

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΝΟΜΙΚΩΝ, ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ
ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΟΜΕΑΣ ΑΣΤΙΚΟΥ, ΑΣΤΙΚΟΥ ΔΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥ ΚΑΙ
ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

Διπλωματική Εργασία Τσιότρα Χριστίνας

Με θέμα: «Οικογενειακού Δικαίου Διαφορές κατά τον ΚΠολΔ και τον Κανονισμό 2201/2003»

Επιβλέπων Καθηγητής: Αρβανιτάκης Παρασκευάς

Θεσσαλονίκη, Μάιος 2013

ΜΕΡΟΣ Α΄	4
I. Εισαγωγή στις ειδικές διαδικασίες	4
II. Τακτική διαδικασία vs Ειδικές διαδικασίες	5
i. <i>Η κεντρική διάταξη του άρθρου 591 ΚΠολΔ</i>	6
ii. <i>Προθεσμία κλητεύσεως των διαδίκων</i>	6
iii. <i>Κατάθεση προτάσεων</i>	7
iv. <i>Προβολή αυτοτελών ισχυρισμών</i>	7
v. <i>Κατάθεση προσθήκης στις προτάσεις</i>	8
III. Διατάξεις της τακτικής διαδικασίας που εφαρμόζονται στις ειδικές υπό την επιφύλαξη αντίθετων ρυθμίσεων	8
IV. Η ακολουθούμενη διαδικασία ως διαδικαστική προϋπόθεση.....	9
ΜΕΡΟΣ Β΄	11
I. Οι γαμικές διαφορές	11
i. <i>Διάδικοι και νομιμοποίηση αυτών</i>	13
ii. <i>Αρμοδιότητα</i>	14
iii. <i>Διεθνής Δικαιοδοσία</i>	14
iv. <i>Ικανότητα προς το δικολογείν</i>	17
v. <i>Αξίωμα του άνευ επικουρίας δικάζεσθαι</i>	17
vi. <i>Η από τους διαδίκους διάθεση και το ανακριτικό σύστημα</i>	18
vii. <i>Ερημοδικία</i>	19
viii. <i>Εξέταση διαδίκων ως επικουρικό αποδεικτικό μέσο</i>	20
ix. <i>Δεδικασμένο</i>	21
x. <i>Η αγωγή ακυρότητας του γάμου</i>	24
II. Διαφορές αναφερόμενες σε σχέσεις γονέων και τέκνων.....	26
i. <i>Αγωγή προσβολής της πατρότητας ή της μητρότητας</i>	28
ii. <i>Αγωγή αναγνώρισης ότι υπάρχει ή δεν υπάρχει σχέση γονέα και τέκνου ή γονική μέριμνα</i> 30	
iii. <i>Αγωγή για προσβολή εκούσιας αναγνώρισης</i>	31
iv. <i>Αγωγή για αναγνώριση της πατρότητας</i>	31
v. <i>Αγωγή για ύπαρξη ή μη ύπαρξη ή ακυρότητα υιοθεσίας</i>	31
vi. <i>Αγωγή για ύπαρξη επιτροπείας</i>	32
vii. <i>Δικαιοδοσία και Αρμοδιότητα</i>	32
viii. <i>Εκκρεμοδικία</i>	33
ix. <i>Ικανότητα προς το παρίστασθαι και δικολογείν</i>	35
x. <i>Η από τα μέρη διάθεση και το ανακριτικό σύστημα</i>	35
xi. <i>Αξίωμα του άνευ επικουρίας δικάζεσθαι</i>	36
xii. <i>Απόδειξη</i>	36
xiii. <i>Δεδικασμένο</i>	38
xiv. <i>Εκτέλεση των αποφάσεων</i>	39
xv. <i>Ιδιορρυθμίες αποδεικτικής φύσεως ως προς τα αποδεικτικά μέσα της ομολογίας, της εμμάρτυρης απόδειξης και οι ιατρικές εξετάσεις ως αποδεικτικό μέσο</i>	40
1. <i>Ομολογία</i>	40
2. <i>Εμμάρτυρη απόδειξη</i>	41
3. <i>Οι ιατρικές εξετάσεις ως αποδεικτικό μέσο (αρ. 615 ΚΠολΔ)</i>	42
III. Διαφορές που αφορούν διατροφή και επιμέλεια τέκνων	44

i. Αρμοδιότητα	46
ii. Διεθνής Δικαιοδοσία	46
iii. Κατάθεση προτάσεων από τους διαδίκους.....	47
iv. Ερημοδικία	47
v. Απόδειξη	47
1. Ελεύθερη απόδειξη	47
2. Εξέταση των κοινών τέκνων ως μαρτύρων.....	47
vi. Η προδικασία του άρθρου 681Γ' ΚΠολΔ.....	48
1. Επικοινωνία του τέκνου με το δικαστή	48
2. Οικογενειακό Δικαστήριο	49
IV. Αποκλίσεις και ομοιότητες των ειδικών διαδικασιών που αναφέρονται σε οικογενειακές διαφορές	50
i. Γαμικές διαφορές vs Διαφορές που αναφέρονται σε σχέσεις γονέων και τέκνων.....	50
ii. Διατροφή και επιμέλεια τέκνων vs Γαμικές διαφορές/Διαφορές που αναφέρονται σε σχέσεις γονέων και τέκνων.....	51
ΜΕΡΟΣ Γ'	54
I. Κανονισμός 2201/2003 «για τη διεθνή δικαιοδοσία και την αναγνώριση και εκτέλεση αποφάσεων σε γαμικές διαφορές και διαφορές γονικής μέριμνας»	54
i. Οι καινοτομίες του Κ 2201/2003 σε σχέση με τον Κ 1347/2000.....	54
II. Η ρύθμιση διεθνούς δικαιοδοσίας στις υποθέσεις γονικής μέριμνας.....	55
III. Αναγνώριση και εκτέλεση των αποφάσεων επί γαμικών διαφορών και διαφορών γονικής μέριμνας	57
1) Η έννοια της απόφασης	57
2) Η αρχή της αυτοδίκαιης αναγνώρισης.....	57
3) Κωλύματα αναγνώρισης/εκτέλεσης.....	58
4) Εκτέλεση των αποφάσεων	61
i. Αποφάσεις γονικής μέριμνας	61
ii. Αποφάσεις που αφορούν στο δικαίωμα επικοινωνίας και την επιστροφή του παιδιού ..	61
iii. Σύμβαση της Χάγης – Κανονισμός 2201/2003	62
IV. Συμπερασματικές παρατηρήσεις	64
BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ-ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ	65

ΜΕΡΟΣ Α΄

Ι. Εισαγωγή στις ειδικές διαδικασίες

Ο ΚΠολΔ περιέλαβε στο τέταρτο βιβλίο του (άρθρα 591-681) διατάξεις με τις οποίες καθιερώνονται ειδικές διαδικασίες. Ως ειδική διαδικασία ορίζεται εκείνη η μορφή δίκης, η οποία διαμορφώνεται κατ' απόκλιση της τακτικής διαδικασίας λόγω του αντικειμένου των υπαγόμενων διαφορών καθώς και των δικαιοπολιτικών σκοπών τους οποίους επιθυμεί να εξυπηρετήσει ο νομοθέτης.¹ Οι ειδικές διαδικασίες συγκρινόμενες με την τακτική, παρουσιάζουν το χαρακτηριστικό, ότι οι σύμφωνα με αυτές δίκες «*διεξάγονται τηρουμένων των αρχών της αμεσότητας και προφορικότητας, ότι είναι δυνατή η συγκέντρωση των διαδικαστικών πράξεων και ότι ολόκληρος η δίκη διεξάγεται ενώπιον του αυτού δικαστού κατά τρόπον απλούν, εκτιμωμένων ελευθέρως των αποδείξεων, χωρίς να δεσμεύεται αυτός όσον αφορά την εκτίμησιν του αποδεικτικού υλικού*».²

Ο θεσμός των ειδικών διαδικασιών βασίζεται σε συγκεκριμένα κοινωνικά συμφέροντα που αναζητούν ιδιαίτερη ρύθμιση. Έτσι για παράδειγμα, οι ειδικές διαδικασίες των γαμικών διαφορών και των διαφορών από τις σχέσεις γονέων και τέκνων θεσπίστηκαν αποκλειστικά για να υπηρετήσουν τις ανάγκες συγκεκριμένης κατηγορίας υποθέσεων και άλλες για να επιτύχουν απλούστερη και ταχύτερη εκδίκαση των διαφορών³. Έναυσμα για την καθιέρωση των ειδικών διαδικασιών αποτελούσε ανέκαθεν η πολυπλοκότητα και η βραδυπορία της τακτικής διαδικασίας⁴. Κατά τη διάρκεια ισχύος του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας το πεδίο εφαρμογής των ειδικών διαδικασιών διευρύνθηκε σημαντικά. Οι αλματώδεις αλλαγές σε διάφορους τομείς της κοινωνικής και συναλλακτικής ζωής επέβαλαν την εισαγωγή απλού και γρήγορου τρόπου επιλύσεως των διαφορών που ανέκυπταν στην τρέχουσα καθημερινή ζωή πχ οι αυτοκινητικές διαφορές (αρ. 681^A ΚΠολΔ), οι διαφορές διατροφής και επιμέλειας τέκνων (αρ. 681B ΚΠολΔ), η διαταγή αποδόσεως μισθίου (αρ. 662^A, 662^H ΚΠολΔ) που υπηρετεί την επιτακτική ανάγκη προστασίας του εκμισθωτή, αλλά και να αποσυμφορήσει το δικαστηριακό μηχανισμό. Σήμερα οι διαφορές που γεννώνται στους σημαντικότερους τομείς της οικονομικής και κοινωνικής ζωής (εργατικά, μισθωτικά, οικογενειακές σχέσεις κτλ) εκδικάζονται με κάποια ειδική διαδικασία, ενώ το πεδίο της τακτικής διαρκώς συρρικνώνεται. Στην

---

¹ Λ. Δ. Σινανιώτης, Ειδ. Διαδικασίες εκδ. 2008 σελ. 1

² Σχέδ. Πολ. Δικ. Δ σελ. 5

³ Κεραμεύς/Κονδύλης/Νίκας, ΚΠολΔ II (2000), 591 αρ. 1

⁴ Κ. Μακρίδου, Μελέτες Αστικού Δικονομικού & Διεθνούς Δικονομικού Δικαίου, εκδ. Σάκκουλα 2010, σελ. 418

αιτιολογική έκθεση του ν. 2915/2001 επισημαίνεται ότι το 80% των υποθέσεων υπάγεται σε ειδική διαδικασία και μόνο το 20% στην τακτική⁵.

II. Τακτική διαδικασία vs Ειδικές διαδικασίες

Σε αντίθεση προς την τακτική διαδικασία η οποία επικρίθηκε δριμύτατα ότι αναγκάζει την κρίση του δικαστή να διέλθει από δικονομικές συμπληγάδες απλώς και μόνον για να τηρηθούν οι τύποι συχνά εις βάρος της ουσίας⁶, η επιτυχία των ειδικών διαδικασιών στην πράξη θεωρήθηκε αναμφισβήτητη. Αυτή η επιτυχία οδήγησε το νομικό κόσμο να αξιώνει επανειλημμένα την εφαρμογή των διατάξεων των ειδικών διαδικασιών στην τακτική διαδικασία, ώστε να αρθούν στο μεγαλύτερο μέρος τους οι δικονομικοί φραγμοί που παρεμποδίζουν την ταχεία και ορθή έκδοση αποφάσεως επί της ουσίας⁷. Ο ν. 1478/1984 διασκεύασε την άμεση, προφορική και εύκαμπτη στους αποδεικτικούς της κανόνες τακτική διαδικασία του ειρηνοδικείου και του μονομελούς πρωτοδικείου με πρότυπο την ειδική διαδικασία των εργατικών διαφορών. Στη συνέχεια, ο ν. 1649/1986, ο οποίος ρητά προέβλεψε στο άρθρο 591 ΚΠολΔ, ότι στις ειδικές διαδικασίες, αν δεν ορίζεται άλλως, η κατάθεση των προτάσεων γίνεται στο ακροατήριο, αποκατέστησε τη νομοθετική ηρεμία που είχε διαταραχθεί με το ν. 1478/1984, όταν είχε υποστηριχθεί η υποχρέωση προκατάθεσης προτάσεων εντός πενθημέρου και σε όσες ειδικές διαδικασίες η κατάθεσή τους ήταν υποχρεωτική. Από τότε παρήλθαν δεκαεπτά χρόνια, για να προσαρμοσθούν οι επιτυχημένες διατάξεις της διαδικασίας των εργατικών διαφορών στην τακτική διαδικασία του Πολυμελούς Πρωτοδικείου δυνάμει του άρθρου 12 ν. 2915/2001⁸. Η κατάργηση της προδικαστικής περί αποδείξεων αποφάσεως με ταυτόχρονη καθιέρωση της μοναδικής συζητήσεως, η εισαγωγή της άμεσης και εν μέρει ελεύθερης αποδείξεως στην τακτική διαδικασία χωρίς διακρίσεις και τέλος η καθιέρωση του συστήματος της μονομερούς συζητήσεως επί ερημοδικίας του διαδίκου, αποτελούν σήμερα τα τρία κομβικά σημεία συγκλίσεως της τακτικής και των ειδικών διαδικασιών. Παρατηρείται, λοιπόν, ότι το χάσμα που είχε διαμορφωθεί υπό την ισχύ της

⁵ Κ. Μακρίδου, ο.π., σελ. 434,435

⁶ Παπαθανασίου, Δνη 1976.553

⁷ βλ. προτάσεις των Παπανικολάου, Παρατηρήσεις επί του σχεδίου της νέας Πολιτικής Δικονομίας εν σχέσει με την διαδικασίαν ενώπιον του Ειρηνοδικείου, ΕλλΔνη 1966.361. Μέχρι την ψήφιση του ν. 1478/1984 είχε ανατεθεί σε τέσσερις Επιτροπές το έργο της τροποποιήσεως διατάξεων του ΚΠολΔ. Η ένωση Δικαστών και Εισαγγελέων, σε δύο συνεδριάσεις της με αντικείμενο το τελευταίο σχέδιο νόμου αντιπρότεινε, μεταξύ άλλων, ομόφωνα, αφενός μεν την ενοποίηση των ειδικών διαδικασιών, αφετέρου δε την καθιέρωση της ειδικής διαδικασίας των εργατικών διαφορών ως γενικής τακτικής διαδικασίας ενώπιον του πολυμελούς και μονομελούς πρωτοδικείου με πλήρη κατάργηση της προδικαστικής αποφάσεως («Σκόπιμο είναι, χάριν της ορθής και ταχείας απονομής της δικαιοσύνης να υπαχθεί στην εργατική διαδικασία και το μικρότερο ποσοστό υποθέσεων που σήμερα δικάζεται κατά τη μακροχρόνια και πολυδάπανη τακτική διαδικασία» ΕλλΔνη 1983.1449/1450)

⁸ Κ. Μακρίδου, Οι ειδικές διαδικασίες μετά το ν. 2915/2001, στον Τόμο «Ο ΚΠολΔ μετά το ν. 2915/2001» 2002, σελ. 39-40

ΠολΔ/1968 μεταξύ της τακτικής και ειδικών διαδικασιών αμβλύνεται σταδιακά, αρχικά με το ν. 1478/1984, στη συνέχεια δε με τον ν. 2915/2001. Η διαφοροποίηση πάντως, μεταξύ της τακτικής και των ειδικών διαδικασιών από τη μία πλευρά (βλ. αρ. 591 § 1α ΚΠολΔ) και των ειδικών μεταξύ τους από την άλλη (βλ. αρ. 591 § 1β ΚΠολΔ), διατηρεί τη σημασία της κατά κύριο λόγο στα ζητήματα της αντικειμενικής σωρεύσεως αγωγών (αρ. 218§ 1δ ΚΠολΔ), της συνεκδικάσεως δικών (αρ. 246 ΚΠολΔ), της ανταγωγής (αρ. 268§ 3 ΚΠολΔ) και της ομοδικίας. Αντίθετα, στον τομέα των ενδίκων μέσων η εν λόγω διαφοροποίηση παραμένει υποβαθμισμένη. Διότι, κατά πάγια νομολογία του Ανωτάτου Ακυρωτικού, δεν ιδρύεται λόγος αναιρέσεως όταν η υπόθεση δικασθεί κατά διαδικασία διάφορη από εκείνη που προβλέπει ο νόμος⁹. Αλλά, ακόμη, διότι η απόφαση που διατάσσει την εκδίκαση μιας υποθέσεως με την προσήκουσα διαδικασία δεν προσβάλλεται με έφεση, διότι ούτε η δίκη περατώνει, ούτε παραπέμπει λόγω αναρμοδιότητας, αλλά ούτε με αναίρεση.¹⁰

Οι ειδικές διαδικασίες δεν μένουν προσκολλημένες σε άκαμπτους δικονομικούς κανόνες, αλλά θεμελιώνονται σε ρυθμίσεις λιγότερο αυστηρές από εκείνες της τακτικής διαδικασίας, λόγω της ιδιαίτερης φύσης των υποθέσεων που εκδικάζονται μ' αυτές και του νομοθετικού σκοπού που υπηρετούν. Για παράδειγμα στις γαμικές διαφορές και στις διαφορές γονέων και τέκνων τα συστήματα συγκεντρώσεως και συζητήσεως υποχωρούν, με σκοπό την εύρεση της ουσιαστικής αλήθειας, χάριν του δημοσίου συμφέροντος.

i. Η κεντρική διάταξη του άρθρου 591 ΚΠολΔ

Ισχύει ο κανόνας που επιτάσσει εφαρμογή των άρθρων 1-590 ΚΠολΔ της τακτικής διαδικασίας και στις ειδικές διαδικασίες, εκτός αν αυτά αντιβαίνουν προς συγκεκριμένες διατάξεις των εν λόγω διαδικασιών. Στο δεύτερο εδάφιο της § 1 του άρθρου 591 ΚΠολΔ προβλέπονται οι βασικές εξαιρέσεις από τον παραπάνω κανόνα¹¹.

ii. Προθεσμία κλητεύσεως των διαδίκων

Με την επιφύλαξη αντίθετων διατάξεων των ειδικών διαδικασιών, προβλέπεται ότι η προθεσμία για την κλήτευση των διαδίκων είναι τριάντα ημέρες και, αν ο διάδικος που καλείται ή κάποιος από τους ομοδίκους διαμένει στο εξωτερικό ή είναι άγνωστης διαμονής, εξήντα ημέρες πριν από τη συζήτηση. (σελ. 403). Η προθεσμία του άρθρου

⁹ ΑΠ 706/1991, ΕλλΔνη 1993.46, 1713/1991, ΕλλΔνη 1993.339, 1230/1993, ΕλλΔνη 1995.147, 621/2000 ΕλλΔνη 2001.101, ΠΠΡ ΗΛΕΙΑΣ 131/2009 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ με βάση την παραδοχή ότι το είδος της διαδικασίας δεν συνιστά διαδικαστική προϋπόθεση της δίκης

¹⁰ ΑΠ 188/2010, ΧρΙΔ 2011.203, ΑΠ 1711/1980, Δ 1981.312, ΕφΠειρ 638/1992, ΑρχΝ 1993.143, Κ. Μακρίδου, Μελέτες Αστικού Δικονομικού & Διεθνούς Δικονομικού Δικαίου, εκδ. Σάκουλα 2010, σελ. 436,437

¹¹ Κ.Μακρίδου, ο.π. σελ. 403

591 § 1 στοιχείο α΄ ΚΠολΔ, ισχύει ακόμη όταν διατάσσεται επανάληψη της συζήτησεως, κατ' άρθρο 254 ΚΠολΔ¹².

iii. Κατάθεση προτάσεων

Στις ειδικές διαδικασίες ορίζεται ότι οι προτάσεις κατατίθενται στο ακροατήριο όταν η υποβολή τους είναι προαιρετική πχ αρ.666§1, 681^A, 681B, 681Δ ΚΠολΔ. Όταν είναι υποχρεωτική η κατάθεση προτάσεων όπως για παράδειγμα στις γαμικές διαφορές και στις διαφορές που αναφέρονται στις σχέσεις γονέων και τέκνων, ισχύουν όσα και στην τακτική διαδικασία (αρ. 237 ΚΠολΔ), ότι όλοι οι αυτοτελείς ισχυρισμοί προτείνονται προφορικά και όσοι δεν περιέχονται στις προτάσεις καταχωρίζονται στα πρακτικά¹³. Η προσθήκη στις προτάσεις γίνεται όπως στην τακτική διαδικασία κατά το άρθρο 270 ΚΠολΔ, δηλ. μέχρι τη 12^η ώρα της τρίτης εργάσιμης ημέρας από τη συζήτηση¹⁴. Οποιαδήποτε παραδεκτή μεταβολή του αγωγικού αιτήματος κατ' άρθρο 223 ΚΠολΔ, διεύρυνση ή περιορισμός του, επιχειρείται με τις προτάσεις στο ακροατήριο ή όπου η κατάθεση είναι προαιρετική (άρθρο 681B ΚΠολΔ) προφορικά κατά τη συζήτηση¹⁵.

iv. Προβολή αυτοτελών ισχυρισμών

Σε αντίθεση με την τακτική διαδικασία όπου τα άρθρα 237 και 269 ΚΠολΔ προβλέπουν υποχρεωτικά υποβολή των ενστάσεων με τις προτάσεις και μόνο εξαιρετικά επιτρέπουν την προφορική υποβολή τους, εδώ η προφορικότητα αποτελεί τον κανόνα. Το κατ' άρθρο 269 ΚΠολΔ συγκεντρωτικό σύστημα δεν ενδιαφέρει τις ειδικές διαδικασίες, αφού ούτως ή άλλως, η συζήτηση στο ακροατήριο αποτελεί το πρώτο και το έσχατο χρονικό στάδιο υποβολής των ισχυρισμών. Ισχυρισμοί που προτείνονται μεταγενέστερα ή με την προσθήκη στις προτάσεις, υποβάλλονται απαραδέκτως και δεν λαμβάνονται υπόψη από το δικαστήριο, εκτός αν τείνουν σε αντίκρουση ισχυρισμών του αντιδίκου που προτάθηκαν κατά τη συζήτηση. Ο διάδικος υποχρεούται να προσάγει και να επικαλείται τα αποδεικτικά του μέσα στο ακροατήριο με μνεία στα πρακτικά, εκτός αν αυτά θεμελιώνουν ισχυρισμό, ο οποίος αντικρούει ισχυρισμό του αντιδίκου που προτάθηκε στο ακροατήριο.¹⁶

---

¹² Κ.Μακρίδου, ο.π. σελ. 403

¹³ ΑΠ 166/2011,ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΕΦ ΑΘ 215/2008 η 20ήμερη προθεσμία του άρθρου 237 § 1 ΚΠολΔ, δεν εφαρμόζεται στις ειδικές διαδικασίες, όπως αυτή των γαμικών διαφορών, οπότε οι προτάσεις κατατίθενται στο ακροατήριο επί συζήτησεως εφέσεως

¹⁴ Λ. Δ. Σινανιώτης, ο.π. σελ. 2 επ.

¹⁵ Κ.Μακρίδου, ο.π. σελ. 405

¹⁶ Κ.Μακρίδου, ο.π. σελ. 405

v. Κατάθεση προσθήκης στις προτάσεις

Το άρθρο 591 § 1 στοιχείο δ' προβλέπει για τις ειδικές διαδικασίες κατάθεση προσθήκης στις προτάσεις ως την δωδέκατη μεσημβρινή ώρα της τρίτης εργάσιμης ημέρας από τη συζήτηση. Στην προσθήκη προτείνονται παραδεκτά ισχυρισμοί και προσκομίζονται ένορκες βεβαιώσεις, έγγραφα και ιδιωτικές γνωμοδοτήσεις προσώπων με ειδικές γνώσεις, μόνον εφόσον τείνουν σε αντίκρουση ισχυρισμών που προτάθηκαν για πρώτη φορά κατά τη συζήτηση. Δηλαδή επιβάλλεται ο κανόνας της προαποδεικτικής προσκομιδής των αποδεικτικών μέσων στις ειδικές διαδικασίες¹⁷. Μόνον όσες ένορκες βεβαιώσεις αφορούν στην αντίκρουση ισχυρισμού, ο οποίος προτάθηκε για πρώτη φορά κατά τη συζήτηση, προσκομίζονται παραδεκτά εντός της προθεσμίας για αντίκρουση μετά τη συζήτηση. Ως προς αυτές εξακολουθεί να ισχύει η δυνατότητα του διαδίκου να κλητεύσει τον αντιδικό του στο ακροατήριο για τη λήψη της ένορκης βεβαιώσεως, τηρώντας τις προθεσμίες κλητεύσεως που προβλέπονται σε κάθε ειδική διαδικασία. Αντίθετα, όσες ένορκες βεβαιώσεις αφορούν στην απόδειξη ισχυρισμού που προβάλλεται κατά τη συζήτηση προσκομίζονται παραδεκτά μόνο με τις προτάσεις, οι οποίες κατατίθενται στο ακροατήριο. Τόσο στις ειδικές διαδικασίες όσο και στην τακτική του μονομελούς, όσες ένορκες βεβαιώσεις αποδεικνύουν ισχυρισμό που προτείνεται στο ακροατήριο μπορούν να ληφθούν ακόμη και κατά την ίδια την ημέρα της δικασίμου, πάντως πριν την έναρξη της συζήτησης. Ενώπιον πάντως του δευτεροβάθμιου δικαστηρίου ο διάδικος διατηρεί τη δυνατότητα να επικαλεσθεί και να προσάγει ένορκη βεβαίωση που λήφθηκε μετά το τέλος της συζητήσεως στο πρωτοβάθμιο δικαστήριο. Το εφετείο όμως δικαιούται να μην τη λάβει υπόψη του αν κρίνει, ότι η καθυστερημένη προσκομιδή της οφείλεται σε πρόθεση στρεψοδικίας ή σε βαριά αμέλεια.¹⁸

III. Διατάξεις της τακτικής διαδικασίας που εφαρμόζονται στις ειδικές υπό την επιφύλαξη αντίθετων ρυθμίσεων

Στις ειδικές διαδικασίες ισχύουν όσες από τις διατάξεις της τακτικής διαδικασίας δεν υποχωρούν λόγω αντίθετων ρυθμίσεων, εναρμονίζονται δε προς το σκοπό των ειδικών διαδικασιών. Το άρθρο 270 § 2 ΚΠολΔ, σύμφωνα με το οποίο τα μη πληρούντα τους όρους του νόμου αποδεικτικά μέσα, μεταξύ δε αυτών και οι ένορκες βεβαιώσεις, λαμβάνονται υπόψη από το δικαστήριο συμπληρωματικά, εφαρμόζεται στις ειδικές διαδικασίες των γαμικών διαφορών και των σχέσεων γονέων και τέκνων, αφού δεν υπάρχει αντίθετη διάταξη¹⁹. Αντίθετα στην ειδική διαδικασία του άρθρου

¹⁷ Κ.Μακρίδου, ο.π. σελ. 406, ΠΠ ΘΕΣΣΑΛ 22295/2009, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ σύμφωνα με την οποία «ένορκες βεβαιώσεις που δεν λήφθηκαν κατόπιν εμπρόθεσμης κλητεύσεως του αντιδίκου, δεν λαμβάνονται υπόψη ούτε συμπληρωματικά, ως αποδεικτικά μέσα που δεν πληρούν τους όρους του νόμου, διότι δεν είναι απλώς άκυρες αλλά ανύπαρκτες ως αποδεικτικό μέσο..»

¹⁸ Κ.Μακρίδου, ο.π. σελ. 406,407

¹⁹ Κ.Μακρίδου, ο.π. σελ. 407,408

681B ΚΠολΔ για διατροφή και επιμέλεια παιδιών ισχύει η ειδική ρύθμιση του άρθρου 671 ΚΠολΔ σύμφωνα με την οποία το δικαστήριο λαμβάνει υπόψη του και αποδεικτικά μέσα που δεν πληρούν τους όρους του νόμου και μάλιστα λαμβάνονται υπόψη από το δικαστή, ισότιμα προς τα υποστατά και έγκυρα αποδεικτικά μέσα²⁰.

Η διάταξη του άρθρου 241 ΚΠολΔ ισχύει κανονικά στις ειδικές διαδικασίες, επιτρέποντας τη χορήγηση μόνο μίας αναβολής, εφόσον διατυπώνεται αντικειμενικά σπουδαίος λόγος. Ειδικά στη διαδικασία των γαμικών διαφορών, η αναβολή που προβλέπεται στο άρθρο 602 ΚΠολΔ επί αγωγής διαζυγίου με σκοπό τη συνδιαλλαγή των συζύγων, αντιμετωπίζεται ως ειδική περίπτωση αναβολής που χορηγείται ανεξάρτητα από εκείνη του άρθρου 241 ΚΠολΔ. Επανάληψη συζητήσεως, κατ' άρθρο 254 ΚΠολΔ, επιτρέπεται και στις ειδικές διαδικασίες όπου βέβαια, όπως ρητά προβλέπεται στην § 2, η κλήτευση του διαδίκου για την επαναλαμβανόμενη συζήτηση ακολουθεί τις ειδικές προθεσμίες κλητεύσεως, όπου αυτές υπάρχουν, αλλιώς ισχύει η γενική διάταξη του 591 § 1 στοιχείο α' ΚΠολΔ.

IV. Η ακολουθούμενη διαδικασία ως διαδικαστική προϋπόθεση

Η μορφή της διαδικασίας κατά την οποία δικάζεται μία υπόθεση αποτελεί διαδικαστική προϋπόθεση ή άλλως προϋπόθεση του παραδεκτού της αγωγής²¹. Αυτό θα μπορούσε να έχει ως συνέπεια, ότι η μη τήρηση αυτής σε συγκεκριμένη υπόθεση θα συνεπάγεται τη δυνατότητα προσβολής της σχετικής αποφάσεως με αναίρεση για μη κήρυξη απαραδέκτου κατ' άρθρο 559 αρ.14 ΚΠολΔ. Ωστόσο, ο ΑΠ με σειρά αποφάσεων²² δέχεται ότι δεν ιδρύεται λόγος αναιρέσεως σύμφωνα με το άρθρο 559 ΚΠολΔ όταν το δικαστήριο της ουσίας δίκασε υπόθεση, η οποία υπάγεται στην καθ' ύλην αρμοδιότητά του κατά διαδικασία διαφορετική από αυτήν που ορίζεται στο νόμο. Υποστηρίχθηκε ότι το είδος της διαδικασίας δεν συνιστά ούτε διαδικαστική προϋπόθεση της δίκης, ούτε άλλου είδους προϋπόθεση ή έννομη συνέπεια. Απλώς, η φύση της διαφοράς είναι προϋπόθεση για την εφαρμογή των εξαιρετικών εκείνων κανόνων, οι οποίοι συνθέτουν την προσήκουσα ειδική διαδικασία. Βέβαια, ρητώς ορίζεται από το νομοθέτη (αρ. 591§2 ΚΠολΔ) ότι το δικαστήριο εξετάζει αυτεπαγγέλτως αν η υπόθεση υπάγεται στη διαδικασία κατά την οποία εισήχθη και αν αποφανθεί περί του αντιθέτου, δεν προβαίνει σε απόρριψη της αγωγής, αλλά διατάσσει την εκδίκαση της υποθέσεως κατά τη διαδικασία κατά την οποία δικάζεται

---

²⁰ Κ.Μακρίδου, ο.π. σελ. 408

²¹ Goldschmidt, Rechtslage σελ. 395 επ., Rosenberg-Schwab, Lehrbuch σελ. 467, Μπέη Λόγοι αναηλαφίσεως σελ.80, Σινανιώτου, Προϋποθέσεις παραδεκτού και βασίμου της αγωγής εν Αφιερώματι εις Χαρ. Φραγκίσταν Δ' σελ. 443

²² ΠΠρ Ηλείας 131/2009 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΕφΑΘ 5501/2008 ΕλλΔνη 2009.599, ΕφΔωδ 17/2007 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 1303/74 Δ 6.608, 703/75 ΝοΒ 24.1394, 30/78 ΝοΒ 26.1344, 9/80 ΝοΒ 28.1129, 1693/80 ΝοΒ 29.1089, ΟΛΑΠ 402/81 ΝοΒ 29.1559

αυτή σύμφωνα με το νόμο. Με τη ρύθμιση αυτή βέβαια, με την οποία επιζητείται η επιτάχυνση στην απονομή της δικαιοσύνης, εισάγεται εξαίρεση στον κανόνα, κατά τον οποίο η έλλειψη ορισμένης προϋποθέσεως του παραδεκτού συνεπάγεται απόρριψη της αγωγής. Εφόσον μάλιστα το δικαστήριο αυτό είναι και καθ' ύλην αναρμόδιο, παραπέμπει την υπόθεση στο αρμόδιο. Αν όμως δεν γεννάται θέμα καθ' ύλην αρμοδιότητας, τίθεται το ζήτημα αν το δικαστήριο μπορεί να δικάσει αμέσως την υπόθεση κατά την ορθή διαδικασία²³ ή αν θα παραπέμψει την υπόθεση σε ιδιαίτερη συζήτηση²⁴. Εν πάσει περιπτώσει, η απόφαση βάσει της οποίας το δικαστήριο αποφαινεται περί της ορθώς ακολουθούμενης διαδικασίας για την εκδίκαση της υποθέσεως δεν περατώνει τη δίκη και είναι μη οριστική και συνεπώς δεν υπόκειται σε ένδικα μέσα²⁵.

---

²³ Μπέης αρ. 591 2, Βλαστός Δ 10 σελ. 51, ΜΠΡ ΡΟΔ 52/2007 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ

²⁴ Οικονομόπουλος ΙΙ σελ. 150, Κεραμεύς-Κονδύλης-Νίκας αρ. 591 ΙΙΙ αρ. 10 σελ. 1099

²⁵ Λ. Δ. Σινανιώτης, ο.π. σελ. 4 επ.

ΜΕΡΟΣ Β΄

I. Οι γαμικές διαφορές

Αυτή η ειδική διαδικασία καθιερώνεται λόγω της φύσεως των υπαγόμενων σ' αυτήν υποθέσεων, οι οποίες ανάγονται στο γάμο, θεσμό για τον οποίο η πολιτεία δείχνει ιδιαίτερη ευαισθησία. Η διαδικασία αυτή αποβλέπει στην διευκόλυνση ανεύρεσης της ουσιαστικής και όχι της τυπικής αλήθειας, κυρίως με την κάμψη αυστηρών δικονομικών κανόνων της τακτικής διαδικασίας όσον αφορά στην προβολή των πραγματικών γεγονότων, στην εκτίμηση των αποδεικτικών μέσων, στην αυτεπάγγελτη ενέργεια του δικαστηρίου κτλ.²⁶.

Είναι αξιομνημόνευτες οι παρατηρήσεις του Γ. Οικονομόπουλου κατά την εισήγησή του στην Συντακτική Επιτροπή του ΚΠολΔ: *«ο γάμος αποτελεί εν από τα θεμέλια της σύγχρονου κοινωνίας...Αι ρυθμίζουσai τας προϋποθέσεις της συνάψεως του γάμου, τας προσωπικάς μεταξύ των συζύγων σχέσεις, την ακυρότητα ή διάρρηξιν του γάμου και το διαζύγιον ουσιαστικά διατάξεις είναι καθ' όλα τα σύγχρονα δίκαια αναγκαστικού δικαίου και χαρακτηρίζονται ως δημοσίας τάξεως. Η επακριβής τήρησις αυτών επιβάλλεται εκ λόγων δημοσίου συμφέροντος... Οι διάδικοι εις τας υποθέσεις αυτάς δεν διαθέτουν ελευθέρως το αντικείμενον της δίκης. Κατόπιν των ανωτέρω, πρόδηλον είναι ότι εις τα υποθέσεις αυτάς το δικαστήριον πρέπει να έχη την εξουσίαν και τα μέσα να ερευνά τους προβαλλόμενους ισχυρισμούς, ίνα εξακριβώσai την ουσιαστικήν αλήθειαν και να μη δεσμεύηται από τας κρατούσας κατά την τακτικήν διαδικασίαν δεσμεύσεις εκ της εφαρμογής των αρχών της συζητήσεως... Ως εκ τούτου, σκόπιμον είναι να καθιερωθή ειδική διαδικασία δια την εκδίκαση των γαμικών διαφορών».*

Ο νομοθέτης στο άρθρο 592 § 1 ΚΠολΔ καθορίζει περιοριστικώς ποιες διαφορές υπάγονται στις γαμικές διαφορές. Έτσι, κατά την ειδική διαδικασία των γαμικών διαφορών δικάζονται οι διαφορές που αφορούν: Α) Το διαζύγιο, Β) Την ακύρωση του γάμου, Γ) Την αναγνώριση της υπάρξεως ή ανυπαρξίας του γάμου και Δ) Τις σχέσεις των συζύγων κατά τη διάρκεια του γάμου, οι οποίες πηγάζουν από αυτόν, εκτός από τις αναφερόμενες στο άρθρο 681B ΚΠολΔ.

Αποκλείονται συνεπώς από την εκδίκαση κατά την ειδική διαδικασία των γαμικών διαφορών, οι διαφορές που προκύπτουν από τις περιουσιακές σχέσεις των συζύγων ή των λοιπών συνεπειών του γάμου. Επίσης, δεν υπάγεται εδώ η αίτηση για έκδοση συναινετικού διαζυγίου, η οποία εκδικάζεται κατά την εκουσία δικαιοδοσία.

Όσον αφορά σε διαφορές περί παροχής διατροφής του ενός των συζύγων προς τον άλλο, επιτρέπεται η **συνεκδίκαση** αυτών με τις γαμικές διαφορές κατά την ειδική

---

²⁶ Έφη Κουνουγέρη-Μανωλεδάκη, Οικογενειακό Δίκαιο, Τόμος Ι ε' εκδ.2012, σελ.398, Λάμπρος Δ. Σινανιώτης, Δικονομικές Μελέτες, εκδ. Π.Ν. Σάκκουλα, 2009, σελ. 116

αυτή διαδικασία (άρθρο 681B § 2 ΚΠολΔ). Αντιθέτως, αν η αγωγή διατροφής εισαχθεί αυτοτελώς, δικάζεται κατά την διαδικασία των εργατικών διαφορών. Η ανωτέρω συνεκδίκαση είναι επιτρεπτή ανεξαρτήτως από το αν οι απαιτήσεις αυτές ασκούνται με αυτοτελές δικόγραφο αγωγής ή με ανταγωγή και αν ακόμη ο ενάγων ή αντενάγων δεν ζητεί συγχρόνως και τη λύση του γάμου²⁷. Η συνεκδίκαση των διαφορών περί παροχής διατροφής με τις γαμικές διαφορές επεβλήθη λόγω του γεγονότος, ότι οι περιουσιακές αυτές διαφορές σχετίζονται αμέσως και το βάσιμο αυτών εξαρτάται από την επίλυση των γαμικών διαφορών πχ το διαζύγιο κατά τρόπο, ώστε με τη συνεκδίκαση να επιτυγχάνεται οικονομία χρόνου και δαπάνης. Αξίζει να σημειωθεί, ότι αν δεν υφίστατο ειδική διάταξη δεν θα ήταν δυνατή η συνεκδίκαση δεδομένου, ότι κατά τις γενικές διατάξεις (άρθρο 246 ΚΠολΔ) αναγκαία προϋπόθεση της ενώσεως και συνεκδικάσεως αποτελεί η ταυτότητα της διαδικασίας εκδικάσεως των περισσότερων δικών. Επίσης, κατά ρητή διάταξη του νόμου (άρθρο 614 § 2 ΚΠολΔ) με τις γαμικές διαφορές μπορούν να ενωθούν ή να συνεκδικασθούν και διαφορές αναφερόμενες στις σχέσεις γονέων και τέκνων.²⁸

Η ανάγκη να διασφαλίζονται με βεβαιότητα και ασφάλεια οι σχέσεις που αφορούν στον γάμο, οδήγησε το νομοθέτη στη θέσπιση της διατάξεως του άρθρου 609 ΚΠολΔ, κατά την οποία η αναγνώριση της υπάρξεως ή ανυπαρξίας του γάμου, όπως και η ακύρωση αυτού κατά τη διάρκεια ή μετά τη λύση του, επιδιώκεται μόνο με κύρια ή παρεμπίπτουσα αγωγή (πχ. ανταγωγή). Επομένως, αποκλείεται η με άλλο τρόπο και μάλιστα με προβολή σχετικής ενστάσεως προβολή για διάγνωση των ζητημάτων αυτών στη δίκη. Ανακύπτει όμως το ερώτημα, αν η ρύθμιση αυτή σημαίνει παντελή αδυναμία του δικαστηρίου να κρίνει παρεμπιπτόντως ως προς την ύπαρξη ή όχι του γάμου ή ως προς την ακύρωση αυτού. Κατ' αρχήν δεν αμφισβητείται, ότι για τη δημιουργία δεδικασμένου για τα ζητήματα αυτά προϋποτίθεται, λόγω της ως άνω διατάξεως, άσκηση κύριας ή παρεμπίπτουσας αγωγής. Αλλά το ζήτημα της παρεμπίπτουσας κρίσεως για τα θέματα αυτά δεν συνάπτεται με τη συνέπεια του ουσιαστικού δεδικασμένου, αφού όπως συνάγεται και από το άρθρο 284 ΚΠολΔ το δικαστήριο εξετάζει τα παρεμπίπτοντα ζητήματα ακόμη κι όταν είναι καθ' ύλην αναρμόδιο να τα εκδικάσει. Συνεπώς, η απλή παρεμπίπτουσα εξέταση της υπάρξεως ή όχι του γάμου ή της ακυρώσεως αυτού δεν αντίκειται στη διάταξη του άρθρου 609 ΚΠολΔ. Το άρθρο 610 ΚΠολΔ, όμως, προβλέπει ότι αν η διάγνωση της διαφοράς εξαρτάται εν όλω ή εν μέρει από την ύπαρξη ή μη ύπαρξη ή από την ακύρωση γάμου, το δικαστήριο αναβάλλει κατ' αίτηση ή αυτεπαγγέλτως τη συζήτηση μέχρι να εκδοθεί αμετάκλητη απόφαση ως προς την αγωγή για τα ζητήματα αυτά. Εάν πάλι δεν έχει ασκηθεί ακόμη αγωγή, τάσσει προθεσμία για αυτό. Μετά την παρέλευση άπρακτης της προθεσμίας, μπορεί να συνεχισθεί η συζήτηση

---

²⁷ ΠΠΡ ΘΕΣ 22295/2009, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΠΠΡ ΘΕΣ 234/79, 28, σελ. 8817/Β

²⁸ Λάμπρος Δ. Σινανιώτης, 117, 118

και ο περί υπάρξεως ή μη υπάρξεως ακυρότητας του γάμου ισχυρισμός θεωρείται μη υποβληθείς²⁹.

ι. Διάδικοι και νομιμοποίηση αυτών

Στις δίκες των γαμικών διαφορών λόγω της φύσεως των διαφορών αυτών, οι οποίες ανάγονται στις από το γάμο προσωπικές σχέσεις των συζύγων, διάδικοι μπορούν να είναι κατ' αρχήν μόνον οι σύζυγοι, οι οποίοι και νομιμοποιούνται να διεξάγουν τις εν λόγω δίκες. Κατ' εξαίρεση, σε σχέση με την αγωγή για ακύρωση του γάμου νομιμοποιούνται να εγείρουν αυτή, εκτός από τους συζύγους και όποιος έχει έννομο συμφέρον πχ για ακύρωση λόγω διγαμίας τα τέκνα από τον πρώτο γάμο³⁰, αλλά και ο εισαγγελέας αυτεπαγγέλτως στις περιπτώσεις των άρθρων 1350 έως 1352, 1354, 1356, 1357 και 1360 ΑΚ. Ο απόλυτος χαρακτήρας των κωλυμάτων του γάμου στις ανωτέρω περιπτώσεις οδήγησε το νομοθέτη στη διεύρυνση των νομιμοποιούμενων προσώπων και πέραν από τους συζύγους, ούτως ώστε να διευκολύνεται η άρση ανεπιθύμητων καταστάσεων με τη δυνατότητα διεξαγωγής δικών από τρίτα πρόσωπα. Εννοείται βέβαια, ότι τίθεται ως προϋπόθεση για αυτά τα πρόσωπα η ύπαρξη εννόμου συμφέροντος.³¹ Η νομιμοποίηση του εισαγγελέα, ο οποίος λειτουργεί ως μη δικαιούχος διάδικος δικαιολογείται λόγω του λειτουργήματός του και της αποστολής αυτού ως τηρητή των νόμων του κράτους και εκπροσώπου του δημοσίου συμφέροντος. Μπορεί συνεπώς να συμμετέχει στη δίκη ασκώντας όλα τα δικαιώματα του διαδίκου, όπως να υποβάλει αιτήσεις, να ασκεί ένδικα μέσα, να επαναλαμβάνει τη διακοπείσα δίκη κτλ. Σε κάθε περίπτωση πάντως, ο εισαγγελέας διατηρεί την αυτοτέλειά του σε σχέση με τους διαδίκους και δεν γίνεται ούτε βοηθός ούτε ομόδικος κανενός από τους διαδίκους, αλλά παραμένει πάντα εκπρόσωπος του δημοσίου συμφέροντος.³²

Από άποψη παθητικής νομιμοποίησης η από τον ένα σύζυγο ασκούμενη αγωγή για αναγνώριση της υπάρξεως ή μη υπάρξεως ή για ακύρωση του γάμου πρέπει να απευθύνεται κατά του άλλου συζύγου και σε περίπτωση θανάτου του, κατά των κληρονόμων αυτού (αρ. 608 § 1 ΚΠολΔ). Αν όμως οι ως άνω αγωγές ασκηθούν από τον εισαγγελέα ή κάποιον τρίτο που έχει έννομο συμφέρον, απευθύνονται κατά αμφοτέρων των συζύγων ή σε περίπτωση θανάτου ενός από αυτούς, κατά των κληρονόμων του (αρ. 608 § 1 ΚΠολΔ). Σε περίπτωση αγωγής ακυρώσεως λόγω διγαμίας, σε περίπτωση θανάτου του δίγαμου συζύγου, ως κληρονόμοι νοούνται τόσο ο σύζυγος από το δεύτερο γάμο, όσο και τα τυχόν τέκνα και από τους δύο γάμους³³.

²⁹ Λάμπρος Δ. Σινανιώτης, ο.π. σελ. 118,119

³⁰ ΕφΑθ 8700/78, ΝοΒ 27.801

³¹ Λάμπρος Δ. Σινανιώτης, ο.π. σελ. 119

³² Λάμπρος Δ. Σινανιώτης, ο.π. σελ. 120

³³ ΟΛΑΠ 1043/76, ΝοΒ 2564.503, ΑΠ 138/80 ΝοΒ 28.1453, Λάμπρος Δ. Σινανιώτης, ο.π. σελ. 120,121

ii. Αρμοδιότητα

Ο ΚΠολΔ καθιερώνει ειδική δωσιδικία (άρθρο 39 ΚΠολΔ δωσιδικία γαμικών διαφορών), κατά την οποία οι γαμικές διαφορές μπορούν να εισαχθούν και στο δικαστήριο στην περιφέρεια του οποίου βρίσκεται ο τόπος της τελευταίας κοινής διαμονής των συζύγων. Η δωσιδικία αυτή είναι συντρέχουσα και συνεπώς δεν αποκλείεται η εισαγωγή της σχετικής αγωγής στο δικαστήριο της γενικής δωσιδικίας του εναγομένου³⁴.

Όσον αφορά στην καθ' ύλην αρμοδιότητα, σύμφωνα με το άρθρο 6 § 5 (Καθ' ύλην αρμοδιότητα Μονομελών Πρωτοδικείων) του Ν. 4055/2012 : «Στο άρθρο 17 του ΚΠολΔ προστίθεται περίπτωση 1 ως εξής: οι διαφορές που αφορούν το διαζύγιο, την ακύρωση του γάμου, την αναγνώριση της ύπαρξης ή της ανυπαρξίας του γάμου, τις σχέσεις των συζύγων κατά τη διάρκεια του γάμου, οι οποίες πηγάζουν από αυτόν, καθώς και εκείνες της παραγράφου 614.».

Αξίζει να σημειωθεί ότι στις γαμικές διαφορές δεν είναι δυνατή η παρέκταση όχι μόνον της καθ' ύλην αρμοδιότητας, αλλά και της κατά τόπον, διότι αυτές δεν έχουν αντικείμενο περιουσιακό (αρ. 42 ΚΠολΔ).

iii. Διεθνής Δικαιοδοσία

Σύμφωνα με το άρθρο 3 § 1 ΚΠολΔ, στη δικαιοδοσία των πολιτικών δικαστηρίων υπάγονται ημεδαποί και αλλοδαποί, εφ' όσον υφίσταται αρμοδιότητα ελληνικών δικαστηρίων. Δηλαδή η ιθαγένεια δεν έχει καμία σημασία για τον καθορισμό της διεθνούς δικαιοδοσίας των ελληνικών δικαστηρίων.

Ωστόσο, παρά τον ανωτέρω κανόνα, τα άρθρα 611 § 1^α και 612 ΚΠολΔ εισάγουν εξαιρέσεις που τροποποιούν και συμπληρώνουν τους κανόνες με τους οποίους ρυθμίζεται η δικαιοδοσία των ελληνικών δικαστηρίων. Στις γαμικές διαφορές, εάν και οι δύο σύζυγοι είναι αλλοδαποί κατά το χρόνο ασκήσεως της αγωγής και ανεξαρτήτως από το αν αυτοί κατοικούν στην Ελλάδα, τα ελληνικά δικαστήρια δεν έχουν δικαιοδοσία για την εκδίκαση της διαφοράς εφόσον κατά το δίκαιο της ιθαγένειας αμφοτέρων των συζύγων δεν αναγνωρίζεται στα ελληνικά δικαστήρια δικαιοδοσία για εκδίκαση της διαφοράς (αρ. 611 § 1 ΚΠολΔ). Βέβαια η ρύθμιση αυτή αφορά μόνον αλλοδαπούς και δεν εφαρμόζεται σε περιπτώσεις κατά τις οποίες ο ένας από τους συζύγους είναι ημεδαπός, έστω κι αν έχει και άλλη αλλοδαπή ιθαγένεια³⁵. Περαιτέρω, δικαιολογητικός λόγος της διαφορετικής αυτής αντιμετώπισης είναι ότι στις περιπτώσεις αυτές, οι διάδικοι δεν έχουν συμφέρον να

---

³⁴ Εφη Κουνουγέρη-Μανωλεδάκη, ο.π. σελ. 399, Δεληκωστόπουλου-Σινανιώτου, Ερμ. Κώδ. Δικ. Α αρθρ. 43 113

³⁵ Λάμπρος Δ. Σινανιώτης, ο.π. σελ. 122, ΜΠΡ ΡΟΔΟΥ 425/2012 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ κατά την οποία υπάρχει δικαιοδοσία του ελληνικού δικαστηρίου του τόπου της τελευταίας κοινής διαμονής των συζύγων, ο σύζυγος είναι έλληνας και η σύζυγος γεωργιανή, ενώ ο γάμος είχε τελεστεί στην Γεωργία.

απευθυνθούν στα ελληνικά δικαστήρια, αν η απόφασή τους δεν πρόκειται να αναγνωρισθεί από τα δικαστήρια της χώρας προέλευσής τους³⁶.

Είναι σημαντικό να επισημανθεί, ότι στη διάταξη του άρθρου 611 § 1 ΚΠολΔ το δίκαιο ιθαγένειας αμφοτέρων των συζύγων αποκλείει τη δικαιοδοσία των ελληνικών δικαστηρίων. Σύμφωνα με μία άποψη³⁷, δεν εφαρμόζεται η ως άνω διάταξη και συνεπώς έχουν διεθνή δικαιοδοσία τα ελληνικά δικαστήρια, όταν κατά το δίκαιο της ιθαγένειας του ενός μόνο των συζύγων αποκλείεται η δικαιοδοσία αυτή. Όμως, περισσότερο σύμφωνη με τη βούληση του νομοθέτη είναι η εκδοχή, ότι αποκλείεται η διεθνής δικαιοδοσία των ελληνικών δικαστηρίων και όταν το δίκαιο της ιθαγένειας του ενός των συζύγων αναγνωρίζει την ελληνική δικαιοδοσία. Αυτό προκύπτει και από τα πρακτικά της Αναθεωρητικής Επιτροπής όπου ρητά επιλέγεται ότι οι λέξεις «αμφοτέρων των συζύγων» ετέθησαν με την έννοια ότι τα ελληνικά δικαστήρια δεν έχουν δικαιοδοσία και στην περίπτωση κατά την οποία το δίκαιο οποιουδήποτε από τους συζύγους δεν αναγνωρίζει σε αυτά δικαιοδοσία.³⁸

Στο δεύτερο εδάφιο του άρθρου 611 § 1 αναφέρεται ότι: «Τα ελληνικά δικαστήρια έχουν δικαιοδοσία να δικάσουν αγωγές διαζυγίου, όταν ο γάμος είναι έγκυρος κατά το ελληνικό δίκαιο, ανυπόστατος όμως ή άκυρος κατά το δίκαιο της ιθαγένειας του συζύγου». Διαφορετικά, η λύση γάμου μεταξύ αλλοδαπών με διαζύγιο θα ήταν προβληματική στην περίπτωση κατά την οποία ο άκυρος ή ανυπόστατος κατά το αλλοδαπό δίκαιο γάμος δεν θα χρειαζόνταν λύση με δικαστική απόφαση³⁹. Είναι βέβαια αυτονόητο, ότι για να εφαρμοστεί η ως άνω διάταξη, θα πρέπει να συντρέχουν οι γενικές προϋποθέσεις της θεμελιώσεως της διεθνούς δικαιοδοσίας των ελληνικών δικαστηρίων κατ' άρθρο 3 ΚΠολΔ⁴⁰. Ως «ελληνικό δίκαιο» κατά το οποίο ο γάμος θεωρείται έγκυρος νοείται όχι μόνο το ελληνικό ή το ξένο ουσιαστικό στο οποίο παραπέμπουν οι κανόνες του ελληνικού ιδιωτικού διεθνούς δικαίου σωρευτικά, αλλά και το ελληνικό ουσιαστικό και δικονομικό δίκαιο. Παραδείγματος χάριν, αν η ελληνική νομοθεσία δεν αναγνωρίζει την απόφαση αλλοδαπού δικαστηρίου που ακυρώνει το γάμο αλλοδαπών επειδή λείπει μία από τις προϋποθέσεις του άρθρου 323 ΚΠολΔ που αναφέρεται στο δεδικοσμένο, ο γάμος είναι έγκυρος κατά το ημεδαπό δίκαιο⁴¹.

---

³⁶ Βασ. Κ. Μπρακατσούλα, Μεταλληνός Τινα περί διεθνούς δικαιοδοσίας των ελληνικών δικαστηρίων επί διαζυγίου αλλοδαπών, Ξένιο Ζέπου σελ. 167-168, Μητσόπουλος ΠολΔ Α σελ. 148

³⁷ Φραγκάκης (γνωμ.) Ν.Δ. 1973 σελ. 164

³⁸ Κ. Μπέη αρ.611, σελ. 106, Μπρακατσούλα σελ. 75

³⁹ Αστ. Γεωργιάδη, Αρμ. 1960.649

⁴⁰ Λάμπρος Δ. Σινανιώτης, ο.π. σελ. 124

⁴¹ Μπρακατσούλα, ο.π. σελ. 77

Δεδομένου ότι τα ελληνικά δικαστήρια έχουν δικαιοδοσία για την εκδίκαση γαμικών διαφορών (αρ. 612 ΚΠολΔ) από μόνο το γεγονός, ότι οι διάδικοι ή ο ένας τουλάχιστον από αυτούς είναι έλληνας υπήκοος, δημιουργείται το ζήτημα της σχέσεως της δικαιοδοσίας των αλλοδαπών με αυτή των ελληνικών δικαστηρίων. Συγκεκριμένα, ανακύπτει το ερώτημα, αν η διεθνής δικαιοδοσία των ελληνικών δικαστηρίων είναι αποκλειστική ή όχι και συνεπώς αν αποκλείεται η εισαγωγή στα αλλοδαπά δικαστήρια αγωγής διαζυγίου ελλήνων υπηκόων⁴².

Σύμφωνα με μία άποψη⁴³ η δικαιοδοσία των ελληνικών δικαστηρίων σε σχέση με τις αγωγές διαζυγίου είναι αποκλειστική. Έλληνες υπήκοοι δεν μπορούν να εισάγουν τέτοιες δίκες ενώπιον αλλοδαπών δικαστηρίων και αλλοδαπές δικαστικές αποφάσεις που λύουν τον γάμο Ελλήνων δεν πρέπει να αναγνωρίζονται στην Ελλάδα. Η άποψη αυτή προβάλλει κυρίως το γεγονός ότι οι δίκες διαζυγίου ενδιαφέρουν τη δημόσια τάξη.

Η κρατούσα στη θεωρία και τη νομολογία άποψη έρχεται σε αντίθεση με την προηγούμενη και υποστηρίζει, ότι εφόσον ο αλλοδαπός δικαστής εφαρμόζει το ελληνικό δίκαιο, τότε καλύπτονται και οι απαιτήσεις της δημόσιας τάξης, οπότε και μπορούν να εισαχθούν ενώπιον αλλοδαπού δικαστηρίου τέτοιες διαφορές. Κατ' αυτόν τον τρόπο εξυπηρετούνται και πρακτικοί σκοποί, όπως για παράδειγμα ημεδαποί που διαβιούν για μακρό χρονικό διάστημα στο εξωτερικό και δεν είναι ευχερής η προσφυγή σε ελληνικά δικαστήρια⁴⁴.

---

⁴² Σιναιώτη, ΝοΒ 21.313 επ., βλ. και ΕΦ ΘΕΣΣΑΛ 1689/2005 με τη διάταξη του αρ.3 του κανονισμού 2201/2003 εισάγεται παρέκκλιση από τη διάταξη του αρ. 612 ΚΠολΔ, η οποία υποχωρεί έναντι του κοινοτικού δικαίου. Έτσι η ελληνική ιθαγένεια του ενός από τους συζύγους δεν είναι πλέον επαρκές κριτήριο για τη θεμελίωση της διεθνούς δικαιοδοσίας των ημεδαπών δικαστηρίων ως προς τον άλλον σύζυγο που συμβαίνει να είναι αλλοδαπός και να έχει τη συνήθη διαμονή του σε άλλο κράτος μέλος. Προκειμένου να εναχθεί ο άλλος σύζυγος ενώπιον των ελληνικών δικαστηρίων, εφόσον δεν συντρέχει κάποια από τις δικαιοδοτικές βάσεις που αναφέρονται στο αρ. 3 του κανονισμού, θα πρέπει ο ενάγων να επικαλεσθεί και να αποδείξει είτε ότι είχε τη συνήθη διαμονή του στην Ελλάδα κατά το χρονικό διάστημα τουλάχιστον ενός έτους αμέσως πριν από την κατάθεση της αγωγής είτε ότι είναι έλληνας υπήκοος και είχε τη συνήθη διαμονή του στην Ελλάδα κατά το χρονικό διάστημα τουλάχιστον έξι μηνών αμέσως πριν από την κατάθεση της αγωγής. Η ρύθμιση αυτή σε αντίθεση προς το γενικό κριτήριο καθορισμού της δικαιοδοσίας με βάση τη συνήθη διαμονή του εναγομένου, εισάγει εύνοια ως προς τον ενάγοντα, ΠΠΡ ΑΘ 49/2010 όπου σε αγωγή για την ακυρότητα γάμου εφαρμοστέο δίκαιο είναι το ελληνικό, εφόσον ο σύζυγος που είναι αλλοδαπής υπηκοότητας έχει συνήθη διαμονή στην Ελλάδα και η σύζυγός του είναι Ελληνίδα, ΠΠΡ ΑΘ 2750/2006 τα ελληνικά δικαστήρια έχουν πάντοτε διεθνή δικαιοδοσία όταν οι σύζυγοι είναι αλλοδαποί και έχουν την κοινή διαμονή τους στην Ελλάδα

⁴³ Γνωμ/ση ΟΛΝΣΚ, Δικ.3 σελ. 57, Φραγκίστας Δικαιοδοσία σελ. 138, Κουμανταράκης Δ 5, 552

⁴⁴ Μαριδάκη, Το διαζύγιον κατά το ιδιωτικό διεθνές δίκαιο σελ. 69, Ράμμος-Glasson τ.Εξ 1017^α, σελ. 141, Γιδόπουλος Εκτέλεσις σελ. 121, Λ. Σιναιώτη, ο.π. σελ. 125

iv. Ικανότητα προς το δικολογείν

Στις γαμικές διαφορές ο έχων ικανότητα προς το παρίστασθαι διάδικος δεν μπορεί να επιχειρεί τις επί μέρους διαδικαστικές πράξεις προσωπικώς, αλλά με πληρεξούσιο δικηγόρο, σύμφωνα και με τον γενικό κανόνα του άρθρου 94 § 1 ΚΠολΔ. Όμως, για τη διεξαγωγή δικών που αφορούν σε γαμικές διαφορές δεν αρκεί η κατά το άρθρο 90 ΚΠολΔ παρεχόμενη γενική πληρεξουσιότητα, αλλά απαιτείται ειδική (αρ. 98 στοιχείο α'), γεγονός το οποίο δικαιολογείται από την αυστηρώς προσωπική φύση των διαφορών αυτών. Ως προς την έκταση της παρεχόμενης πληρεξουσιότητας πρέπει να αναφερθεί, ότι η πληρεξουσιότητα πρέπει να αφορά το συγκεκριμένο είδος της αγωγής που θα εγερθεί πχ την έγερση αγωγής διαζυγίου ή της ακύρωσης του γάμου και όχι γενικώς κάθε αγωγή που τείνει στη λύση του γάμου.⁴⁵

v. Αξίωμα του άνευ επικουρίας δικάζεσθαι

Ο ΚΠολΔ καθιερώνει το αξίωμα του άνευ επικουρίας δικάζεσθαι προκειμένου να δημιουργήσει ο δικαστής εξ αρχής συνολική εικόνα της πραγματικής κατάστασης της διαφοράς, γι' αυτό και πρέπει όλα τα μέσα άμυνας και επίθεσης να προτείνονται μέχρι το πέρας της πρώτης επ' ακροατηρίου συζήτησης. Δίνεται όμως η δυνατότητα να προβληθούν και μεταγενέστερα, εφ' όσον κατά την κρίση του Δικαστηρίου δεν προβλήθηκαν εγκαίρως από δικαιολογημένη αιτία, είτε επειδή προέκυψαν το πρώτον μεταγενέστερα, είτε αν αποδεικνύονται εγγράφως ή με δικαστική ομολογία του αντιδίκου (αρ. 269 ΚΠολΔ).

Στις γαμικές διαφορές εισάγεται απόκλιση από αυτόν τον γενικό κανόνα λόγω της ιδιαιτερότητας των διαφορών αυτών. Επιτρέπεται, δηλαδή, η προβολή πραγματικών ισχυρισμών, ενστάσεων, αντενστάσεων κτλ. έως και τη συζήτηση στο ακροατήριο του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου, εισάγοντας απόκλιση από τη ρύθμιση του άρθρου 269 ΚΠολΔ που επιβάλλει, κατά κανόνα, να προβάλλονται τα μέσα επίθεσης και άμυνας με τις προτάσεις (αρ. 599 ΚΠολΔ)⁴⁶. Η διάταξη αυτή δεν ισχύει ως προς την ανταγωγή, η οποία μπορεί να ασκηθεί, σύμφωνα με τα όσα επιτάσσει το αρ. 268 § 4 ΚΠολΔ, είτε με αυτοτελές δικόγραφο, είτε με τις προτάσεις, είτε προφορικά κατά τη συζήτηση όταν η υποβολή προτάσεων δεν είναι υποχρεωτική⁴⁷. Αποκλείεται δηλαδή η εφαρμογή του αρ. 599 ΚΠολΔ στην περίπτωση της ανταγωγής, διότι αυτή δεν περιλαμβάνεται εννοιολογικώς στα μέσα επίθεσεως και άμυνας⁴⁸. Βέβαια, υποστηρίζεται και η αντίθετη άποψη⁴⁹, με την αιτιολογία ότι «οι συναφείς προς το διαζύγιο αιτήσεις των διαδίκων δεν δύνανται να ασκηθούν αυτοτελώς, αλλά εντός

⁴⁵ ΑΠ 12/2011, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ

⁴⁶ Εφη Κουνουγέρη-Μανωλεδάκη, οπ σελ. 409, Λάμπρος Δ. Σινανιώτης, ο.π. σελ. 132

⁴⁷ Λάμπρος Δ. Σινανιώτης, ο.π. σελ. 132, Διαμαντάκου ΕΕΝ 41.17, Μαγγίνα Δ 20.78, Νίκας Ελλ.Δικ. 31.720επ.

⁴⁸ ΑΠ 459/75 Αρχ.Νομ 27.31, 784/75 ΝοΒ 24.153, 1197/83 Δ 1984.956

⁴⁹ Μπέης αρ. 599, Νικολόπουλος Δ 4 σελ. 647-648, ΟλΑΠ 960/85 ΕλλΔνη 26.1127 επ.

των πλαισίων της κύριας περί διαζυγίου δίκης και δη ως παρεμπόδιζοντα ζητήματα της δίκης ταύτης εν τη εννοία του αρ. 282 ΚΠολΔ». Επίσης, η διάταξη του αρ. 599 ΚΠολΔ δεν εφαρμόζεται ως προς γεγονότα, τα οποία μπορεί να αποτελέσουν νέα βάση αγωγής, αφού αυτά δεν αποτελούν μέσα άμυνας και επίθεσης. Σε κάθε περίπτωση η δυνατότητα που παρέχει το αρ. 599 ΚΠολΔ ισχύει μόνο για τον πρώτο βαθμό, όπως ρητώς το προβλέπει αυτό η ίδια η διάταξη, ενώ δεν εφαρμόζεται το άρθρο αυτό στις συνεκδικαζόμενες κατ' άρθρο 592 §2 ΚΠολΔ μη γαμικές διαφορές.⁵⁰

Η ρύθμιση αυτή ανταποκρίνεται στην πρόθεση του νομοθέτη να επιτυγχάνεται στο μέγιστο βαθμό η εξεύρεση στις γαμικές διαφορές της ουσιαστικής αλήθειας, πράγμα το οποίο επιτυγχάνεται με τη διάταξη του αρ. 599 ΚΠολΔ, αφού έτσι τίθενται στην κρίση του δικαστηρίου όλα τα πραγματικά γεγονότα, ακόμη δηλαδή και εκείνα που για οποιονδήποτε λόγο δεν προβλήθηκαν από τους διαδίκους μέχρι την πρώτη επ' ακροατηρίου συζήτηση⁵¹.

vi. Η από τους διαδίκους διάθεση και το ανακριτικό σύστημα

Το άρθρο 600 ΚΠολΔ αναφέρει: «1. Στις διαφορές που αναφέρονται στο άρθρο 592 παρ. 1 η μη προσέλευση, η παράλειψη ή η άρνηση διαδίκου να καταθέσει ή να απαντήσει στις ερωτήσεις που του υποβάλλονται ή να δηλώσει για την αλήθεια πραγματικών περιστατικών ή για τη γνησιότητα εγγράφου, όπως και η ομολογία, λαμβάνονται υπόψη σε συνδυασμό με τις άλλες αποδείξεις και εκτιμώνται ελεύθερα.»

Από την ως άνω διάταξη συνάγεται, ότι ο νομοθέτης ήθελε να αποκλείσει την άμεση συναγωγή κάποιου συμπεράσματος από συγκεκριμένη συμπεριφορά των διαδίκων, αλλά αντίθετα ανατίθεται στο δικαστή να λάβει υπόψη τη συμπεριφορά αυτή και να την εκτιμήσει ελεύθερα. Ουσιώδης, εν προκειμένω, είναι η ρύθμιση που αφορά στην ομολογία, όπου και η ομολογία στις γαμικές διαφορές εκτιμάται ελεύθερα και σε συνδυασμό με τις λοιπές αποδείξεις, ενώ η δικαστική ομολογία σύμφωνα με το αρ. 352 § 1 αποτελεί πλήρη απόδειξη εναντίον εκείνου που ομολόγησε.⁵²

Σε όλες τις περιπτώσεις η ομολογία δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως αποκλειστικό αποδεικτικό μέσο, αλλά λαμβάνεται υπόψη σε συνδυασμό με τις λοιπές αποδείξεις⁵³. Αυτό σημαίνει ότι στις γαμικές διαφορές πρέπει να προσάγονται από τους διαδίκους και άλλα αποδεικτικά μέσα για να μπορεί το δικαστήριο να λάβει υπόψη και την ομολογία. Δηλαδή, το δικαστήριο οφείλει να διατάξει αποδείξεις ως προς τα ομολογούμενα πραγματικά γεγονότα και εφ' όσον προσαχθούν και άλλα αποδεικτικά

⁵⁰ Λ.Σιναιώτη, ο.π. σελ. 133, ΑΠ 38/2010, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 1049/81 ΝοΒ 30.649

⁵¹ Λ.Σιναιώτη, ο.π. σελ. 133

⁵² Εφη Κουνουγέρη-Μανωλεδάκη, οπ σελ. 409, Λ.Σιναιώτη, ο.π. σελ. 135

⁵³ Ράμμος, Εισηγήσεις Αστ.Δικ.Δικ., σελ. 173

μέσα συνεκτιμά και την υφιστάμενη ομολογία, αλλιώς δεν επιτρέπεται να την εκτιμήσει αυτοτελώς⁵⁴.

Με τη διάταξη του αρ. 600 ΚΠολΔ εισάγεται απόκλιση από τη διάταξη του αρ. 261 ΚΠολΔ, η οποία ορίζει: «...Εφόσον δεν αμφισβητήθηκε η αλήθεια κάποιου πραγματικού ισχυρισμού, απόκειται στο δικαστή να κρίνει σε συνδυασμό με την τυχόν γενική άρνηση και το σύνολο των ισχυρισμών των διαδίκων, αν συνάγεται ομολογία ή άρνηση.». Η διαφορά τους έγκειται στο ότι στην διάταξη του αρ. 600 ΚΠολΔ έχουμε πάντα ελεύθερη από το δικαστήριο εκτίμηση της συμπεριφοράς του διαδίκου, ενώ κατ' άρθρο 261 ΚΠολΔ απόκειται στο δικαστή να κρίνει αν συνάγεται άρνηση ή ομολογία από τους ισχυρισμούς του διαδίκου ή από τη μη απάντησή του, οπότε έχουμε δέσμευση του δικαστή ως προς την εκτίμηση της αποδεικτικής δύναμης της ομολογίας⁵⁵.

vii. Ερημοδικία

Η πρόθεση του νομοθέτη να λύνονται οι γαμικές διαφορές όχι βάσει της τυπικής, αλλά της ουσιαστικής αλήθειας δικαιολογεί και τη διαφορετική εκτίμηση της ερημοδικίας του εναγομένου στις σχετικές δίκες σε σχέση με τις δίκες της τακτικής διαδικασίας. Σύμφωνα με το άρθρο 271 § 3 ΚΠολΔ και κατά τα ισχύοντα στην τακτική διαδικασία, επί ερημοδικίας εναγομένου συνάγεται τεκμήριο ομολογίας των πραγματικών ισχυρισμών που περιέχονται στην αγωγή, με αποτέλεσμα να γίνεται δεκτή η αγωγή εφ' όσον κρίνεται νόμω βάσιμη και δεν υπάρχει ένσταση εξεταζόμενη αυτεπαγγέλτως. Αυτά όμως δεν ισχύουν στις δίκες περί γαμικών διαφορών όπου εφαρμόζεται η ειδική διάταξη του άρθρου 603 ΚΠολΔ και η οποία ορίζει ότι: «Αν ερημοδικεί ο εναγόμενος ή ο εφεσίβλητος, το δικαστήριο εκδικάζει την υπόθεση σαν να ήταν παρόντες. Το ίδιο γίνεται, αν ερημοδικεί ο ενάγων, ως προς την ανταγωγή που έχει ασκηθεί με ιδιαίτερο δικόγραφο, και αν ερημοδικεί ο εκκαλών, ως προς την αντέφεση.». Στις γαμικές διαφορές δηλαδή, η ερημοδικία του εναγομένου δεν λαμβάνεται υπόψη, αλλά το δικαστήριο προβαίνει στην εκδίκαση της υποθέσεως σαν να ήταν ο εναγόμενος παρών με την προϋπόθεση βέβαια, ότι έχει γίνει νομότυπη επίδοση του δικογράφου της αγωγής. Σε διαφορετική περίπτωση κηρύσσεται ως απαράδεκτη η συζήτηση της αγωγής.⁵⁶ Επί ερημοδικίας του ενάγοντα και του

---

⁵⁴ Νικολόπουλος Δ 7 σελ.68, αντίθετα Μπέης αρ. 600 3,2, σελ. 83, Διαμαντόπουλος ΕλλΔνη 31, σελ. 971,σελ. 135

⁵⁵ Λ.Σινανιώτη, ο.π. σελ. 135

⁵⁶ ΠΠΡ ΠΑΤΡ 204/2012, «Σε περίπτωση ερημοδικίας του εναγομένου η συζήτηση χωρεί σαν να ήταν παρόντες όλοι οι διάδικοι, μόνο εφόσον διαπιστωθεί έπειτα από αυτεπάγγελτο έλεγχο του Δικαστηρίου ότι ο απολιπόμενος εναγόμενος έχει κλητευθεί νομοτύπως», ΠΠΡ ΑΘ 86/2010, ΠΠΡ ΑΘ 102/2010, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ

εκκαλούντα, ισχύουν οι κανόνες που διέπουν την τακτική διαδικασία (αρ. 272 ΚΠολΔ).⁵⁷

viii. Εξέταση διαδίκων ως επικουρικό αποδεικτικό μέσο

Αφού δεν υφίσταται ειδική διάταξη στο περί των ειδικών διαδικασιών κεφάλαιο, εφαρμόζονται και σε αυτή οι διατάξεις της γενικής διαδικασίας (αρ. 591 §1 ΚΠολΔ). Εξ άλλου αυτό προκύπτει και από την ισχύ και στην ειδική αυτή διαδικασία της δυνατότητας αυτεπάγγελτης από το δικαστήριο διεξαγωγής αποδείξεων (αρ. 107 ΚΠολΔ) καθώς και από τη δυνατότητα που έχει το δικαστήριο βάσει του αρ. 245 ΚΠολΔ να διατάξει την αυτοπρόσωπη εμφάνιση των διαδίκων στο ακροατήριο για υποβολή ερωτήσεων και παροχή διασαφήσεων ως προς την υπόθεση. Πάντως οι διάδικοι δεν επιτρέπεται να εξεταστούν ενόρκως (αρ. 601 αρ.1).

Σύμφωνα με την παρ. 2 του άρθρου 601 ΚΠολΔ στις εξεταζόμενες διαφορές δεν επιτρέπεται να εξεταστούν ως μάρτυρες τα τέκνα των διαδίκων, γνήσια νομιμοποιημένα, θετά και αναγνωρισμένα. Κατά την έννοια αυτής της διάταξης η απαγόρευση εξετάσεως των τέκνων αναφέρεται όχι μόνο στα κοινά τέκνα των διαδίκων, αλλά και σε εκείνα που προέρχονται από άλλο γάμο ενός των διαδίκων και αυτό γιατί η απαγόρευση τέθηκε από λόγους ηθικής τάξης με σκοπό την αποφυγή δημιουργίας διενέξεων, ερίδων και αντιδικιών των τέκνων με τον ένα ή και τους δύο γονείς τους διαδίκους και να μη βρίσκονται στο δίλημμα να ψευδορκήσουν ή να καταθέσουν την αλήθεια εις βάρος ενός από τους γονείς τους. Αυτός ο αποκλεισμός γίνεται αυτεπαγγέλτως και δεν προϋποθέτει αίτηση του αντιδίκου, όπως γίνεται με τους εξαιρούμενους μάρτυρες.⁵⁸

Στις γαμικές διαφορές οι διάδικοι δεν μπορούν να παραιτηθούν από την ορκοδοσία μάρτυρα ή πραγματογνώμονα (αρ. 601 αρ. 3 ΚΠολΔ). Κατ' αυτόν τον τρόπο ο νομοθέτης αποβλέπει στο να καταθέσουν τόσο οι μάρτυρες όσο και οι πραγματογνώμονες με ιδιαίτερη περίσκεψη και συναίσθηση ευθύνης λόγω της σοβαρότητας του αντικειμένου της διαφοράς.

Οι ανωτέρω αναφερθέντες περιορισμοί ως προς τη χρήση των διαφόρων αποδεικτικών μέσων ισχύουν όχι μόνον για τις γαμικές διαφορές, αλλά και για τις διαφορές που αφορούν στην παροχή διατροφής, όταν αυτές ενώνονται ή συνεκδικάζονται (αρ. 592 § 2 ΚΠολΔ). Η ένωση ή συνεκδίκαση των αγωγών διατροφής συνεπάγεται την *in globo* εφαρμογή και ως προς αυτές όλων των

---

⁵⁷ Σε περίπτωση ερημοδικίας του εκκαλούντος η έφεση απορρίπτεται (αρ.524§3 ΚΠολΔ) κατ' ουσίαν και όχι κατά τύπους, καθόσον παρά το ότι στην πραγματικότητα οι λόγοι της εφέσεως δεν εξετάζονται ως προς το παραδεκτό και τη βασιμότητά τους, θεωρείται κατά πλάσμα του νόμου, ότι είναι αβάσιμοι και γι' αυτό απορρίπτεται, βλ. ΑΠ 187/2012, 12/2011, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ

⁵⁸ ΑΠ 2134/2007, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΠΠΡ ΑΘ 181/2010, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 648/1989 Δίκη 21.492, ΑΠ 1143/1985 Δίκη 17/1021, ΕΦ ΑΘ 3649/2001 Δνη 2003.821

διατάξεων, οι οποίες ισχύουν στις διαφορές μεταξύ γονέων τέκνων και κατ' ακολουθία και των περί αποδείξεως για επιλογή των διατάξεων αναλόγως του αν αυτές είναι ή όχι ευνοϊκότερες σε σχέση με τις αντίστοιχες της τακτικής διαδικασίας, ή της ειδικής διαδικασίας που θα εφαρμόζονταν αν δεν ελάμβανε χώρα συνεκδίκαση. Αυτό συνάγεται από τη διάταξη του αρ. 681 ΚΠολΔ, η οποία παραπέμπει στο σύνολο των ρυθμίσεων της ειδικής διαδικασίας των γαμικών διαφορών και επομένως και την απόδειξη.⁵⁹

ix. Δεδικασμένο

Το άρθρο 325 ΚΠολΔ ορίζει ότι οι αποφάσεις των πολιτικών δικαστηρίων ισχύουν υπέρ και εναντίον των διαδίκων, των διαδόχων κατά τη διάρκεια της δίκης και εκείνων που νέμονται το επίδικο πράγμα κτλ.

Η διάταξη του αρ. 613 ΚΠολΔ εισάγει απόκλιση από την ως άνω γενική διάταξη του αρ. 325 ΚΠολΔ και ορίζει ότι: *«Αποφάσεις που απαγγέλλουν ακύρωση γάμου ή διαζύγιο ή αναγνωρίζουν την ύπαρξη ή όχι έγκυρου γάμου, όπως και οι αποφάσεις που απορρίπτουν τέτοιες αγωγές αποτελούν δεδικασμένο που ισχύει υπέρ και εναντίον όλων, εφόσον δεν μπορούν να προσβληθούν με αναίρεση ή αναψηλάφηση.»*

Η ως άνω διάταξη είναι ιδιαιτέρως ενδιαφέρουσα, αφού αναφέρεται στο δεδικασμένο των αποφάσεων που εκδίδονται σε σχέση με αγωγές επί γαμικών διαφορών. Δύο είναι τα σημεία κατά τα οποία η ρύθμιση αυτή παρουσιάζει παρεκκλίσεις από τα γενικώς κρατούντα. Το πρώτο αναφέρεται στη φύση της αποφάσεως και το δεύτερο στην έκταση των υποκειμενικών ορίων του δεδικασμένου.⁶⁰

Ως προς το πρώτο σημείο, πρέπει να αναφερθεί ότι σύμφωνα με το αρ. 321 ΚΠολΔ δεδικασμένο αποτελούν οι τελεσιδικές αποφάσεις των πολιτικών δικαστηρίων, δηλαδή οι αποφάσεις που δεν υπόκεινται στα τακτικά ένδικα μέσα. Προκειμένου για τις αποφάσεις επί γαμικών διαφορών, για να παραχθεί ουσιαστικό δεδικασμένο δεν αρκεί απλώς η τελεσιδικία, αλλά απαιτείται και η αμετάκλητη απόφαση, η οποία δεν υπόκειται πλέον ούτε σε αναίρεση ούτε σε αναψηλάφηση. Αυτή η ρύθμιση συμβαδίζει με την βούληση του νομοθέτη να επιλύονται οι γαμικές διαφορές με οριστικό τρόπο και να δημιουργούνται σταθερές και μη αμφισβητήσιμες καταστάσεις. Διότι, αν δεν ίσχυε αυτό και ακυρώνονταν πχ ο γάμος από την τελεσιδικία της απόφασης και συνάπτονταν μετά άλλος και στη συνέχεια, με την άσκηση αναίρεσης ή αναψηλάφησης επαναφέρονταν η ισχύς της πρώτης αποφάσεως, θα δημιουργούνταν τεράστια θέματα ως προς το κύρος του δεύτερου γάμου, τη θέση των τέκνων κτλ.⁶¹

Ως προς τα υποκειμενικά όρια του δεδικασμένου, το άρθρο 613 ΚΠολΔ εισάγει την *erga omnes* ισχύ της αποφάσεως κατά παρέκκλιση από το αρ. 325 ΚΠολΔ.

⁵⁹ Λ.Σιανιώτη, ο.π., σελ. 143, Διαμαντόπουλος ΕλλΔνη 31 σελ. 980

⁶⁰ Λ.Σιανιώτη, ο.π., σελ. 159

⁶¹ Μπρακατσούλα, ο.π., σελ. 82

Προκειμένου βέβαια για αποφάσεις που απαγγέλλουν την ακύρωση του γάμου ή το διαζύγιο, η έναντι όλων ισχύς αυτών δεν εμφανίζει κάποια ιδιορρυθμία αφού γενικώς οι διαπλαστικές αποφάσεις δεσμεύουν όχι μόνο τους διαδίκους αλλά και τρίτους. Συνεπώς, η ιδιαιτερότητα των υποκειμενικών ορίων του δεδικασμένου στις αποφάσεις που αποφαίνονται επί γαμικών διαφορών έγκειται σε αποφάσεις με τις οποίες αναγνωρίζεται η ύπαρξη ή όχι έγκυρου γάμου και κυρίως ως προς τις αποφάσεις με τις οποίες απορρίπτονται οι σχετικές επί γαμικών υποθέσεων αγωγές και οι οποίες έχουν πάντα αναγνωριστικό χαρακτήρα (ακόμη κι όταν αναφέρονται σε διαπλαστικές αγωγές). Στη Συντακτική Επιτροπή⁶² είχε υποστηριχθεί η γνώμη ότι οι απορρίπτουσες την αγωγή αποφάσεις δεν πρέπει να δημιουργούν δεδικασμένο. Σε αυτές τις αποφάσεις η έναντι όλων ισχύς σημαίνει αποκλεισμό του δικαιώματος των νομιμοποιούμενων για άσκηση αγωγής.⁶³

Ενδιαφέρον παρουσιάζει το ζήτημα, αν η έναντι όλων ισχύς των αποφάσεων κατ' άρθρο 613 ΚΠολΔ αποτελεί δεδικασμένο (όπως στο 325 ΚΠολΔ) ή άλλη μορφή δεσμεύσεως. Πρέπει να σημειωθεί, ότι σε σχέση με τις διαπλαστικές αποφάσεις είναι παλαιά η συζήτηση ως προς τη φύση του δεσμευτικού έναντι όλων αποτελέσματος. Οι σχετικές γνώμες κυμαίνονται από την αναγνώριση σ' αυτές τις αποφάσεις δυνάμει ουσιαστικού δεδικασμένου⁶⁴, μέχρι την απόλυτη άρνηση τέτοιας δυνάμει.⁶⁵ Ως επιστημονικώς ορθή θεωρείται σήμερα η θέση, κατά την οποία η με τη διαπλαστική απόφαση επερχόμενη νομική μεταβολή έχει γενική έναντι όλων ισχύ, ως συνέπεια της εφαρμογής του ουσιαστικού κανόνα δικαίου και όχι ως αποτέλεσμα του ουσιαστικού δεδικασμένου. Σύμφωνα με την ως άνω άποψη, η κατά το άρθρο 613 ΚΠολΔ υπέρ και κατά όλων ισχύς των απαγγελουσών την ακύρωση του γάμου, ή το διαζύγιο αποφάσεων, παρά το γράμμα του νόμου, δεν μπορεί να θεωρηθεί ως ουσιαστικό δεδικασμένο. Η πρακτική σημασία του χαρακτηρισμού αυτού της δεσμεύσεως των αποφάσεων αυτών έγκειται κυρίως στη δυνατότητα ή όχι αποκρούσεως από το νικήσαντα διάδικο ενδεχόμενων αξιώσεων αποζημιώσεως του ηττηθέντα που βασίζεται στη διαπλαστική ενέργεια της αποφάσεως. Εφ' όσον δηλαδή γίνει δεκτό, ότι η διαπλαστική απόφαση δημιουργεί γενικώς δεδικασμένο, μπορεί ο διάδικος ενδεχομένως και κάποιος τρίτος να αξιώσει αποζημίωση από τον επιτυχόντα την διαπλαστική απόφαση διάδικο για το λόγο ότι η διάπλαση έγινε χωρίς δικαίωμα.⁶⁶ Αναφορικά με τους τρίτους, οι οποίοι βλάπτονται στα περιουσιακά τους συμφέροντα (αρ. 333 § 2 ΚΠολΔ) γίνεται δεκτό ότι έχουν δικαίωμα προσβολής της

---

⁶² βλ. Σχέδ.Πολ.Δικ. Δ σελ. 385

⁶³ Α.Σινανιώτη, ο.π., σελ. 160

⁶⁴ Blomeyer, Zivilprozessrecht § 94 IV, Zeuner, Die objektiven Grenzen des Rechtskraft σελ.116, Schlosser, Gestaltungsklagen σελ. 407

⁶⁵ Stein-Jonas-Schlosser § 322 iv, Rosenberg, Lehrbuch σελ. 731

⁶⁶ Α.Σινανιώτη, ο.π.,σελ. 161

απόφασης αυτής για λόγους δόλου ή συμπαιγνίας των διαδίκων-συζύγων είτε με τριτανακοπή είτε με ένσταση.⁶⁷

Όσον αφορά στις αναγνωριστικές και τις απορρίπτουσες τις αγωγές αποφάσεις του αρ. 613 ΚΠολΔ, η έναντι όλων ισχύς αυτών θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως απόλυτο δεδικασμένο. Ωστόσο, το δεδικασμένο ενεργεί κατά κανόνα μεταξύ των διαδίκων και μόνο κατ' εξαίρεση καταλαμβάνει και τρίτα πρόσωπα (βλ. αρ. 325 επ. ΚΠολΔ). Δεδικασμένο το οποίο καταλαμβάνει γενικώς κάθε τρίτο είναι αδύνατο⁶⁸. Σίγουρα οι αποφάσεις που αναγνωρίζουν την ύπαρξη ή όχι έγκυρου γάμου καθώς και οι απορρίπτουσες αγωγές επί γαμικών διαφορών δημιουργούν αναμφισβήτητα δεδικασμένο μεταξύ των διαδίκων. Ως δεδικασμένο πρέπει επίσης να θεωρείται και η από την απόφαση δέσμευση των τρίτων προσώπων, τα οποία κατά το νόμο νομιμοποιούνται να εγείρουν τις σχετικές αγωγές. Η αναγνωρισμένη δέσμευση των τρίτων από τις επί των γαμικών διαφορών εκδιδόμενες αποφάσεις, δεν συνδέεται με την παραδοχή της γενικής θέσεως της αναγνωρίσεως τριτενέργειας (Drittwirkung) σε κάθε απόφαση, αλλά απορρέει από τη συγκεκριμένη ειδική ρύθμιση του νόμου (αρ. 613 ΚΠολΔ). Το γεγονός ότι η δέσμευση των τρίτων δεν απορρέει από δεδικασμένο αποτρέπει απαράδεκτες συνέπειες, όπως πχ το γεγονός ότι η αναγνώριση της από το δεδικασμένο της αποφάσεως δεσμεύσεως κάθε τρίτου θα σήμαινε αναγνώριση σε κάθε τρίτο εννόμου συμφέροντος για παρέμβαση στις σχετικές δίκες, γεγονός που δεν μπορεί να γίνει επιτρεπτό λόγω του αυστηρώς προσωπικού χαρακτήρα γαμικών διαφορών.⁶⁹

Ως προς τα αντικειμενικά όρια του δεδικασμένου των αποφάσεων που εκδίδονται επί γαμικών διαφορών θα έπρεπε κατ' αρχήν να διέπονται από τις γενικές διατάξεις, οι οποίες ρυθμίζουν τα όρια αυτά σε κάθε τελεσίδικη απόφαση και κατά τις οποίες προσδιοριστικό στοιχείο αποτελεί το αντικείμενο της δίκης. Ως αντικείμενο νοείται γενικώς το προβαλλόμενο αίτημα όπως αυτό συγκεκριμενοποιείται με τα πραγματικά γεγονότα που το θεμελιώνουν.⁷⁰

Ως προς τις αποφάσεις επί των γαμικών διαφορών και ιδιαίτερα στη δίκη διαζυγίου ανέκυψαν συζητήσεις ως προς τον καθορισμό των αντικειμενικών ορίων του ουσιαστικού δεδικασμένου. Από όλο το περιεχόμενο των σχετικών περί διαζυγίου διατάξεων του ΑΚ συνάγεται ότι κύριο αντικείμενο της δίκης διαζυγίου είναι η λύση του γάμου, πράγμα που άλλωστε βρίσκει την έκφρασή του και στη διατύπωση του αιτήματος της αγωγής. Αυτό σημαίνει ότι η με την αμετάκλητη απόφαση λύση του γάμου ισχύει έναντι όλων, πράγμα το οποίο συνεπάγεται και την κατάλυση όλων των

---

⁶⁷ αρ. 613 ΚΠολΔ Μπέης, σελ. 120, Γ. Παπαδημητρίου σελ. 204, Τ. Οικονομόπουλος Πα σελ. 174, Καλαβρός Δ 4.198

⁶⁸ Δεληκωστόπουλος, Η δέσμευση σελ. 51

⁶⁹ Α.Σιναιώτη, ο.π.,σελ. 165

⁷⁰ Α.Σιναιώτη, ο.π.,σελ. 165

υφισταμένων ενδεχομένως άλλων λόγων διαζυγίου και των δύο συζύγων. Συνεπώς, μετά την λύση του γάμου με αμετάκλητη δικαστική απόφαση, δεν είναι δυνατή η έγερση αγωγής διαζυγίου με βάση περιστατικά, τα οποία δεν προβλήθηκαν κατά την πρώτη δίκη. Κάθε αγωγή διαζυγίου, θεμελιώνει από άποψη ταυτότητας αντικειμένου, έναντι κάθε νέας αγωγής διαζυγίου την ένσταση της εκκρεμοδικίας. Τη θέση αυτή ενισχύει και το γεγονός, ότι υπό την ισχύ του ΚΠολΔ η ένσταση εκκρεμοδικίας, δεκτή γενόμενη, δεν συνεπάγεται την απόρριψη της νέας αγωγής, αλλά την αναστολή εκδικάσεως αυτής, μέχρι το πέρας της πρώτης δίκης. Μετά το πέρας της δίκης, αν η επί της πρώτης αγωγής απόφαση λύει το γάμο, η δεύτερη αγωγή στερείται αντικειμένου και απορρίπτεται ως αβάσιμη δεδομένου ότι η αγωγή διαζυγίου προϋποθέτει υφιστάμενο γάμο. Εφ' όσον όμως τα προβαλλόμενα στην αγωγή πραγματικά περιστατικά δεν πληρούν το πραγματικό μίας από τις διατάξεις του νόμου, οι οποίες καθορίζουν τους λόγους διαζυγίου, η αγωγή απορρίπτεται. Το δεδικασμένο της απορριπτικής αυτής αποφάσεως καταλαμβάνει το προβληθέν αίτημα της λύσεως του γάμου σε σχέση με όλα τα προβληθέντα γεγονότα, αλλά και εκείνα τα οποία υφίσταντο μέχρι την έγερση της αγωγής και δεν προβλήθηκαν και τα οποία θα στήριζαν με την αγωγή τον προβαλλόμενο λόγο διαζυγίου. Έτσι, επί αγωγής διαζυγίου λόγω ισχυρού κλονισμού (αρ. 1442 ΑΚ) ο ενάγων οφείλει να φέρει ενώπιον του δικαστηρίου όλα τα γεγονότα, τα οποία υφίστανται μέχρι την έγερση της αγωγής και τα οποία στηρίζουν τον λόγο αυτό του διαζυγίου. Αν δεν το κάνει αυτό, και απορριφθεί η αγωγή του, δεν μπορεί να ασκήσει νέα αγωγή στηριζόμενη σε μη προσαχθέντα κατά την πρώτη δίκη κλονιστικά του γάμου γεγονότα, εμποδιζόμενος από το δεδικασμένο της σχετικής αποφάσεως. Για όσους μάλιστα δέχονται ότι αντικείμενο της δίκης διαζυγίου είναι το διαπλαστικό δικαίωμα για τη λύση του γάμου, εν προκειμένω έχουμε ένα διαπλαστικό δικαίωμα, το οποίο στηρίζεται σε περισσότερες πραγματικές βάσεις και η απόφαση καλύπτει αυτό σε σχέση προς όλες αυτές τις προταθείσες ή μη. Διαφορετικό είναι βέβαια το ζήτημα αν μετά την απόρριψη της πρώτης αγωγής διαζυγίου η εγειρόμενη νέα στηρίζεται σε όμοιο λόγο διαζυγίου με γεγονότα μεταγενέστερα ή σε γεγονότα που θεμελιώνουν λόγο διαφορετικό της πρώτης. Στην περίπτωση αυτή θέμα δεδικασμένου δε γεννάται.⁷¹

κ. Η αγωγή ακυρότητας του γάμου

Γενικά στις δικαιοπραξίες έχει ισχύ η διάταξη του άρθρου 180 ΑΚ σύμφωνα με την οποία η άκυρη δικαιοπραξία λογίζεται αυτοδικαίως ότι δεν έγινε στην πραγματικότητα. Αντίθετα στο οικογενειακό δίκαιο και ιδιαίτερα στο γάμο, δεν έχει ισχύ η παραπάνω αρχή. Συγκεκριμένα ο άκυρος γάμος δεν είναι τέτοιος αυτοδικαίως, αλλά είναι απαραίτητο να αναγνωριστεί η ακυρότητά του με δικαστική απόφαση (αρ. 1376 ΑΚ). Η απόκλιση δικαιολογείται από τη σοβαρότητα και το ειδικό βάρος που έχει ο γάμος και από τα αποτελέσματα που συνεπάγεται η ακύρωσή του στην προσωπική κατάσταση των συζύγων, αλλά και στο ιδιαίτερο ενδιαφέρον της πολιτείας για τη συνοχή της οικογένειας εν γένει.⁷² Η ακύρωση του γάμου μπορεί να

⁷¹ Λ.Σινανιώτη, ο.π.,σελ. 168

⁷² Μπαλής §31, Δεληγιάννης II σελ. 230 επ., Μπρακατσούλα, ο.π., σελ. 107-108

επιτευχθεί μόνο με έγερση κύριας ή παρεμπίπτουσας αγωγής (αρ. 609 ΚΠολΔ). Αν το ζήτημα της ακυρότητας ανακύψει ως προδικαστικό σε άλλη δίκη, δεν είναι δυνατή η προβολή του ισχυρισμού αυτού με ένσταση. Άλλωστε, σύμφωνα με το αρθρ. 610 ΚΠολΔ, το δικαστήριο είναι υποχρεωμένο να αναβάλλει τη συζήτηση ωσότου εκδοθεί αμετάκλητη απόφαση για την ακύρωση του γάμου⁷³. Υποστηρίζεται όμως και η άποψη ότι το δικαστήριο, παρά την ύπαρξη της διάταξης του άρθρου 610 ΚΠολΔ, δεν είναι παντελώς αδύναμο να κρίνει και παρεμπιπτόντως την ύπαρξη ή μη του γάμου και την ακυρότητά του⁷⁴. Απαραίτητη βέβαια είναι η ύπαρξη εννόμου συμφέροντος, το οποίο πρέπει να είναι άμεσο, ενεστώς, σπουδαίο, ηθικό αλλά και περιουσιακό.⁷⁵ Έννομο συμφέρον έχουν: Ο σύζυγος που ζητεί την ακύρωση του νομιζόμενου γάμου, του γάμου δηλαδή που καλόπιστα αγνοούσε την ακυρότητά του, οι κληρονόμοι του ενός από τους συζύγους εφόσον θίγεται το κληρονομικό τους δικαίωμα, σε περίπτωση τέλεσης γάμου από ανήλικο που δεν είχε τη νόμιμη ηλικία και τη σχετική άδεια του προσώπου που ασκεί την επιμέλεια. Επίσης ο εισαγγελέας έχει δικαίωμα να ασκήσει την αγωγή ακύρωσης προκειμένου να κηρυχθεί η ακυρότητα του γάμου για το λόγο ότι λείπει μια από τις θετικές προϋποθέσεις του κύρους του (1350-1352 ΑΚ) ή συντρέχει ένα από τα νόμιμα κωλύματα τέλεσής του⁷⁶. Η παρέμβαση του εισαγγελέα προς ακύρωση του γάμου δικαιολογείται όταν συντρέχει λόγος προστασίας του δημοσίου συμφέροντος οπότε ο εισαγγελέας συμμετέχει στη δίκη ως εκπρόσωπος της πολιτείας και έχει θέση εντελώς ανεξάρτητη από τους λοιπούς διαδίκους⁷⁷.

Είναι αξιοσημείωτο, ότι η αγωγή ακύρωσης του γάμου μπορεί να ασκηθεί και μετά την αμετάκλητη λύση του⁷⁸. Αυτό διότι η αγωγή διαζυγίου καλύπτει τη μελλοντική εξέλιξη και πορεία του γάμου, ενώ η αγωγή ακύρωσής του ανατρέχει στο παρελθόν. Καλύπτουν δηλαδή κάθε μία διαφορετικά χρονικά πεδία και κατά συνέπεια δεν συμπίπτουν⁷⁹. Αντίθετα, η αμετάκλητη ακύρωση του γάμου εμποδίζει την άσκηση αγωγής διαζυγίου.⁸⁰

---

⁷³ Έφη Κουνουγέρη-Μανωλεδάκη, Οικ.Δίκαιο, Τεύχος Ια, Δ' έκδ. 2009, σελ. 139

⁷⁴ Ρίκος Δ 13 495 επ., Σινανιώτης Ειδ.Διαδ. σελ. 24 επ.

⁷⁵ ΑΠ 1004/73 ΝοΒ 14.356, Μπρακατσούλα, ο.π. σελ. 109-110

⁷⁶ ΠΠΡ ΑΘ 1490/2011, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ

⁷⁷ Μπρακατσούλα, ο.π., σελ. 111-112

⁷⁸ αρ. 609 Σταυρόπουλος εκδ. 1969, αρ. 698 § 3^α Δεληγιάννης σελ. 248, Σπυριδάκης-Περάκης αρ. 1376 αρ.3

⁷⁹ Κουμάντος-Ροΐλος αρ. 1376 αρ. 4^ε σελ. 261, Δεληγιάννης σελ. 248, Μαριδάκης § 14

⁸⁰ Μπέης αρ. 592 σελ. 44

II. Διαφορές αναφερόμενες σε σχέσεις γονέων και τέκνων

Το δημόσιο συμφέρον, το οποίο υφίσταται για τις σχέσεις μεταξύ γονέων και τέκνων ώθησε το νομοθέτη στην εγκαθίδρυση ιδιαίτερης διαδικασίας (αρ. 614-622 ΚΠολΔ) για την εκδίκαση των διαφορών που ανακύπτουν μεταξύ των προσώπων αυτών. Χαρακτηριστικό της ειδικής αυτής διαδικασίας είναι η αναζήτηση της ουσιαστικής αλήθειας πέρα από τους αυστηρούς δικονομικούς κανόνες της τακτικής διαδικασίας.

Οι διαφορές που επιλύονται κατά την ειδική αυτή διαδικασία των άρθρων 614-622 ΚΠολΔ είναι: *«οι διαφορές που αφορούν α) την προσβολή της πατρότητας, β) την προσβολή της μητρότητας, γ) την αναγνώριση ότι υπάρχει ή δεν υπάρχει σχέση γονέα και τέκνου ή γονική μέριμνα, δ) την αναγνώριση της πατρότητας τέκνου που γεννήθηκε χωρίς γάμο των γονέων του, ε) την αναγνώριση ότι υπάρχει ή δεν υπάρχει ή είναι άκυρη η εκούσια αναγνώριση ενός τέκνου χωρίς γάμο των γονέων του ή η εξομοίωσή του με τέκνο γεννημένο σε γάμο λόγω επιγενόμενου γάμου των γονέων του, καθώς και την προσβολή της εκούσιας αναγνώρισης, στ) την αναγνώριση ότι υπάρχει ή δεν υπάρχει υιοθεσία ή τη λύση της, ζ) την αναγνώριση ότι υπάρχει ή δεν υπάρχει επιτροπεία.»*

Η εκδίκαση των παραπάνω διαφορών που αναφέρονται στο άρθρο 614 § 1 ΚΠολΔ συντελείται μόνο με άσκηση κύριας ή παρεμπίπτουσας αγωγής και με ανταγωγή ή τριτανακοπή (αρ. 620 ΚΠολΔ). Οι περισσότερες από τις αγωγές αυτές είναι αναγνωριστικές και για τη θεμελίωσή τους είναι απαραίτητη προϋπόθεση η ύπαρξη εννόμου συμφέροντος, το οποίο πρέπει να επικαλείται και να αποδεικνύει ο ενάγων (αρ. 70 ΚΠολΔ).⁸¹

Πριν από τις τροποποιήσεις του ν. 733/1977 στην ανωτέρω ειδική διαδικασία υπήγοντο και οι διαφορές που αφορούσαν την επιμέλεια του προσώπου του τέκνου ή την επικοινωνία του με τους γονείς του. Μετά την από το ν. 1329/83 αντικατάσταση του άρθρου 681B § 1β ΚΠολΔ, οι διαφορές «που αφορούν την άσκηση της γονικής μέριμνας αναφορικά με το τέκνο, κατά τη διάρκεια του γάμου ή όταν πρόκειται για τέκνο χωρίς γάμο των γονέων του, τη διαφωνία των γονέων κατά την κοινή άσκηση της γονικής μέριμνας, καθώς και την επικοινωνία των γονέων και των υπολοίπων ανιόντων με το τέκνο» δικάζονται κατά τη διαδικασία των εργατικών διαφορών.

Με τις διαφορές που αναφέρονται σε σχέσεις γονέων και τέκνων, μπορούν κατά τη ρητή διάταξη του νόμου (αρ. 614 §2 ΚΠολ) να ενωθούν ή να συνεκδικασθούν διαφορές που αφορούν την παροχή διατροφής τέκνου, οι οποίες αυτοτελώς υπάγονται στη διαδικασία των εργατικών διαφορών. Σε περίπτωση δηλαδή κατά την οποία ανοίγει ή είναι εκκρεμής παράλληλη δίκη με αντικείμενο διαφοράς του αρ. 614 § 1 ΚΠολΔ, η αγωγή διατροφής είναι δυνατό: α) Να σωρευθεί αντικειμενικά με μία από τις αγωγές αυτής της διάταξης του αρ. 614 § 1, β) Να ασκηθεί παρεπιπτόντως, στην περίπτωση που η παραπάνω αγωγή του αρ. 614 είναι ήδη εκκρεμής, γ) Να ασκηθεί ανταγωγικά. Υποθέσεις επίσης που αναφέρονται στη διάταξη του αρ. 614 § 1 και 2

⁸¹ Μπρακατσούλα, ο.π., σελ. 213

ΚΠολΔ είναι δυνατόν να ενωθούν με αυτές που αναφέρονται σε γαμικές διαφορές και να συνεκδικασθούν κατά τη διαδικασία των γαμικών διαφορών (αρ. 614 § 3ΚΠολΔ). Η εισαγωγή των παραπάνω υποθέσεων του αρ. 614 § 1 και 2 και η συνεκδίκασή τους με τις αντίστοιχες του αρ. 592 §1 ΚΠολΔ θα γίνει με αντικειμενική σώρευση, παρεπιπτόντως ή ανταγωγικά.⁸²

Επίσης, μπορούν να συνεκδικασθούν και οι διαφορές που αφορούν τη γονική μέριμνα του τέκνου ή την επικοινωνία του με τους γονείς του (αρ. 681 Β §2 ΚΠολΔ). Η ένωση ή η συνεκδίκαση των ως άνω διαφορών είναι από μία άποψη διαδικαστικώς συμφέρουσα κυρίως ως προς την κατά τόπον αρμοδιότητα, την ικανότητα προς το παρίστασθαι, την εφαρμογή του ανακριτικού συστήματος, ενώ από την άλλη πλευρά είναι δυσμενής κυρίως ως προς την δυνατότητα χρήσεως όλων των αποδεικτικών μέσων, τις συνέπειες της ερημοδικίας του εναγομένου κοκ. Ο νόμος επιτρέπει τη συνεκδίκαση των ως άνω διαφορών για τον πρακτικό λόγο ότι πολλές φορές στις δίκες για παροχή διατροφής τέκνου κτλ ανακύπτει ως προδικαστικό ζήτημα που ανάγεται στις κατ' άρθρο 614 § 1 ΚΠολΔ διαφορές και συνεπώς με την ένωση ή συνεκδίκαση επιτυγχάνεται οικονομία της δίκης και αποφεύγεται ο κίνδυνος έκδοσης αντιφατικών αποφάσεων.⁸³

Πρέπει επίσης να σημειωθεί, ότι οι διαφορές που αναφέρονται σε σχέσεις γονέων και τέκνων μπορούν να ενωθούν ή να συνεκδικασθούν μαζί με τις γαμικές διαφορές και κατά την ειδική διαδικασία εκδίκασης των τελευταίων αυτών, λόγω του ότι οι ειδικές διαδικασίες και των δύο αυτών κατηγοριών διαφορών είναι κατά βάση όμοιες και είναι συνεπώς σκόπιμο για ευκολία των διαδίκων να είναι δυνατή η ένωση ή συνεκδίκαση των διαφορών αυτών.⁸⁴

Στο άρθρο 621 ΚΠολΔ προβλέπεται η αναβολή συζητήσεως σε περίπτωση κατά την οποία η διάγνωση κάποιας διαφοράς εξαρτάται εν όλω ή εν μέρει από κάποια διαφορά αναφερόμενη στο αρ. 620 ΚΠολΔ. Η αναβολή διατάσσεται είτε μετά από αίτηση κάποιου από τους διαδίκους, είτε και αυτεπαγγέλτως από το δικαστήριο εφ' όσον έχει προβληθεί σχετικός ισχυρισμός εκ μέρους του ενάγοντα ή του εναγομένου και για χρόνο μέχρι την έκδοση αμετάκλητης αποφάσεως επί της αγωγής. Ενώ υπάρχει και η γενική διάταξη περί αναβολής του άρθρου 249 ΚΠολΔ, η ρύθμιση του άρθρου 621 ΚΠολΔ διαφέρει από τη γενική ρύθμιση στα εξής σημεία: Α) Η αναβολή κατ' άρθρο 249 ΚΠολΔ είναι δυνητική για το δικαστήριο, ενώ κατ' άρθρο 621 ΚΠολΔ είναι υποχρεωτική εφ' όσον συντρέχουν οι σχετικές προϋποθέσεις και το δικαστήριο δεν μπορεί να εξετάσει παρεπιπτόντως το προδικαστικό ζήτημα. Συνεπώς η μη αναβολή δημιουργεί λόγο αναιρέσεως κατ' άρθρο 559 αρ. 14 ΚΠολΔ⁸⁵, Β) Στο

⁸² Μπρακατσούλα, ο.π., σελ. 214

⁸³ Α.Σινανιώτη, ο.π.,σελ. 171

⁸⁴ Α.Σινανιώτη, ο.π.,σελ. 172

⁸⁵ Ρίκος Δ. 13 σελ. 508, ΑΠ 236/78 ΝοΒ 27 σελ. 60, 509/77 ΝοΒ 26 σελ. 177

άρθρο 249 ΚΠολΔ προβλέπεται η αναβολή εφ' όσον το εμφανιζόμενο ως προδικαστικό ζήτημα αποτελεί αντικείμενο άλλης δίκης που εκκρεμεί ήδη ενώπιον πολιτικού δικαστηρίου, ενώ κατ' άρθρο 621 ΚΠολΔ διατάσσεται η αναβολή και αν δεν έχει ασκηθεί ακόμη η αγωγή. Σ' αυτήν την περίπτωση όμως το δικαστήριο τάσσει για αυτό προθεσμία, η οποία αν παρέλθει άπρακτη, μπορεί να συνεχισθεί η συζήτηση και να θεωρηθεί ότι ο σχετικός ισχυρισμός για το προκριματικό ζήτημα δεν έχει υποβληθεί.⁸⁶

Στις δίκες που αφορούν διαφορές αναφερόμενες σε σχέσεις γονέων και τέκνων διάδικοι μπορούν να είναι οι από τις σχέσεις αυτές ενδιαφερόμενοι, δηλαδή κάθε ένας από τους γονείς και το τέκνο, οι οποίοι νομιμοποιούνται ενεργητικώς και παθητικώς για τη διεξαγωγή τους. Βέβαια σε πολλές από τις περιπτώσεις του άρθρου 614 § 1 ΚΠολΔ πρόκειται για αναγνωριστικές αγωγές και συνεπώς η δυνατότητα ασκήσεως αυτών ανήκει, βάσει των γενικών αρχών (αρ. 70 ΚΠολΔ), σε καθένα που έχει έννομο συμφέρον.⁸⁷

Ως προς τη νομιμοποίηση είναι δυνατόν να επαχθούν τα ακόλουθα: Όταν η σχετική αγωγή ασκείται από τέκνο, αυτή πρέπει να απευθύνεται εναντίον και των δύο γονέων, ενώ όταν ασκείται από κάποιον από τους γονείς πρέπει να στρέφεται κατά του άλλου και του τέκνου, τέλος σε όποιες περιπτώσεις η σχετική αγωγή μπορεί να ασκηθεί και από τρίτον αυτή πρέπει να κατευθύνεται εναντίον και των δύο γονέων και του τέκνου ή των κληρονόμων τους σε περίπτωση θανάτου. Στις περιπτώσεις αυτές της υποχρεωτικής (κατά νόμο) παθητικής νομιμοποίησης, δημιουργείται μεταξύ των περισσότερων παθητικώς νομιμοποιούμενων σχέση αναγκαστικής ομοδικίας κατ' άρθρο 76 ΚΠολΔ.⁸⁸

i. Αγωγή προσβολής της πατρότητας ή της μητρότητας

Την αγωγή προσβολής της πατρότητας νομιμοποιείται ενεργητικώς να εγείρει ο σύζυγος της μητέρας (1469 αρ. 1 ΑΚ)⁸⁹. Η αγωγή αποκλείεται όταν περάσει ένας χρόνος από τότε που ο σύζυγος πληροφορήθηκε τον τοκετό και τα περιστατικά από τα οποία προκύπτει ότι η σύλληψη του τέκνου δεν έγινε από αυτόν, και εν πάσει περιπτώσει με την πάροδο πέντε ετών από τον τοκετό (1470 αρ. 1 ΑΚ). Αν ο σύζυγος απεβίωσε χωρίς όμως να χάσει το δικαίωμα της προσβολής, η αγωγή μπορεί να εγερθεί από τον πατέρα ή τη μητέρα του (1469 αρ. 2 ΑΚ) εντός ενός έτους από τότε που πληροφορήθηκαν το θάνατο του συζύγου και τη γέννηση του τέκνου.⁹⁰

⁸⁶ Λ.Σινανιώτη, ο.π.,σελ. 172

⁸⁷ Μητσόπουλου, Αναγνωριστική αγωγή σελ. 139, Σινανιώτου Νομιμοποίησις σελ. 112 επ., Λ. Σινανιώτη Ειδική διαδικασία διαφορών αναφερόμενων εις σχέσεις γονέων και τέκνων Δ 2, 121

⁸⁸ Λ.Σινανιώτη, ο.π.,σελ. 173,174

⁸⁹ ΠΠΡ ΠΑΤΡ 646/2007 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ

⁹⁰ Λ.Σινανιώτη, ο.π.,σελ. 174

Περαιτέρω, δικό του αυτοτελές δικαίωμα έχει και το τέκνο, νομιμοποιούμενο ενεργητικώς να ασκήσει τη σχετική αγωγή (αρ. 1469 αρ.3 ΑΚ, 619 §1β ΚΠολΔ). Αυτό το δικαίωμα του τέκνου χάνεται με την πάροδο ενός έτους από την ενηλικίωσή του (αρ. 1470 αρ. 3 ΑΚ). Το δικαίωμα αυτό του τέκνου συνάπτεται ευθέως προς την ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας του ατόμου και το αναφαίρετο δικαίωμά του επί της αληθούς του οικογενειακής καταστάσεως και κατά συνέπεια με το δικαίωμα αμφισβητήσεως της γνησιότητας αυτού.

Η μητέρα του τέκνου επίσης νομιμοποιείται ενεργητικώς για άσκηση αγωγής προσβολής της πατρότητας (αρ. 1469 αρ. 4 ΑΚ, 619 § 1γ ΚΠολΔ). Απώλεια του δικαιώματος αυτού επέρχεται όταν περάσει ένα έτος από τον τοκετό ή εφ' όσον υπάρχει σοβαρός λόγος για τη μη προσβολή κατά τη διάρκεια του γάμου, έξι μήνες αφότου λυθεί ή ακυρωθεί ο γάμος με το σύζυγό της (αρ. 1470 αρ.4 ΑΚ).⁹¹

Τέλος την αγωγή προσβολής της πατρότητας μπορεί να εγείρει και ο άνδρας με τον οποίο η μητέρα, ενώ βρισκόταν σε διάσταση με τον σύζυγό της, είχε μόνιμη σχέση με σαρκική συνάφεια κατά το κρίσιμο διάστημα της σύλληψης (αρ. 1469 αρ. 5 ΑΚ)⁹². Επίσης, υπάρχει και εδώ χρονικός περιορισμός για την έγερση της αγωγής και μάλιστα δυο χρόνια από τον τοκετό. Εδώ η προσβολή της πατρότητας πρέπει να συνοδεύεται από το αίτημα αναγνώρισεως της πατρότητας του ενάγοντα, διότι μόνο έτσι δικαιολογείται το έννομο συμφέρον του για την αγωγή προσβολής της πατρότητας.

Η αγωγή για προσβολή της πατρότητας, όταν εγείρεται από το σύζυγο της μητέρας ή από ένα από τους γονείς αυτού, πρέπει κατά νόμο (αρ. 619 ΚΠολΔ) να στρέφεται κατά του τέκνου ή του ειδικού επιτρόπου του και της μητέρας του από κοινού. Αν η αγωγή ασκείται από το τέκνο, η αγωγή πρέπει να απευθύνεται κατά της μητέρας και του συζύγου της. Αν η αγωγή εγείρεται από τη μητέρα, παθητικώς νομιμοποιούνται από κοινού το τέκνο ή ο ειδικός επίτροπος αυτού και ο σύζυγος. Τέλος, αν η αγωγή εγείρεται από τον άνδρα με τον οποίο η μητέρα είχε μόνιμη σχέση, η αγωγή πρέπει να απευθύνεται κατά της μητέρας, του συζύγου της (με τον οποίο τελούσε σε διάσταση) και του τέκνου. Ο νόμος επιβάλλει την κοινή παθητική νομιμοποίηση των προσώπων αυτών, τα οποία στη σχετική δίκη ενεργούν πλέον ως αναγκαστικοί ομόδικοι. Αν η αγωγή δεν απευθύνεται κατά πάντων των ανωτέρω προσώπων, αυτή θα απορριφθεί ως απαράδεκτη για έλλειψη παθητικής νομιμοποίησης.⁹³

Ενδιαφέρον παρουσιάζει το ζήτημα της πορείας της αγωγής προσβολής πατρότητας αν ένα από τα κοινού νομιμοποιούμενα πρόσωπα αποβιώσει κατά το χρόνο εγέρσεως της αγωγής. Μετά το θάνατο του τέκνου η προσβολή της πατρότητας αποκλείεται και η τυχόν εγερθείσα αγωγή απορρίπτεται. Αν είχε ασκηθεί αγωγή κατά του τέκνου και

---

⁹¹ Λ.Σιανιώτη, ο.π.,σελ. 175

⁹² ΠΠΡ ΑΘ 81/2010, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ

⁹³ Λ.Σιανιώτη, ο.π.,σελ. 176

ακολούθησε ο θάνατός του, η αγωγή συνεχίζεται κατά του άλλου των αρχικώς αναγκαίων ομοδίκων. Σε περίπτωση που αποβιώσει το τέκνο-ενάγων, η δίκη καταργείται, διότι οι κληρονόμοι δεν έχουν δικαίωμα να ασκήσουν αυτήν την αγωγή. Τα ίδια ισχύουν και σε περίπτωση θανάτου της μητέρας. Επί θανάτου του πατέρα το γεγονός ότι οι γονείς του έχουν ίδιο δικαίωμα προσβολής της πατρότητας, οδηγεί στο συμπέρασμα ότι η δίκη συνεχίζεται από κάποιον από αυτούς ή εναντίον κάποιου από αυτούς.⁹⁴

Αγωγή μπορεί να εγερθεί και για την προσβολή της μητρότητας στις περιπτώσεις κατά τις οποίες αποκτάται τέκνο με παρένθετη μητέρα χωρίς να τηρείται ο όρος που θέτει το αρ. 1458 ΑΚ τα γονιμοποιημένα ωάρια να μην ανήκουν στη γυναίκα που κυοφορεί για λογαριασμό άλλης. Ναι μεν η μητρότητα της επίδοξης μητέρας στην οποία χορηγήθηκε η δικαστική άδεια θεμελιώνεται κατ' άρθρο 1464 § 1 ΑΚ, ωστόσο η μητρότητα αυτή μπορεί να προσβληθεί είτε από την τεκμαιρόμενη μητέρα είτε από την κυοφόρο γυναίκα, εφόσον αποδειχθεί ότι από αυτήν κατάγεται βιολογικά το τέκνο. Η αγωγή που ασκείται από την τεκμαιρόμενη μητέρα στρέφεται κατά της κυοφόρου και του συζύγου της, εφόσον είναι έγγαμη, καθώς και κατά του τέκνου ή του ειδικού επιτρόπου του.

ii. Αγωγή αναγνώρισης ότι υπάρχει ή δεν υπάρχει σχέση γονέα και τέκνου ή γονική μέριμνα

Είναι δυνατόν να αμφισβητείται η σχέση της μητέρας ή του πατέρα με το τέκνο γιατί παραδείγματος χάριν ο κατά τεκμήριο πατέρας δεν είναι αληθινός ή διότι δεν έχει δικαίωμα να προβεί σε προσβολή της πατρότητας ή διότι έχασε τη σχετική προθεσμία. Σ' αυτές τις περιπτώσεις εγείρεται αναγνωριστική αγωγή του αρ. 70 ΚΠολΔ για τη βεβαίωση της πατρότητας ή της μητρότητας και την άρση της αμφισβήτησης που προέκυψε.⁹⁵ Με την αγωγή αναγνώρισης της ύπαρξης έννομης σχέσης του γονέα και του τέκνου βεβαιώνεται η ήδη ιδρυμένη έννομη σχέση γονέα και τέκνου. Δεν ασκείται δηλαδή η αγωγή για την ίδρυση αυτής της σχέσης. Έννομο συμφέρον προς άσκηση των ως άνω αναγνωριστικών αγωγών έχουν κατά πρώτο λόγο οι γονείς και το τέκνο, δεν αποκλείεται όμως η ύπαρξη εννόμου συμφέροντος και από τρίτο άτομο. Από άποψη παθητικής νομιμοποίησης όταν αυτές ασκούνται από κάποιον από τους γονείς πρέπει να απευθύνονται κατά του άλλου και κατά του τέκνου, όταν ασκούνται από το τέκνο πρέπει να στρέφονται και κατά των δύο γονέων και όταν ασκούνται από κάποιον τρίτο πρέπει να εγείρονται κατά των γονέων και του τέκνου και σε περίπτωση θανάτου κάποιου εκ των ανωτέρω, κατά των κληρονόμων του.⁹⁶

⁹⁴ Λ. Σινανιώτης, Ειδ. Διαδικασίες σελ. 99επ.

⁹⁵ Μπρακατσούλα, ο.π., σελ.237

⁹⁶ Λ. Σινανιώτη Ειδική διαδικασία διαφορών αναφερόμενων εις σχέσεις γονέων και τέκνων Δ 2, 126

iii. Αγωγή για προσβολή εκούσιας αναγνώρισης

Αυτή η αγωγή είναι διαπλαστική και μπορεί να εγερθεί για το λόγο ότι αυτός που έπειτα από εκούσια αναγνώριση τέκνου, θεωρείται πατέρας του παιδιού, δεν είναι πραγματικός πατέρας του τέκνου.⁹⁷ Ενεργητικώς νομιμοποιούμενοι να ασκήσουν αυτήν την αγωγή είναι το τέκνο ή οι κατιόντες του (σε περίπτωση θανάτου του), η μητέρα ή αν αυτή κατά την αναγνώριση είχε αποβιώσει ή δεν είχε δικαιοπρακτική ικανότητα, οι γονείς αυτής, ο παππούς ή η γιαγιά της πατρικής γραμμής. Παθητικώς νομιμοποιούμενοι είναι τα πρόσωπα που συνέπραξαν στην εκούσια αναγνώριση ή οι κληρονόμοι τους, καθώς επίσης το τέκνο ή οι κατιόντες αυτού. Σύμφωνα δε με το άρθρο 1478 ΑΚ: *«η προσβολή της εκούσιας αναγνώρισεως αποκλείεται, αν περάσουν τρεις μήνες απότου πληροφορήθηκε την αναγνώριση αυτός που την προσβάλλει, εν πάση δε περιπτώσει αν περάσουν δυο χρόνια από την αναγνώριση ή σε περίπτωση προσβολής από το τέκνο, το οποίο ήταν κατά την αναγνώριση ανήλικο, δυο χρόνια από την ενηλικίωσή του.»*

iv. Αγωγή για αναγνώριση της πατρότητας

Αυτή η αγωγή ασκείται από τη μητέρα του τέκνου ή από το ίδιο το τέκνο (αρ. 1479 §1 ΑΚ). Επίσης, την ασκεί ο πατέρας όταν η μητέρα αρνείται τη συναίνεση καθώς επίσης ο παππούς και η γιαγιά της πατρικής γραμμής.⁹⁸

v. Αγωγή για ύπαρξη ή μη ύπαρξη ή ακυρότητα υιοθεσίας

Για άσκηση αναγνωριστικής αγωγής περί υπάρξεως ή μη υπάρξεως ή ακυρότητας υιοθεσίας ή λύσεως αυτής, νομιμοποιούνται ενεργητικώς ο υιοθετήσας, ο υιοθετηθείς καθώς και κάθε τρίτος που έχει έννομο συμφέρον. Σε άσκηση δε αγωγής για λύση υιοθεσίας εξ αιτίας παραπτώματος που δικαιολογεί την αποκλήρωση ή συνιστά λόγο αχαριστίας του θετού τέκνου απέναντι στον υιοθετήσαντα, κατά τους όρους του αρ. 505 Α, νομιμοποιούνται στη δίκη ο θετός γονέας ή το θετό τέκνο. Δεν δικαιούνται τρίτοι, μεταξύ των οποίων και οι φυσικοί γονείς διότι δεν πρόκειται για αναγνωριστική αλλά για διαπλαστική αγωγή και η νομιμοποίηση επί αυτής ρυθμίζεται βάσει του κανόνα, ο οποίος διέπει τη νομιμοποίηση στις διαπλαστικές αγωγές γενικώς (αρ. 619 § 5 ΚΠολΔ).⁹⁹

---

⁹⁷ ΠΠΡ ΑΘ 684/2010, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ ζητείται η ακύρωση εκούσιας αναγνώρισης τέκνου λόγω απάτης από τον ενάγοντα. Σύμφωνα με την ως άνω απόφαση, η αγωγή ασκείται από τον μέχρι τώρα πατέρα του τέκνου και πρέπει να απευθυνθεί κατά του ίδιου του τέκνου και εφόσον αυτό είναι ανήλικο κατά του ειδικού επιτρόπου του και όχι κατά της μητέρας ως ασκούσας τη γονική μέριμνα, δεδομένου ότι στην παρούσα δίκη, υφίσταται σύγκρουση συμφερόντων μεταξύ του τέκνου και του πατέρα του που ασκεί και αυτός τη γονική μέριμνα (αρ. 1510,1517ΑΚ), η οποία καθιστά αναγκαίο το διορισμό ειδικού επιτρόπου για να εκπροσωπήσει το ανήλικο τέκνο, βλ. επίσης Έφη Κουνουγέρη-Μανωλεδάκη, Οικογ.Δίκαιο, τόμος ΙΙ, Δ' έκδ., σελ. 309,310

⁹⁸ Α.Σινανιώτη, ο.π., σελ. 179

⁹⁹ Α. Σινανιώτη Ειδική διαδικασία διαφορών αναφερόμενων εις σχέσεις γονέων και τέκνων Δ 2, 128

vi. Αγωγή για ύπαρξη επιτροπείας

Την αγωγή αυτή δικαιούνται να ασκήσουν όχι μόνο ο επίτροπος και αυτός που τελεί υπό επιτροπεία, αλλά και κάθε τρίτος που έχει έννομο συμφέρον, δεδομένου ότι πρόκειται περί αναγνωριστικής αγωγής.¹⁰⁰ Στρέφεται δε κατά αυτού που τελεί υπό επιτροπεία όταν ασκείται από τον επίτροπο, κατά δε του τελευταίου, όταν ασκείται από εκείνον που τελεί υπό επιτροπεία. Όταν ασκείται από τρίτον στρέφεται μόνο κατά του επιτρόπου και όχι υποχρεωτικά και κατά αυτού που τελεί υπό επιτροπεία (αρ. 619 § 6 ΚΠολΔ). Αν δεν ασκηθεί η αγωγή κατά των ως άνω προσώπων, απορρίπτεται ως απαράδεκτη ελλείψει νομιμοποιήσεως ακόμη και αυτεπαγγέλτως από το δικαστήριο.¹⁰¹

Σε όλες τις περιπτώσεις ασκήσεως αγωγής των περιπτώσεων που προβλέπει το άρθρο 614 § 1 ΚΠολΔ κατά τις οποίες νομιμοποιούνται ενεργητικώς περισσότερα πρόσωπα για άσκηση των σχετικών δικών, η νομιμοποίηση καθενός από αυτούς είναι αυτοτελής με την έννοια ότι κάθε πρόσωπο αποκτά μόνο του και χωρίς τη σύμπραξη των υπολοίπων τη σχετική νομιμοποιητική εξουσία. Δεν αποκλείεται η από κοινού άσκηση αγωγής, οπότε θα πρόκειται για αναγκαστική ομοδικία διότι η ισχύς της απόφασης που θα εκδοθεί θα εκτείνεται σε όλους τους ομοδίκους. Βέβαια η άσκηση μιας των εν λόγω αγωγών από κάποιο από τα νομιμοποιούμενα πρόσωπα, εμποδίζει την από άλλον νομιμοποιούμενο άσκηση μεταγενέστερα της ίδιας αγωγής, διαφορετικά μπορεί να προβληθεί η ένσταση εκκρεμοδικίας. Αυτοί που στερούνται τη νομιμοποιητική τους εξουσία δικαιούνται βέβαια να παρέμβουν προσθέτως στη δίκη που αρχίζει με πρωτοβουλία άλλου νομιμοποιούμενου.¹⁰²

vii. Δικαιοδοσία και Αρμοδιότητα

Ως προς τη διεθνή δικαιοδοσία των ελληνικών πολιτικών δικαστηρίων για επίλυση διαφορών αναφερόμενων σε σχέσεις γονέων και τέκνων, εισάγεται εξαίρεση στον κανόνα που καθιερώνει το άρθρο 3§1 ΚΠολΔ, κατά τον οποίο στα πολιτικά δικαστήρια υπάγονται ημεδαποί και αλλοδαποί, εφ' όσον υπάρχει κατά τόπον αρμοδιότητα ελληνικού δικαστηρίου χωρίς να έχει σημασία η ιθαγένεια των διαδίκων. Η εξαίρεση αυτή αναφέρεται στο γεγονός ότι τα ελληνικά δικαστήρια έχουν δικαιοδοσία για εκδίκαση των διαφορών αυτών παρά την έλλειψη κατοικίας ή διαμονής του πατέρα ή της μητέρας ή του τέκνου στην Ελλάδα, εφ' όσον κάποιο από τα παραπάνω πρόσωπα είναι Έλληνας.¹⁰³ Η διάταξη του άρθρου 622 ΚΠολΔ εξακολουθεί να ισχύει και για τις διαφορές διατροφής και γονικής μέριμνας και

¹⁰⁰ Λ. Σινανιώτη, ο.π. σελ. 128

¹⁰¹ Λ. Δ. Σινανιώτης, Δικονομικές Μελέτες, εκδ. Π.Ν. Σάκκουλα, 2009, σελ. 182

¹⁰² Λ. Σινανιώτη Ειδική διαδικασία διαφορών αναφερόμενων εις σχέσεις γονέων και τέκνων Δ 2, 129, Λ. Δ. Σινανιώτης, Δικονομικές Μελέτες, εκδ. Π.Ν. Σάκκουλα, 2009, σελ. 182,183

¹⁰³ Λ. Σινανιώτη Δ 2, 130-131

επικοινωνίας, οι οποίες έχουν υπαχθεί στη διαδικασία των εργατικών διαφορών. Με τη διάταξη αυτή (αρ. 622 ΚΠολΔ) η ελληνική ιθαγένεια ανάγεται σε θεμελιωτικό στοιχείο της δικαιοδοσίας των ελληνικών πολιτικών δικαστηρίων και η παρέκκλιση από τον κανόνα του αρ. 3§1 ΚΠολΔ δικαιολογείται από το ιδιαίτερο ενδιαφέρον που δείχνει η ελληνική πολιτεία για την οικογένεια και τις σχέσεις μεταξύ γονέων και τέκνων.¹⁰⁴

Στο σημείο αυτό γεννάται το ερώτημα αν η διεθνής δικαιοδοσία των ελληνικών δικαστηρίων είναι αποκλειστική ή όχι και αν συνεπώς η εισαγωγή αγωγής στα αλλοδαπά δικαστήρια για μία από τις διαφορές του αρ. 614 § 1 ΚΠολΔ ελλήνων υπηκόων αποκλείεται ή όχι για αυτό το λόγο. Αν και οι απόψεις διίστανται, ευρέως κρατούσα τόσο στη θεωρία όσο και στη νομολογία είναι η άποψη¹⁰⁵ ότι η δικαιοδοσία των ελληνικών δικαστηρίων δεν είναι αποκλειστική με την προϋπόθεση της εφαρμογής από τον αλλοδαπό δικαστή του ελληνικού δικαίου. Σε διαφορετική περίπτωση, θα δυσχεραίνονταν οι ημεδαποί που διαβιούν στο εξωτερικό, καθώς δεν είναι εύκολη η προσφυγή σε ελληνικά δικαστήρια.¹⁰⁶ Άλλωστε, η διάταξη του άρθρου 622 § 1 ΚΠολΔ αφορά και στην περίπτωση που ο ένας μόνο από τους διαδίκους (γονείς ή τέκνο) είναι έλληνας υπήκοος και συνεπώς ο άλλος αλλοδαπός, οπότε θα ήταν αδιανόητο να αρνηθεί κανείς τη δικαιοδοσία των δικαστηρίων του κράτους, του οποίου υπήκοος είναι ο ένας εκ των διαδίκων.¹⁰⁷

viii. Εκκρεμοδικία

Γεννάται το ερώτημα αν κατά το ισχύον δίκαιο δημιουργείται και για τα ελληνικά δικαστήρια εκκρεμοδικία σε περίπτωση κατά την οποία η διαφορά έχει εισαχθεί ενώπιον δικαστηρίου άλλης πολιτείας στην αλλοδαπή. Στον ΚΠολΔ δεν περιλαμβάνεται διάταξη που να λύνει ρητώς το πρόβλημα. Βέβαια, στο άρθρο 222 § 1 ΚΠολΔ ορίζεται ότι: *«μετά την επέλευση της εκκρεμοδικίας...δεν δύναται να γίνει ενώπιον οιοδήποτε δικαστηρίου νέα δίκη...»*. Αλλά από αυτήν τη διάταξη δεν μπορεί να συναχθεί η απάντηση το παραπάνω ερώτημα, διότι η διάταξη αυτή καθορίζει τις συνέπειες της επελεύσεως ήδη εκκρεμοδικίας χωρίς να προκύπτει από αυτή πότε επέρχεται η εκκρεμοδικία. Διατυπώνεται η άποψη ότι η διάταξη του άρθρου 222 ΚΠολΔ σε συνδυασμό με αυτές των άρθρων 323 και 905 ΚΠολΔ, δια των οποίων

---

¹⁰⁴ Α. Δ. Σινανιώτης, Δικονομικές Μελέτες, εκδ. Π.Ν. Σάκκουλα, 2009, σελ. 183,184, ΜΠΡ ΘΕΣΣΑΛ 14038/2005 η διεθνής δικαιοδοσία του δικαστηρίου θεμελιώνεται στη συνήθη διαμονή του παιδιού στην Ελλάδα κατά το χρόνο άσκησης της αίτησης, σύμφωνα με τις διατάξεις των αρ.1§2^α, 2§7,8§1 του κανονισμού 2201/2003, εάν ο τόπος συνήθους διαμονής του παιδιού βρίσκεται σε κράτος μέλος της Ε.Ε. έχουν αρμοδιότητα τα δικαστήρια αυτού του κράτους μέλους, χωρίς να απαιτείται το παιδί ή οι διάδικοι να έχουν την ιθαγένεια κράτους μέλους.

¹⁰⁵ Μπέης αρ. 622 σελ. 154, Βαθρακοκούλης αρ. 622 αρ.5 σελ. 801, Μαριδάκη, Το διαζύγιο κατά το ιδιωτικό διεθνές δίκαιο, σελ. 69-70, Σπυροπούλου Ιδιωτ. Διεθν., σελ. 430 επ., Στρέιτ-Βάλληνδα, Ιδιωτ. Διεθν. ΙΙ σελ. 383 επ., Γιδοπούλου Η Εκτέλεσις σελ. 121

¹⁰⁶ Γνωμοδότησις υπό Α.Δ.Σινανιώτου ΝοΒ 21, 313-314, Α.Σινανιώτης, Ειδ.Διαδικασίες σελ.109

¹⁰⁷ Α.Σινανιώτης, Ειδ.Διαδικασίες σελ. 109 επ.

αναγνωρίζονται οι αποφάσεις των αλλοδαπών δικαστηρίων και δύνανται να αναπτύξουν στην ημεδαπή τις συνέπειες αυτών και ιδίως ουσιαστικό δεδικασμένο και εκτελεστικότητα, οδηγούν στο συμπέρασμα ότι θεμελιώνεται εν τέλει η ένσταση της εκκρεμοδικίας από την άσκηση αγωγής ενώπιον αλλοδαπού δικαστηρίου. Καταρχάς οι ως άνω διατάξεις εκφράζουν την από τον ΚΠολΔ δεκτή γενομένη ιδέα περί της παγκοσμιοποίησης της δικαιοσύνης, αλλά περαιτέρω η δυνατότητα αναπτύξεως δεδικασμένου αλλοδαπής απόφασης στην ημεδαπή οδηγεί στην αποφυγή του κινδύνου εκδόσεως αντιφατικών αποφάσεων. Βασική βέβαια προϋπόθεση για τη θεμελίωση της ενστάσεως εκκρεμοδικίας αποτελεί κατά νόμο (αρ. 222 § 1 ΚΠολΔ) η ταυτότητα των υποκειμένων των εκκρεμουσών δικών. Σημασία δηλαδή έχει η ύπαρξη δικονομικής ταυτότητας των προσώπων και αυτό συμβαίνει σε όλες εκείνες τις περιπτώσεις κατά τις οποίες το δεδικασμένο της αποφάσεως της πρώτης δίκης καταλαμβάνει τους διαδίκους και της δεύτερης δίκης.¹⁰⁸

Έχει τεθεί το ζήτημα εφαρμογής του αρ. 622 ΚΠολΔ και στις διαφορές για επιμέλεια και επικοινωνία του τέκνου με τους γονείς του (αρ. 681B ΚΠολΔ), οι οποίες δικάζονται κατά την ειδική διαδικασία των εργατικών διαφορών. Υπέρ της καταφατικής άποψης τάχθηκε η απόφαση ΜΠρΑθ 810/80¹⁰⁹, η οποία δέχθηκε ότι «η καθιερωθείσα νέα διαδικασία δεν περιέχει διατάξεις περί δικαιοδοσίας των ελληνικών δικαστηρίων προς εκδίκαση των εν λόγω διαφορών, όταν ο εναγόμενος είναι αλλοδαπός και δεν έχει κατοικία ή διαμονή εν Ελλάδι, εντεύθεν δε συνάγεται, ότι ειδικώς για την αγωγή περί επιμέλειας τέκνου θα εξακολουθήσει να εφαρμόζεται η αναφερόμενη εις τας διαφοράς και ουχί εις την διαδικασίαν του αρ. 614-622 ΚΠολΔ διάταξις του αρ. 622 ΚΠολΔ». Άλλωστε οι διαφορές για την επιμέλεια ή την επικοινωνία του τέκνου εξακολουθούν κατά τη φύση τους να συνιστούν διαφορές που ανάγονται στις σχέσεις γονέων και τέκνων, ανεξαρτήτως της υπαγωγής τους στη διαδικασία των εργατικών διαφορών.

Όσον αφορά στην κατά τόπον αρμοδιότητα, αυτή καθορίζεται βάσει των γενικών διατάξεων και συνεπώς αρμόδιο είναι το δικαστήριο της γενικής δωσιδικίας του εναγομένου. Επειδή οι διαφορές που αναφέρονται σε σχέσεις γονέων και τέκνων δεν έχουν περιουσιακό αντικείμενο, δεν είναι δυνατή η παρέκταση της αρμοδιότητας ως προς αυτές (αρ. 42 ΚΠολΔ). Ειδικά για την αγωγή για αναγνώριση πατρότητας τέκνου γεννημένου εκτός γάμου των γονέων του, αρμόδιο είναι και το δικαστήριο του τόπου κατοικίας του ενάγοντα (αρ. 616 ΚΠολΔ). Αυτή η ρύθμιση τέθηκε χάριν προστασίας της μητέρας και του εξωγάμου τέκνου, οι οποίοι μπορεί να είναι ενάγοντες και βρίσκονται σε μειονεκτική θέση έναντι του άντρα από τον οποίο ζητείται η αναγνώριση της πατρότητας.¹¹⁰

---

¹⁰⁸ Γνωμοδότησις υπό Α.Δ.Σιναιώτου ΝοΒ 21, 314-315

¹⁰⁹ Δ. 11, σελ. 474-5

¹¹⁰ Α. Δ. Σιναιώτης, Δικονομικές Μελέτες, εκδ. Π.Ν. Σάκκουλα, 2009, σελ. 186,187

ix. Ικανότητα προς το παρίστασθαι και δικολογείν

Στην ειδική διαδικασία των διαφορών που αναφέρονται στις σχέσεις γονέων και τέκνων ο νόμος παραπέμπει για πολλά ζητήματα στην ειδική διαδικασία των γαμικών διαφορών (αρ. 614 § 1 ΚΠολΔ). Έτσι, εφαρμόζεται αναλογικώς το άρθρο 598 ΚΠολΔ, σύμφωνα με το οποίο οι ανήλικοι που τελούν σε επικουρική δικαστική συμπαράσταση μπορούν να ασκούν τις σχετικές αγωγές και να εμφανίζονται στο δικαστήριο κατά την εκδίκασή τους, χωρίς τη συναίνεση κανενός. Η ρύθμιση αυτή αποβλέπει στον αποκλεισμό κάθε επεμβάσεως στις σχετικές δίκες τρίτων προσώπων, ο οποίος δικαιολογείται από τον αυστηρώς προσωπικό χαρακτήρα των διαφορών αυτών. Προκειμένου για πρόσωπα ανίκανα προς δικαιοπραξία και κατά συνέπεια προς το παρίστασθαι, η επί δικαστηρίου παράσταση και διεξαγωγή των σχετικών δικών γίνονται από το νόμιμο αντιπρόσωπο αυτών.¹¹¹

Οι διάδικοι στις διαφορές τις αναφερόμενες σε σχέσεις γονέων και τέκνων δεν μπορούν να επιχειρούν τις διάφορες διαδικαστικές πράξεις αυτοπροσώπως, αλλά με δικαστικό πληρεξούσιο. Όπως και στις γαμικές διαφορές, έτσι και στις διαφορές που αναφέρονται σε σχέσεις γονέων και τέκνων, απαιτείται κατά νόμο ειδική πληρεξουσιότητα (αρ. 98 ΚΠολΔ). Η πληρεξουσιότητα πρέπει να παρέχεται για συγκεκριμένη αγωγή και όχι γενικώς για κάθε αγωγή με την οποία φέρεται ενώπιον του δικαστηρίου οποιαδήποτε διαφορά αναφερόμενη στις σχέσεις γονέων και τέκνων.¹¹²

x. Η από τα μέρη διάθεση και το ανακριτικό σύστημα

Πρόθεση του νομοθέτη και στις διαφορές που αναφέρονται σε σχέσεις γονέων και τέκνων είναι να λύνονται βάσει της ουσιαστικής και όχι της τυπικής αλήθειας. Έτσι εφαρμόζονται αναλογικά οι ισχύουσες στις γαμικές διαφορές διατάξεις των άρθρων 600, 601, 603 ΚΠολΔ. Έτσι, η μη προσέλευση, η παράλειψη ή η άρνηση διαδίκου να καταθέσει ή να απαντήσει στις υποβαλλόμενες σ' αυτόν ερωτήσεις ή να δηλώσει την αλήθεια των πραγματικών περιστατικών ή για τη γνησιότητα εγγράφου όπως και η ομολογία, λαμβάνονται υπόψη σε συνδυασμό με τις λοιπές αποδείξεις και εκτιμώνται ελεύθερα. Επίσης, επί ερημοδικίας του εναγομένου ή του εφεσιβλήτου¹¹³ δεν ισχύει το τεκμήριο ομολογίας των περιεχομένων στην αγωγή πραγματικών ισχυρισμών, αλλά το δικαστήριο προχωρεί στην εκδίκαση της υποθέσεως σαν να ήταν αυτός παρών.

Στο πλαίσιο της αναζητήσεως της ουσιαστικής αλήθειας δικαιολογείται και η καθιέρωση του ανακριτικού συστήματος στις σχετικές δίκες. Όσον αφορά στη δυνατότητα αυτεπάγγελτης διεξαγωγής αποδείξεων από το δικαστήριο πρέπει να σημειωθεί, ότι ισχύει εδώ η εφαρμοζόμενη σε κάθε δίκη διάταξη του αρ. 107 ΚΠολΔ,

¹¹¹ Λ.Σινανιώτης, Ειδ. Διαδικασίες σελ. 112-113

¹¹² Λ.Σινανιώτης, ο.π. σελ. 114

¹¹³ ΕφΑθ 5444/82 ΝοΒ 30 σελ. 1486

με την οποία το δικαστήριο διατάσσει και αυτεπαγγέλτως διεξαγωγή αποδείξεων με οποιαδήποτε επιτρεπόμενα από το νόμο πρόσφορα αποδεικτικά μέσα και αν δεν τα έχουν επικαλεσθεί οι διάδικοι. Η αυτεπάγγελτη ενέργεια του δικαστηρίου επί τη βάση του άρθρου 107 ΚΠολΔ, είναι δυναμική και επαφίεται στην κρίση του δικαστηρίου, γι' αυτό και οι διάδικοι μπορούν να υποβάλλουν οι ίδιοι αίτηση για διεξαγωγή αποδείξεων.¹¹⁴

xi. Αξίωμα του άνευ επικουρίας δικάζεσθαι

Παρατηρείται ότι στις διαφορές που αναφέρονται σε σχέσεις γονέων και τέκνων, δεν υπάρχει ρύθμιση όμοια με αυτή που ισχύει στις γαμικές διαφορές (αρ. 599 ΚΠολΔ). Η ειδική αυτή ρύθμιση τις γαμικές διαφορές δικαιολογείται από την πρόθεση του νομοθέτη να αναζητείται σε αυτές τις δίκες η ουσιαστική αλήθεια, πράγμα που επιτυγχάνεται με την παροχή δυνατότητας στο δικαστή να θέσει στην κρίση του όλα τα πραγματικά γεγονότα καθώς και εκείνα που δεν προβλήθηκαν από τους διαδίκους μέχρι το τέλος της πρώτης συζήτησης στο ακροατήριο. Αυτός όμως ο λόγος είναι προφανές ότι υφίσταται και για τις διαφορές που αναφέρονται στις σχέσεις γονέων και τέκνων. Ωστόσο η διάταξη του άρθρου 614 § 1 ΚΠολΔ δεν παραπέμπει στην παρόμοια του αρ. 599 ΚΠολΔ. Αυτό συνεπάγεται το απαράδεκτο των ενστάσεων και αντενστάσεων που προτείνονται μετά την έναρξη της συζήτησης.¹¹⁵ Πρέπει, βέβαια, εδώ να σημειωθεί ότι, εφόσον δεχόμαστε ότι το δικαστήριο έχει τη δυνατότητα να διατάξει και αυτεπαγγέλτως διεξαγωγή αποδείξεων με αποδεικτικά μέσα ακόμη κι αν δεν τα έχουν επικαλεσθεί οι διάδικοι, μπορεί αναλογικώς να γίνει δεκτή και εδώ εφαρμογή του αρ. 599 ΚΠολΔ καθότι προσιδιάζει και στην ειδική διαδικασία των διαφορών μεταξύ γονέων και τέκνων.

xii. Απόδειξη

Στις διαφορές που αναφέρονται στις σχέσεις γονέων και τέκνων ισχύουν κατά βάση οι γενικοί κανόνες της απόδειξης και μόνο σε σχέση με ορισμένα αποδεικτικά μέσα τίθενται κάποιοι περιορισμοί που δικαιολογούνται από τη φύση των διαφορών αυτών. Ως προς το αποδεικτικό μέσο της ομολογίας, αυτή εκτιμάται ελευθέρως (αρ.614§1 και 600 ΚΠολΔ), πράγμα το οποίο έχει σημασία για τη δικαστική ομολογία, η οποία άλλως έχει επαυξημένη αποδεικτική δύναμη (αρ. 325 § 1 ΚΠολΔ)¹¹⁶. Η ομολογία έχει εδώ επιβοηθητικό χαρακτήρα ως αποδεικτικό μέσο με την έννοια ότι αυτή δεν αρκεί σαν αποκλειστικό αποδεικτικό μέσο για το σχηματισμό δικανικής πεποίθησης από το δικαστή, αλλά μπορεί να χρησιμεύσει μόνο σε συνδυασμό με τις λοιπές αποδείξεις. Αυτό σημαίνει, ότι εφόσον υφίσταται στη σχετική δίκη δικαστική ή εξώδικη ομολογία δεν μπορεί ο δικαστής να αρκестθεί σε αυτήν για τη διαπίστωση της αλήθειας των πραγματικών γεγονότων, αλλά πρέπει να διατάξει αποδείξεις σε

¹¹⁴ Λ.Σινανιώτης, Ειδ.Διαδικασίες σελ. 116

¹¹⁵ Μπρακατσούλα, ο.π., σελ. 215

¹¹⁶ Λ.Σινανιώτης, Ειδ.Διαδικασίες σελ. 193

συνδυασμό με τις οποίες θα εκτιμήσει και την ομολογία για να σχηματίσει την πεποίθησή του.¹¹⁷

Περαιτέρω στις δίκες αυτές δεν αποκλείεται η χρήση του αποδεικτικού μέσου της εξετάσεως των διαδίκων (αρ. 415 επ. ΚΠολΔ). Επειδή σε αυτές τις δίκες διάδικοι είναι πολλές φορές και ανήλικα τέκνα και γενικώς πρόσωπα ανάκανα προς το παρίστασθαι, μπορεί να εξετασθεί εκείνος που τελεί υπό επιμέλεια, εκτός αν δεν έχει συνείδηση τωνπραττομένων ή δεν έχει συμπληρώσει το δέκατο τέταρτο έτος της ηλικίας του, είτε ο νόμιμος αντιπρόσωπός του ή αμφότεροι (αρ. 415 § 2 ΚΠολΔ). Εν πάσει περιπτώσει, κατά την ειδική αυτή διαδικασία οι διάδικοι δεν μπορούν να εξεταστούν ενόρκως (αρ.614§1 και 601 ΚΠολΔ).¹¹⁸

Έχει συζητηθεί το θέμα αν η εξέταση των διαδίκων πρέπει να θεωρείται ως επικουρικό αποδεικτικό μέσο. Έχει υποστηριχθεί η αντίθετη άποψη¹¹⁹ για το λόγο ότι το ανωτέρω αποδεικτικό μέσο είναι ιδιάζουσας σημασίας για τις διαφορές μεταξύ γονέων και τέκνων. Δεν αποκλείει συνεπώς αυτή η άποψη το να διατάξει το δικαστήριο απόδειξη και με το αποδεικτικό μέσο της εξετάσεως των διαδίκων παραλλήλως με άλλα αποδεικτικά μέσα, ακόμη δε και να προηγηθεί η εξέταση των διαδίκων, ιδίως όταν με αυτήν είναι δυνατόν να έρθουν στην επιφάνεια και άλλα περιστατικά τα οποία θα δώσουν λαβή για περαιτέρω έρευνα από το δικαστήριο.¹²⁰

Ωστόσο επικρατεί η άποψη ότι στο δίκαιό μας δεν είναι δυνατόν να αποστούμε από τη θέση για τον επικουρικό χαρακτήρα του αποδεικτικού αυτού μέσου. Διότι, εφόσον δεν υπάρχει ειδική διάταξη στο βιβλίο των ειδικών διαδικασιών εφαρμόζονται οι διατάξεις της γενικής διαδικασίας (αρ. 591 § 1 ΚΠολΔ). Περαιτέρω, ο νόμος καθιστά την ομολογία επικουρικό αποδεικτικό μέσο. Συνεπώς, πολύ δε περισσότερο δεν μπορούμε να αποστούμε από τον επικουρικό χαρακτήρα της εξετάσεως των διαδίκων, όπου δεν πρόκειται μόνο να εκθέσουν επιβλαβή, αλλά και επωφελή γι' αυτούς γεγονότα.¹²¹

Με το άρθρο 615 ΚΠολΔ, αναγνωρίζονται ως αποδεικτικό μέσο και οι ιατρικές εξετάσεις που βασίζονται σε αναγνωρισμένες επιστημονικές μεθόδους για τη διαπίστωση της πατρότητας. Η εξέλιξη των θετικών επιστημών και ειδικότερα των μεθόδων εκείνων, με τις οποίες μπορεί να διαπιστωθεί θετικώς ή αρνητικώς η πατρότητα οδήγησαν το νομοθέτη στην προσαρμογή του δικονομικού δικαίου στη νέα επιστημονική εξέλιξη και αποδοχή των μεθόδων αυτών πχ εξέταση DNA, εξέταση χρόνου κυήσεως, ως νόμιμα αποδεικτικά μέσα για την ανεύρεση της

¹¹⁷ Λ. Σινανιώτης, Ειδ. Διαδικασίες σελ. 118, Μπρακατσούλα σελ. 217

¹¹⁸ Λ. Σινανιώτης, Ειδ. Διαδικασίες σελ.118, Μπρακατσούλα σελ. 217-218

¹¹⁹ Novak, Amtswegigkeit, σελ.66

¹²⁰ Λ. Σινανιώτης, Ειδ. Διαδικασίες σελ. 120

¹²¹ Λ. Σινανιώτης, Ειδ. Διαδικασίες σελ. 120

αλήθειας στις σχετικές δίκες. Παρακάτω, αναλύεται η φύση και ιδιαιτερότητα των ιατρικών εξετάσεων ως αποδεικτικού μέσου στον ΚΠολΔ.¹²²

Οι ανωτέρω αναφερθέντες περιορισμοί όσον αφορά στη χρήση διαφόρων αποδεικτικών μέσων ισχύουν όχι μόνο για τις διαφορές που αναφέρονται στις σχέσεις γονέων και τέκνων, αλλά και για τις διαφορές που αφορούν στην παροχή διατροφής τέκνου, όποτε αυτές ενώνονται ή συνεκδικάζονται (αρ. 614 § 2 ΚΠολΔ) με εκείνες. Γιατί η ένωση ή συνεκδίκηση έχει την έννοια της εφαρμογής και σε αυτές τις διαφορές των διατάξεων της εδώ εξεταζόμενης ειδικής διαδικασίας. Έτσι η ένωση ή συνεκδίκηση των αγωγών για διατροφή συνεπάγεται την *in globo* εφαρμογή και ως προς αυτές όλων των διατάξεων, οι οποίες ισχύουν στις διαφορές μεταξύ γονέων και τέκνων.¹²³

xiii. Δεδικασμένο

Όπως και στις γαμικές διαφορές έτσι και σε σχέση με το δεδικασμένο των αποφάσεων που εκδίδονται σε δίκες που αφορούν διαφορές μεταξύ γονέων και τέκνων εισάγεται ειδική ρύθμιση (αρ. 618 ΚΠολΔ), η οποία αναφέρεται στη φύση των αποφάσεων από τις οποίες δημιουργείται δεδικασμένο και δεύτερον στα υποκειμενικά όρια του δεδικασμένου. Οι αποφάσεις αυτές λοιπόν, για να παράγουν δεσμευτική δύναμη πρέπει να είναι αμετάκλητες, δηλαδή να μην υπόκεινται σε αναίρεση και αναηγήλαψη, δεν αρκεί δηλαδή απλώς η τελεσιδικία τους. Περαιτέρω, οι αποφάσεις αυτές αποτελούν δεδικασμένο υπέρ και κατά πάντων.

Καταρχάς οι αποφάσεις αυτές αναπτύσσουν δύναμη δεδικασμένου μεταξύ των διαδίκων. Το ίδιο πρέπει να λεχθεί σε σχέση με τρίτα πρόσωπα (μη διαδίκους), τα οποία όμως νομιμοποιούνται γενικώς για διεξαγωγή των σχετικών δικών και τα οποία δεν έχουν μετάσχει σε δίκη κατά την οποία εξεδόθη η απόφαση. Η αυτοτελής νομιμοποιητική εξουσία αυτών, θα παρείχε σε αυτούς κατ' αρχήν τη δυνατότητα ασκήσεως νέας αγωγής ή ασκήσεως παρέμβασης στην εκκρεμή δίκη. Ωστόσο, παρά το γράμμα της διάταξης του άρθρου 618 ΚΠολΔ όπου γίνεται λόγος για δεδικασμένο έναντι πάντων, η έννοια αυτής της διάταξης σε σχέση με τη δέσμευση τρίτων προσώπων είναι ότι τα πρόσωπα αυτά δεν μπορούν να ισχυρισθούν ότι η απόφαση δεν απεφάνθη ορθώς στα πλαίσια των υποκειμενικών ορίων του δεδικασμένου αυτής. Δεν πρόκειται δηλαδή για ενέργεια δεδικασμένου έναντι τρίτων και συνεπώς δεν μπορεί να δικαιολογηθεί έννομο συμφέρον αυτών για παρέμβαση σε σχετικές δίκες.¹²⁴ Μόνο η αναγνώριση δεσμεύσεως (εκ του δεδικασμένου) σε απόφαση που έχει εκδοθεί σε προηγούμενη δίκη και έχει διεξαχθεί από άλλο νομιμοποιούμενο πρόσωπο δικαιολογεί την απώλεια της εξουσίας για νομιμοποίηση των προσώπων αυτών που δεν έχουν μετάσχει στη δίκη. Γι' αυτό το λόγο είναι αναγκαία η διάταξη

¹²² Σελ. 37 παρακάτω

¹²³ Α. Σινανιώτης, Ειδ. Διαδικασίες σελ. 198, 199

¹²⁴ Α. Σινανιώτη Ειδική διαδικασία διαφορών αναφερόμενων εις σχέσεις γονέων και τέκνων Δ 2, 130

του άρθρου 618 ΚΠολΔ για αυτά τα πρόσωπα¹²⁵. Η ρύθμιση του άρθρου 618 εδ. β' εξαιρεί από το ως άνω δεδικασμένο τρίτους που δεν συμμετείχαν στη δίκη και επικαλούνται υπέρ αυτών σχέση γονέα και τέκνου ή γονική μέριμνα, οι οποίοι μπορούν να προσβάλουν με τριτανακοπή τις αμετάκλητες αποφάσεις που θίγουν τα συμφέροντά τους.¹²⁶

xiv. Εκτέλεση των αποφάσεων

Προκειμένου για αποφάσεις που εκδίδονται για διαφορές μεταξύ γονέων και τέκνων δεν υφίσταται καταρχήν ζήτημα εκτελέσεώς τους, διότι πρόκειται κυρίως περί αναγνωριστικών και διαπλαστικών αποφάσεων. Ωστόσο ο ΚΠολΔ περιέχει διατάξεις (αρ. 950 ΚΠολΔ), με τις οποίες ρυθμίζονται τα της εκτελέσεως αποφάσεως, η οποία διατάσσει την απόδοση ή παράδοση τέκνου καθώς και τα της εκτελέσεως κατά του παρακωλύοντα την επικοινωνία με το τέκνο. Έτσι, με την απόφαση που διατάζει την απόδοση ή παράδοση του τέκνου, καταδικάζεται αυτεπαγγέλτως ο γονέας που έχει το τέκνο για την περίπτωση που δεν εκτελέσει την απόφαση σε χρηματική ποινή έως πενήντα χιλιάδες ευρώ υπέρ του αιτούντος την παράδοση ή απόδοση ή σε προσωπική κράτηση έως ένα έτος ή και στις δύο ποινές.

Επίσης, με την αγωγή για επιμέλεια του τέκνου ή για την επικοινωνία με αυτό μπορεί να σωρευθεί και αίτημα αποδόσεως ή παραδόσεως αυτού με σκοπό την αφαίρεση του τέκνου από τον άλλο γονέα. Γιατί μόνο η απόφαση για ανάθεση της επιμέλειας του τέκνου ή της μετ' αυτού επικοινωνίας δεν αποτελεί τίτλο εκτελεστό για παράδοση ή απόδοση του τέκνου.¹²⁷ Αν λοιπόν με την απόφαση διετάχθη η απόδοση ή παράδοση του τέκνου χωρεί έμμεση εκτέλεση κατά τα ανωτέρω.

Σε περίπτωση παρεμποδίσεως του δικαιώματος της προσωπικής επικοινωνίας του γονέα με το τέκνο, μπορεί το δικαστήριο να απειλήσει χρηματική ποινή και προσωπική κράτηση κατά του κωλύοντα την επικοινωνία και να εφαρμοστούν οι διατάξεις του άρθρου 947 ΚΠολΔ σε σχέση με τη διαδικασία εκτελέσεως (αρ. 950 § ΚΠολΔ).¹²⁸

---

¹²⁵ Λ.Σινανιώτης, Ειδ. Διαδικασίες σελ. 208

¹²⁶ Μπρακατσούλα, ο.π. σελ. 221

¹²⁷ Μπρίνια αρ. 950 § 245 Π σελ. 682

¹²⁸ Λ.Σινανιώτης, ο.π. σελ. 211,212

xv. Ιδιορρυθμίες αποδεικτικής φύσεως ως προς τα αποδεικτικά μέσα της ομολογίας, της εμπάρτυρης απόδειξης και οι ιατρικές εξετάσεις ως αποδεικτικό μέσο.

1. Ομολογία

Σύμφωνα με το άρθρο 600§1 ΚΠολΔ στις γαμικές διαφορές –και κατά παραπομπή στις διαφορές που αναφέρονται στις σχέσεις γονέων και τέκνων- η ομολογία λαμβάνεται υπόψη σε συνδυασμό με τις άλλες αποδείξεις και εκτιμάται ελεύθερα. Αντιλαμβάνεται κανείς τη διαφορετική αντιμετώπιση που επιφυλάσσει ο νομοθέτης σε σχέση με την τακτική διαδικασία όσον αφορά στην αποδεικτική δύναμη της ομολογίας.

Η ομολογία ως αποδεικτικό μέσο ορίζεται στα πλαίσια του αστικού δικονομικού δικαίου ως η παραδοχή από το διάδικο κάποιου επιβλαβούς γι' αυτόν πραγματικού γεγονότος. Με τον όρο «παραδοχή» νοείται τόσο η αποδοχή γεγονότων επικαλούμενων από τον αντίδικο, όσο και η έκθεση γεγονότων για πρώτη φορά από αυτόν που ομολογεί, εφόσον και αυτά υποστηρίζουν την πραγματική βάση των αιτημάτων του αντιδίκου. Σε κάθε περίπτωση πάντως πρέπει τα γεγονότα αυτά να είναι επιβλαβή για τον ομολογούντα.¹²⁹ Η δικαστική ομολογία, κατά την τακτική διαδικασία, παράγει πλήρη απόδειξη κατά του ομολογήσαντος (αρ. 352§1 ΚΠολΔ) και συνεπώς ως προς τα ομολογημένα γεγονότα δε χωρεί πλέον απόδειξη, ούτε ανταπόδειξη.¹³⁰ Σ' αυτό συνίσταται και η αυξημένη αποδεικτική δύναμη της ομολογίας, στο ότι παρέχει πλήρη απόδειξη περί του αποδεικτέου γεγονότος στο οποίο αναφέρεται.

Ωστόσο, στις ειδικές διαδικασίες των γαμικών διαφορών και των διαφορών που αναφέρονται στις σχέσεις γονέων και τέκνων η ομολογία αποδυναμώνεται ως αποδεικτικό μέσο και αποβάλλει την αυξημένη αποδεικτική της δύναμη. Εξομοιώνεται με τα υπόλοιπα αποδεικτικά μέσα, τα οποία εκτιμώνται ελεύθερα από το δικαστή. Οι νομοθεσίες όλων των δικαιοκώς προηγμένων χωρών δέχονται, επί γαμικών διαφορών, αποκλίσεις από τη γενική ρύθμιση της ομολογίας. Υπό του ισχύοντος στην Ελλάδα ΚΠολΔ εισάγεται και η επικουρικότητα της ομολογίας έναντι των λοιπών αποδεικτικών μέσων, υπό την έννοια ότι αυτή, εκτός του ότι στερείται αυξημένης αποδεικτικής δύναμης, εκτιμάται μόνο σε συνδυασμό με τα άλλα αποδεικτικά μέσα και όχι αυτοτελώς.¹³¹ Ωστόσο, υποστηρίζεται η άποψη¹³² ότι ο περιορισμός του αρ. 600§1 εξαντλείται τελολογικά στην υποχρέωση του δικαστηρίου

¹²⁹ Νικοπούλου, Δ 7,47, Φραγκίστας Αστ.Δικονομικό Δίκαιον (Πανεπιστ.Παραδ.)τευχ. Β, δικ.αποδ. §4,33, Ν.Νίκας, Πολ.Δικονομία ΙΙ σελ. 435

¹³⁰ Ν.Νίκας, Πολ.Δικονομία ΙΙ σελ. 441

¹³¹ ΠΠΡ ΘΕΣ 13422/2006, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, Γ.Οικονομόπουλου, Πρακτικά Συντ.Επιτροπής ΚΠολΔ, τομ.4^{ος} σελ. 176επ.

¹³² Μπέης, Πολιτ.Δικονομία VIII σημ.49, Γ.Διαμαντόπουλου ΕλλΔνη 1990.971

να διατάξει αποδείξεις παρά την ύπαρξη ομολογίας, όταν όμως αυτές δεν προσκομισθούν τότε το δικαστήριο μπορεί να στηριχθεί και μόνο στην ομολογία. Ο λόγος που εισάγεται αυτή η απόκλιση στην αντιμετώπιση της ομολογίας στις ειδικές διαδικασίες των γαμικών διαφορών και των διαφορών που αναφέρονται στις σχέσεις γονέων και τέκνων, είναι η ιδιαίτερη ευαισθησία του Κράτους έναντι του θεσμού του γάμου. Αυτή είναι και η αιτία που στις γαμικές διαφορές οι διάδικοι στερούνται έως ένα βαθμό της ικανότητας προς ελεύθερη διάθεση του αντικειμένου της δίκης και καθίσταται αναγκαία η αναζήτηση από το δικαστήριο της ουσιαστικής και όχι της τυπικής αλήθειας.¹³³ Η αναζήτηση βέβαια της ουσιαστικής αλήθειας προϋποθέτει την ελεύθερη εκτίμηση των αποδείξεων. Έτσι παραμερίζεται εν μέρει το συζητητικό σύστημα και αντικαθίσταται από το ανακριτικό σύστημα και την ελεύθερη εκτίμηση όλων εν γένει των αποδείξεων, χωρίς να εξαιρείται από αυτήν ούτε η ομολογία.¹³⁴ Πρέπει βέβαια να διευκρινιστεί ότι η ικανότητα προς διάθεση του αντικειμένου της δίκης δεν πρέπει να συγχέεται προς την ικανότητα για ομολογία. Εφόσον η ομολογία αποτελεί δήλωση γνώσης, δεν απαιτείται για το κύρος αυτής τίποτα περισσότερο από την ικανότητα προς ομολογία. Η ομολογία, άλλωστε, αποτελεί διαδικαστική πράξη που περιορίζεται στον δικονομικό χώρο και δεν επεκτείνεται στον ουσιαστικό, ενώ αντιθέτως η ικανότητα προς διάθεση ενεργεί επί ουσιαστικού πεδίου.¹³⁵

2. Εμμέτρηση απόδειξη

Μια άλλη αποδεικτική φύσεως ιδιορρυθμία που διαπιστώνεται στις εξεταζόμενες γαμικές διαφορές, σχέσεις γονέων και τέκνων και στις διαφορές του άρθρου 681B' ΚΠολΔ, είναι η ανικανότητα των κατιόντων να εξεταστούν ως μάρτυρες (αρ. 601 αρ.2 ΚΠολΔ). Η ratio legis είναι ότι, ο νομοθέτης θέλει να απαλλάξει τα πρόσωπα αυτά από το δύσκολο καθήκον μαρτυρίας σε δίκες διαζυγίου των γονέων τους ή σε άλλες δίκες σχετικές με αυτές αποφεύγοντας συγχρόνως και τη διατάραξη των σχέσεών τους με το πρόσωπο εις βάρος του οποίου θα κατέθεταν. Από την άλλη μεριά δεν απαγορεύει ο νόμος τη μαρτυρία ανιόντων ή και αδερφών των διαδίκων. Αμφισβητείται όμως αν τα πρόσωπα αυτά μπορούν να αρνηθούν τη μαρτυρία τους (αρ. 401 ΚΠολΔ).¹³⁶

Επίσης απόκλιση από την τακτική διαδικασία όσον αφορά στην απόδειξη εισάγεται με το άρθρο 600§1 ΚΠολΔ όπου ορίζεται ότι η μη προσέλευση ενός από τους διαδίκους δεν μπορεί να εκτιμηθεί αυτοτελώς όπως συμβαίνει στην τακτική διαδικασία, αλλά η συμπεριφορά αυτή του διαδίκου θα συνεκτιμηθεί με τις λοιπές αποδείξεις. Ως μη προσέλευση δε νοείται βέβαια η ερημοδικία που ρυθμίζεται αυτοτελώς σε άλλη διάταξη (αρ. 603 ΚΠολΔ), αλλά η μη προσέλευση σε άλλες

¹³³ Νικοπούλου, Δ 7,55-56

¹³⁴ Νικοπούλου, Δ 7,56

¹³⁵ Νικοπούλου, Δ 7,58

¹³⁶ Γεωργίου Ν. Διαμαντόπουλου, Αποδεικτ. φύσης ιδιορρυθμ. στις γαμ. διαφορές και στις διαφορές που αφορούν τις σχέσεις γονέων και τέκνων, ΕλλΔνη 1990, σελ. 973-974

διαδικαστικές πράξεις, όπως για παράδειγμα για την εξέτασή του ως διαδίκου (αρ. 420 ΚΠολΔ) ή για τη διενέργεια αυτοψίας (αρ.336 ΚΠολΔ) κλπ. Με την διάταξη αυτήν εισάγονται αποκλίσεις και από τα άρθρα 261 και 457 όπου μόνη η παράλειψη του διαδίκου να αρνηθεί ένα κρίσιμο γεγονός ή τη γνησιότητα ενός εγγράφου δεν είναι αρκετή για τη συναγωγή συμπεράσματος όμοιου με αυτό της τακτικής διαδικασίας.

Ένας ακόμη περιορισμός στην αποδεικτική διαδικασία των εξεταζόμενων ειδικών διαδικασιών είναι το ανεπίτρεπτο της παραίτησης των διαδίκων από την ορκοδοσία μάρτυρα ή πραγματογνώμονα (αρ. 601 αρ.3).¹³⁷

3. Οι ιατρικές εξετάσεις ως αποδεικτικό μέσο (αρ. 615 ΚΠολΔ)

Με το άρθρο 615 ΚΠολΔ αναγνωρίζονται σε σχέση με τις διαφορές του αρ. 614 ΚΠολΔ ως αποδεικτικό μέσο και οι ιατρικές εξετάσεις που βασίζονται σε αναγνωρισμένες επιστημονικές μεθόδους για τη διαπίστωση της πατρότητας. Η εξέλιξη των θετικών επιστημών και ειδικότερα των μεθόδων εκείνων, με τις οποίες μπορεί να διαπιστωθεί θετικώς ή αρνητικώς η πατρότητα, οδήγησαν το νομοθέτη στην προσαρμογή του δικονομικού δικαίου στη νέα επιστημονική εξέλιξη και την αποδοχή των μεθόδων αυτών σαν νόμιμα αποδεικτικά μέσα για την ανεύρεση της αλήθειας στις σχετικές δίκες.¹³⁸ Ωστόσο, δεν προκύπτει αμέσως από αυτήν τη διάταξη αν υπάρχει υποχρέωση του δικαστηρίου να διατάξει τη διεξαγωγή αυτών των εξετάσεων καθώς επίσης και ποια είναι η αποδεικτική δύναμη αυτών, ενώ ρυθμίζεται μόνο το ζήτημα της υποχρέωσης του αντιδίκου ή τρίτου να υποβληθεί στις εξετάσεις αυτές. Η απάντηση στα παραπάνω ερωτήματα συναρτάται άμεσα με τη φύση του αποδεικτικού αυτού μέσου. Έχει διατυπωθεί η άποψη¹³⁹ ότι πρόκειται για αυτοψία, η οποία όμως δεν είναι απόλυτα σωστή διότι το δικαστήριο δεν σχηματίζει αντίληψη για το αντικείμενο της αποδείξεως μόνο του, αλλά μόνο μετά από τη διατύπωση κρίσης ενώπιόν του από τρίτο, τον πραγματογνώμονα. Ορθότερη άποψη υποστηρίζει¹⁴⁰, ότι πρόκειται για πραγματογνωμοσύνη δεδομένου ότι για το ζήτημα της υπάρξεως ή όχι πατρότητας απαιτούνται ειδικές γνώσεις επιστήμης, οπότε και θα τύχουν εφαρμογής οι διατάξεις περί πραγματογνωμοσύνης του ΚΠολΔ και ειδικότερα ως προς το υποχρεωτικό της διατάξεως των εξετάσεων αυτών από το δικαστήριο. Άλλωστε σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 368§2 ΚΠολΔ *«Το δικαστήριο οφείλει να διορίσει πραγματογνώμονες, αν το ζητήσει κάποιος διάδικος και κρίνει ότι χρειάζονται ιδιόζουσες γνώσεις επιστήμης ή τέχνης»*. Υποστηρίζεται¹⁴¹ ότι θα πρέπει

¹³⁷ Γεωργίου Ν. Διαμαντόπουλου, ο.π. σελ. 975

¹³⁸ Λ.Σινανιώτης, Ειδ.Διαδικασίες, ο.π. σελ. 121

¹³⁹ Π. Θεοδωρόπουλος, Δ. 11, σελ. 451

¹⁴⁰ Λ.Σινανιώτης, ο.π. σελ. 122, ΟλΑΠ 32/90 Δ 21.996επ., ΑΠ 325/95 ΝοΒ 44, σελ.813επ.

¹⁴¹ Βαθρακοκοίλης αρ. 615 αρ.4, σελ.784, Γ.Διαμαντόπουλος, ο.π. σελ. 976

να έχουν εξαντληθεί τα άλλα αποδεικτικά μέσα για να προκύπτει η αναγκαιότητα των ιατρικών εξετάσεων ως αποδεικτικού μέσου εν προκειμένω.

Ως προς την αποδεικτική δύναμη των μεθόδων αυτών πρέπει να γίνει δεκτό ότι ισχύει το σύστημα της ελεύθερης εκτιμήσεως.¹⁴² Εάν το δικαστήριο διατάξει κατά του διαδίκου μία τέτοια πραγματογνωμοσύνη για τη διαπίστωση της πατρότητας, η οποία βασίζεται σε αναγνωρισμένες επιστημονικές μεθόδους, ο διάδικος εφόσον δεν έχει ειδικούς λόγους υγείας να αρνηθεί την υποβολή του στις εξετάσεις, υποχρεούται να δεχθεί να υποβληθεί σε αυτές, διαφορετικά οι ισχυρισμοί του αντιδίκου λογίζονται αποδεδειγμένοι. Από το στοιχείο αυτό σε συνδυασμό με τις άλλες αποδείξεις το δικαστήριο μπορεί να καταλήξει σε θετική ή αρνητική κρίση ως προς την πατρότητα του εναγομένου. Σύμφωνα με τη §2 του άρθρου 615, αν το δικαστήριο διατάξει την υποβολή στις ανωτέρω εξετάσεις τρίτων μη διαδίκων, αν αυτοί παρεμποδίσουν αδικαιολόγητα τη διενέργεια αυτών των εξετάσεων ή αρνηθούν να υποβληθούν σε αυτές, το δικαστήριο έχει την ευχέρεια να απειλήσει εναντίον τους χρηματική ποινή εικοσιεννέα έως διακόσια ενενήντα ευρώ. Επίσης, ο διάδικος ή ο τρίτος, που έχει διαταχθεί από το δικαστήριο να εξεταστεί, πρέπει να κληθεί δέκα μέρες πριν από την διενέργεια των εξετάσεων, ώστε να παραστεί σε αυτές, αλλιώς αν παραλειφθεί η κλήση αυτή, η αποδεικτική διαδικασία θα υπόκειται σε ακύρωση (αρ. 159 αρ. 3).¹⁴³

Σημαντικό είναι και το ζήτημα της συνταγματικότητας του άρθρου 615 ΚΠολΔ. Υποστηρίχθηκε¹⁴⁴ ότι αυτό το άρθρο εμπεριέχει μια έμμεση μορφή εξαναγκασμού, η οποία έρχεται σε αντίθεση με τα άρθρα 2§1, 5§1 και 7§2 του Συντάγματος για το σεβασμό και την προστασία της αξίας του ανθρώπου, για τη ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας και για την απαγόρευση της βλάβης της υγείας και της άσκησης ψυχολογικής βίας κατά των πολιτών. Στις αξίες αυτές που, σύμφωνα με τη γνώμη αυτή, προσβάλλονται θα πρέπει να αντιπαραταχθούν οι αξίες που προστατεύει το αρ. 615 και αυτές είναι: Το δικαίωμα του τέκνου να γνωρίσει ποιος είναι ο πραγματικός του πατέρας, με αποτέλεσμα τα 2§1 και 5§1 να λειτουργούν και υπέρ του τέκνου, η προστασία της παιδικής ηλικίας (αρ. 21§1 Σ.), η αρχή της ισότητας των πολιτών (αρ. 4§1 Σ.) με την έννοια της εξασφάλισης ίσης νομικής προστασίας των τέκνων που κατάγονται από γάμο και των χωρίς γάμο γεννημένων παιδιών και το δικαίωμα για παροχή έννομης προστασίας από τα δικαστήρια (αρ. 20§1 Σ.). Η στάθμιση επομένως των επιμέρους αξιών συνηγορεί υπέρ της εξασφάλισης του συνταγματικά προστατευόμενου δικαιώματος του τέκνου να γνωρίζει και να συνδέεται νομικά με τον πραγματικό του πατέρα, δικαίωμα που προφανώς είναι υπέρτερο από το δικαίωμα

---

¹⁴² Αρ. 387 ΚΠολΔ «Το δικαστήριο εκτιμά ελεύθερα τη γνωμοδότηση των πραγματογνωμόνων», ΑΠ 325/95 ΝοΒ 44,σελ. 813επ.

¹⁴³ Γ. Διαμαντόπουλος, ο.π. σελ. 977

¹⁴⁴ Γαζής, σελ. 112

του διαδικού να μην εκβιαστεί ψυχολογικά να υποστεί ορισμένες ιατρικές εξετάσεις.¹⁴⁵

III. Διαφορές που αφορούν διατροφή και επιμέλεια τέκνων

Με το άρθρο 5 του ν. 733/1977 στο τέταρτο βιβλίο του ΚΠολΔ προστέθηκε το κεφάλαιο Ι (άρθρο 681B) με το οποίο εγκαθιδρύθηκε ειδική διαδικασία για διαφορές, οι οποίες αφορούν τη διατροφή και την επιμέλεια των τέκνων. Με το ν. 1329/83 και τη μεταρρύθμιση που επέφερε στο οικογενειακό δίκαιο άλλαξε και το άρθρο 681B ΚΠολΔ με τα άρθρα 43 και 44 του ν. 1329/83. Βάσει των διατάξεων αυτών οι διαφορές της ειδικής αυτής διαδικασίας δικάζονται κατά τα άρθρα 666§1, 667, 670 §§1-3 και 672-676 ΚΠολΔ. Επίσης αν οι διαφορές της πρώτης παραγράφου του άρθρου 681B ΚΠολΔ ενωθούν με οποιαδήποτε από τις διαφορές των άρθρων 592 § 1 ή 614 § 1 μπορεί να εισάγονται στα Μονομελή Πρωτοδικεία και να δικάζονται κατά την ειδική διαδικασία των άρθρων 603 έως 612 ή 616 έως 622 ΚΠολΔ.¹⁴⁶

Οι διαφορές που υπάγονται στην ειδική αυτή διαδικασία αφορούν: α) τον καθορισμό, τη μείωση ή την αύξηση της συνεισφοράς του καθενός από τους συζύγους για τις ανάγκες της οικογένειας, της διατροφής που οφείλεται λόγω γάμου, διαζυγίου ή συγγένειας, των δαπανών τοκετού και της διατροφής της άγαμης μητέρας, καθώς και τη διατροφή της μητέρας από την κληρονομική μερίδα του τέκνου που αυτή κυοφορεί, β) την άσκηση ή αφαίρεση της γονικής μέριμνας αναφορικά με το τέκνο κατά τη διάρκεια του γάμου, και σε περίπτωση διαζυγίου ή ακύρωσης του γάμου ή όταν πρόκειται για τέκνο χωρίς γάμο των γονέων του, τη διαφωνία των γονέων κατά την κοινή άσκηση από αυτούς της γονικής μέριμνας, καθώς και την επικοινωνία των γονέων και λοιπών ανιόντων με το τέκνο¹⁴⁷, γ) τη ρύθμιση της χρήσης της οικογενειακής στέγης και της κατανομής των κινητών μεταξύ των συζύγων.

Η διαδικασία του άρθρου 681B ΚΠολΔ έχει ως πρότυπο κατά βάση αυτή των εργατικών διαφορών, σε διατάξεις της οποίας παραπέμπει ρητά η παράγραφος 1 εδ.α' και συγκεκριμένα σε αυτές των άρθρων 666§1 (εφαρμογή διατάξεων Ειρηνοδικείου), 667 (απόπειρα συμβιβασμού), 670 (προσαγωγή αποδεικτικών μέσων μέχρι το τέλος της συζήτησης), 671§§1-3 (λήψη υπόψη αποδεικτικών μέσων που δεν πληρούν τους όρους του νόμου, ένορκες βεβαιώσεις, αυτοψία, πραγματογνωμοσύνη), 672 (πρόοδος

---

¹⁴⁵ Γ. Διαμαντόπουλος, ο.π. σελ. 979

¹⁴⁶ Λ. Σιναιώτη Ειδικές Διαδικασίες σελ. 371

¹⁴⁷ ΜΠΡ ΡΟΔ 10/2011, ΜΠΡ ΘΕΣΣΑΛ 23721/2009 σύμφωνα με τις οποίες η αίτηση για αφαίρεση της γονικής μέριμνας υπάγεται στη διαδικασία της εκουσίας δικαιοδοσίας και όχι στην ειδική διαδικασία των διαφορών που αφορούν διατροφή και επιμέλεια τέκνων, όπως ρητώς προβλέπεται από το άρθρ. 121 ΕισΝΑΚ, βλ επίσης Έφη Κουνουγέρη-Μανωλεδάκη Οικ.Δίκαιο, Τεύχος ΙΙβ, Δ' έκδ.2009, σελ. 366

της διαδικασίας παρά την απουσία του διαδίκου σαν να ήταν και αυτός παρών), 673 (ανακοπή ερημοδικίας), 674 (άσκηση πρόσθετων λόγων έφεσης και αντέφεσης και με τις προτάσεις), 675 (περί αναψηλάφησης), 676 (επαναφορά των πραγμάτων στην προτέρα κατάσταση)¹⁴⁸.

Οι ως άνω διατάξεις, οι οποίες εφαρμόζονται στην ειδική διαδικασία των διαφορών που αφορούν διατροφή και επιμέλεια τέκνων προέρχονται από την ειδική διαδικασία των εργατικών διαφορών και αναφέρονται: α) Στην υιοθέτηση της διαδικασίας ενώπιον των ειρηνοδίκων (αρ.666§1 ΚΠολΔ), β) Στην υποχρέωση του δικαστηρίου να προσπαθήσει να συμβιβάσει τους διαδίκους κατά τη συζήτηση στο ακροατήριο (αρ.667 ΚΠολΔ), γ) Στην ολοκλήρωση της προφορικής συζήτησης σε μία δικάσιμο (αρ.670 ΚΠολΔ), δ) Στην ελαστικότητα κατά την αποδεικτική διαδικασία (αρ.671§§1-3ΚΠολΔ), ε) Στις συνέπειες της ερημοδικίας (αρ.672 ΚΠολΔ), στ) Στην άσκηση ανακοπής ερημοδικίας, ζ) Στην έφεση, αναψηλάφηση, επαναφορά των πραγμάτων στην προτέρα κατάσταση. Πρόκειται δηλαδή για πλήρη εφαρμογή της ειδικής διαδικασίας των εργατικών διαφορών εκτός από τις διατάξεις που αναφέρονται σε ζητήματα που ανακύπτουν αποκλειστικά στις διαφορές από παροχή εξαρτημένης εργασίας.¹⁴⁹

Από το πλέγμα των διατάξεων που εφαρμόζονται κατά την ειδική αυτή διαδικασία φαίνεται ότι δεν πρόκειται για υπαγωγή και των διαφορών αυτών στην ειδική διαδικασία των εργατικών διαφορών ή των γαμικών ή των διαφορών μεταξύ γονέων και τέκνων, αλλά για εγκαθίδρυση άλλης ειδικής διαδικασίας. Σύμφωνα όμως με ρητή πρόβλεψη του νομοθέτη, οι διαφορές οι οποίες κατ' άρθρο 681B§1 ΚΠολΔ υπάγονται στην εξεταζόμενη ειδική διαδικασία, μπορούν να ενωθούν με οποιαδήποτε από τις γαμικές διαφορές του άρθρου 592§1 ΚΠολΔ ή τις διαφορές μεταξύ γονέων και τέκνων του άρθρου 614§1 ΚΠολΔ. Στην περίπτωση αυτή δικάζονται κατά την ειδική διαδικασία των άρθρων 593 έως 612 ΚΠολΔ ή 616 έως 622 ΚΠολΔ αντιστοίχως¹⁵⁰. Με την προβλεπόμενη αυτή συνεκδικασία ανακύπτει το ζήτημα εάν οι διαφορές διατροφής διατηρούν την αυτοτέλειά τους, ή προσλαμβάνουν το χαρακτήρα γαμικής διαφοράς. Κατά μία άποψη¹⁵¹ οι διαφορές που αφορούν διατροφές διατηρούν την αυτοτέλειά τους και ακολουθείται η προβλεπόμενη διαδικασία του άρθρου 681B ΚΠολΔ. Κατ' αντίθετη άποψη, η συνεκδικαζόμενες διαφορές μεταβάλλουν χαρακτήρα και μετασχηματίζονται σε γαμικές διαφορές.¹⁵²

---

¹⁴⁸ Δημήτρης Χ. Μακρής, Οι διαφορές του άρθρου 681B' ΚΠολΔ για τη διατροφή και την επιμέλεια τέκνων σελ.16

¹⁴⁹ Χριστόφορου Κοσμίδη, Εφέτη, Η εκδ.των υποθέσεων οικογ.δικαίου μετά τις πρόσφατες δικον.μεταρρυθμίσεις, Αρμενόπουλος 1998, σελ.1042-1043

¹⁵⁰ Λ. Σινανιώτη Ειδικές Διαδικασίες σελ. 376

¹⁵¹ Μπέης, ΠολΔ, άρθρο 600, σελ. 85, άρθρο 599, σελ. 80

¹⁵² Νίκα, ΕλλΔνη 1990, 734-735

i. Αρμοδιότητα

Η διάταξη του άρθρου 17§1 ΚΠολΔ ορίζει ως καθ' ύλην αρμόδιο δικαστήριο για την εκδίκαση των υποθέσεων που υπάγονται στη διαδικασία του άρθρου 681B ΚΠολΔ, το μονομελές πρωτοδικείο. Όσον αφορά στην κατά τόπον αρμοδιότητα και κατ' επέκταση και η διεθνής δικαιοδοσία, κρίνονται με βάση τις γενικές διατάξεις (άρθρα 22-40 ΚΠολ). Εάν η διαφορά του άρθρου 681B' σωρεύεται με γαμική διαφορά, εφαρμόζεται η διάταξη του άρθρου 39 ΚΠολΔ. Ειδικότερα στις δίκες διατροφής κατά τόπον αρμόδιο μπορεί να είναι και το δικαστήριο της κατοικίας του ενάγοντος-δικαιούχου της διατροφής (άρθρα 321ΑΚ-33ΚΠολΔ), ως τόπο εκπλήρωσης της παροχής¹⁵³. Σχετικά με τη διεθνή δικαιοδοσία των ελληνικών δικαστηρίων στις διαφορές που αφορούν διατροφή και επιμέλεια τέκνων, εφαρμόζεται και εδώ η διάταξη του άρθρου 622 ΚΠολΔ. Αν και δεν προβλέπεται κάτι τέτοιο ρητώς από το νομοθέτη, επικρατεί η άποψη ότι η διάταξη του άρθρου 622 έχει και εδώ ισχύ, διότι οι διαφορές περί διατροφής και επιμέλειας τέκνων αποσπάστηκαν με το ν. 733/1977 από τις διαφορές του άρθρου 614ΚΠολΔ, ώστε να επιλύονται ταχύτερα με τη συνοπτική διαδικασία του αρ. 681B' που προσομοιάζει με αυτή των εργατικών διαφορών και όχι για να στερηθούν την υπαγωγή τους στην βάση της ελληνικής ιθαγένειας διεθνή δικαιοδοσία των ελληνικών δικαστηρίων.¹⁵⁴

ii. Διεθνής Δικαιοδοσία

Ο κανονισμός 4/2009 ρυθμίζει τα ζητήματα της διεθνούς δικαιοδοσίας, του εφαρμοστέου δικαίου, της αναγνώρισης και εκτέλεσης αποφάσεων και της συνεργασίας σε θέματα υποχρεώσεων διατροφής. Όπως αναφέρεται στο άρθρ. 1 του ως άνω κανονισμού: «Ο Κανονισμός εφαρμόζεται στις υποχρεώσεις διατροφής που απορρέουν από οικογενειακές σχέσεις, σχέσεις συγγένειας, γάμου ή αγχιστείας». Αρμόδιο δικαστήριο είναι: α) Αυτό του τόπου της συνήθους διαμονής του εναγομένου, β) Αυτό του τόπου της συνήθους διαμονής του δικαιούχου της διατροφής, γ) Το δικαστήριο που έχει διεθνή δικαιοδοσία σύμφωνα με το δίκαιό του για την εκδίκαση αγωγής σχετικά με την προσωπική κατάσταση, όταν η αίτηση διατροφής είναι παρεπόμενη της αγωγής αυτής, δ) Το δικαστήριο που έχει διεθνή δικαιοδοσία σύμφωνα με το δίκαιό του για την εκδίκαση αγωγής σχετικά με τη γονική μέριμνα, όταν η αίτηση διατροφής είναι παρεπόμενη της αγωγής αυτής, εκτός εάν η διεθνής δικαιοδοσία βασίζεται αποκλειστικά στην ιθαγένεια ενός εκ των συζύγων (άρθρ. 3). Όταν κανένα δικαστήριο κράτους μέλους δεν έχει διεθνή δικαιοδοσία, τα δικαστήρια κράτους μέλους μπορούν σε εξαιρετικές περιπτώσεις να επιλαμβάνονται της διαφοράς, εφόσον δεν είναι ευλόγως δυνατή ή είναι ανέφικτη η έναρξη ή η διεξαγωγή διαδικασίας σε τρίτο κράτος με το οποίο η διαφορά παρουσιάζει στενό σύνδεσμο (άρθρ. 7 Forum necessitatis).

¹⁵³ ΑΠ 239/1982, ΕΕΝ 1983 σελ. 136

¹⁵⁴ ΑΠ 1601/1986 ΝοΒ 1987.1047, Δημήτρης Χ. Μακρής, ο.π. σελ.26-27

iii. Κατάθεση προτάσεων από τους διαδίκους

Από το συνδυασμό των άρθρων 666§1, 115§3 και 670 ΚΠολΔ προκύπτει ότι δεν είναι υποχρεωτική η κατάθεση εγγράφων προτάσεων, όλοι οι ισχυρισμοί των διαδίκων πρέπει να προτείνονται στο ακροατήριο και να καταχωρούνται έστω και επιγραμματικά στα πρακτικά (αρ. 256 περ.δ' ΚΠολΔ) και αν διαταχθεί από το δικαστήριο η κατάθεση προτάσεων, τότε αρκεί η αναφορά σ' αυτές των ισχυρισμών.¹⁵⁵

iv. Ερημοδικία

Η διάταξη του άρθρου 672 ΚΠολΔ, η οποία εφαρμόζεται και στις διαφορές που αφορούν διατροφή και επιμέλεια τέκνων, ορίζει ότι αν κατά τη συζήτηση στο ακροατήριο δεν εμφανιστεί ή εμφανιστεί και δε λάβει νόμιμα μέρος κάποιος από τους διαδίκους, η διαδικασία προχωρεί σαν να ήταν παρόντες όλοι οι διάδικοι.¹⁵⁶

v. Απόδειξη

1. Ελεύθερη απόδειξη

Στη διαδικασία του άρθρου 681B' ΚΠολΔ ακολουθείται η ελεύθερη απόδειξη, δηλαδή λαμβάνονται υπόψη και αποδεικτικά μέσα που δεν πληρούν τους όρους του νόμου (άρθρο 671 ΚΠολΔ). Ειδικότερα για τις ένορκες βεβαιώσεις, η διάταξη του άρθρου 671 ΚΠολΔ τάσσει εικοσιτετράωρη προθεσμία κλητεύσεως διαδίκου. Μετά την τροποποίηση του άρθρου 591§1 ΚΠολΔ με το ν. 2915/2001, οι διάδικοι μπορούν έως τη δωδέκατη ώρα της τρίτης εργάσιμης ημέρας από τη συζήτηση να καταθέσουν προσθήκη στις προτάσεις τους, με την οποία σχολιάζονται οι αποδείξεις, προτείνονται ισχυρισμοί και προσκομίζονται ένορκες βεβαιώσεις, έγγραφα και γνωμοδοτήσεις που προτάθηκαν για πρώτη φορά κατά τη συζήτηση. Είναι σαφές πλέον, ότι μετά τη συζήτηση μπορούν να προσκομισθούν ένορκες βεβαιώσεις προς αντίκρουση ισχυρισμών που προτάθηκαν για πρώτη φορά κατά τη συζήτηση.¹⁵⁷

2. Εξέταση των κοινών τέκνων ως μαρτύρων

Ο αποκλεισμός της εξέτασης ως μαρτύρων των κοινών τέκνων στις δίκες επί γαμικών διαφορών, σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 601 αρ.2 ΚΠολΔ δεν είναι δυνατόν να επεκταθεί αναλογικά και στις δίκες επί περιουσιακών διαφορών των συζύγων. Κατά συνέπεια, εφόσον δεν υπάρχει ειδικότερη ρύθμιση, δεν μπορεί να αποκλειστεί η μαρτυρία των τέκνων επί δίκη διατροφής, έστω κι αν η αγωγή ενώνεται ή συνεκδικάζεται με αγωγή διαζυγίου.¹⁵⁸

¹⁵⁵ Δημήτρης Χ. Μακρής, ο.π. σελ. 28

¹⁵⁶ ΜΠΡ ΘΕΣΠΡ 320/2011, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ

¹⁵⁷ Δημήτρης Χ. Μακρής, ο.π. σελ. 32-33

¹⁵⁸ Δημήτρης Χ. Μακρής, ο.π. σελ. 33

vi. Η προδικασία του άρθρου 681Γ΄ ΚΠολΔ

Η διάταξη του άρθρου 681Γ΄ καθιερώνει ένα στάδιο προδικασίας σχετικά με τη β΄ περίπτωση διαφορών του άρθρου 681B΄ ΚΠολΔ, δηλαδή τις δίκες που αφορούν στην άσκηση της γονικής μέριμνας ή της επιμέλειας και της επικοινωνίας με το τέκνο. Το στάδιο υποχρεωτικής προδικασίας περιλαμβάνει: α) Την έρευνα από όργανα της αρμόδιας κοινωνικής υπηρεσίας, των συνθηκών διαβίωσης του ανήλικου και την υποβολή στο δικαστήριο έως την ημέρα της συζήτησης σχετικής αναλυτικής έκθεσης και β) Την προσπάθεια του δικαστηρίου κατά τη συζήτηση στο ακροατήριο της αγωγής και πριν από κάθε συζήτηση για συμβιβαστική επίλυση της διαφοράς επί ποινή απαραδέκτου¹⁵⁹. Για την απόπειρα αυτή απαιτείται η ακρόαση των διαδίκων και των πληρεξουσίων δικηγόρων τους, καθώς επίσης και η λήψη υπόψη της γνώμης του τέκνου πριν εκδοθεί η απόφαση, υπό την προϋπόθεση ότι είναι ώριμο να αντιληφθεί την υπάρχουσα διαφορά και το συμφέρον του. Η ωριμότητα του τέκνου κρίνεται με βάση την ηλικία και την πνευματική και ψυχική του κατάσταση.¹⁶⁰

1. Επικοινωνία του τέκνου με το δικαστή

Η ρύθμιση της γονικής μέριμνας, της επιμέλειας ή ακόμη και της επικοινωνίας των γονέων με τα παιδιά είναι ένα από τα δυσχερέστερα διαγνωστικά ζητήματα της πολιτικής δίκης. Η δυσχέρεια βρίσκεται κυρίως στο ότι πρόκειται για ζήτημα που δεν μπορεί αν υπαχθεί σε νομικούς κανόνες. Υπάρχει βέβαια η γενική κατευθυντήρια αρχή, σύμφωνα με την οποία κάθε απόφαση πρέπει να αποβλέπει στο συμφέρον του τέκνου. Η εξακρίβωση όμως του συμφέροντος του συγκεκριμένου τέκνου σε δεδομένη χρονική στιγμή είναι ένα ζήτημα, του οποίου η διάγνωση είναι δυσχερής, ιδίως όταν οι γονείς αντιδρούν έντονα ή όταν επηρεάζουν σε μικρό ή μεγαλύτερο βαθμό το ανήλικο τέκνο. Για αυτούς τους λόγους, ο νομοθέτης της αναμόρφωσης του οικογενειακού δικαίου του 1983 προέκρινε ότι έπρεπε να παρασχεθεί ρητώς στο δικαστή η δυνατότητα σχηματισμού άμεσης αντίληψης σχετικά με την προσωπικότητα και την πραγματική επιθυμία του τέκνου.¹⁶¹

Από το συνδυασμό των διατάξεων 1511ΑΚ και 681Γ΄ ΚΠολΔ προκύπτει ότι ο δικαστής πρέπει να ζητά και να συνεκτιμά τη γνώμη του τέκνου, εφόσον διαπιστώνεται ότι αυτό έχει την ανάλογη ωριμότητα με την έννοια της αντίληψης του συμφέροντός του. Ο δικαστής δεν δεσμεύεται από τη γνώμη του ανήλικου τέκνου ως προς την ανάθεση της γονικής μέριμνας ή επιμέλειάς του. Άλλωστε, ο δικαστής συναντά κατά μόνας το τέκνο, χωρίς παρουσία δικηγόρων, διαδίκων ή γραμματέα και

¹⁵⁹ Συγκεκριμένα, η προσπάθεια συμβιβασμού χαρακτηρίστηκε από τη νομολογία ως διαδικαστική προϋπόθεση του παραδέκτου της συζήτησης της αγωγής, έτσι ώστε αν δε γίνει η προσπάθεια, να διατάσσεται η επανάληψη της συζήτησης βλ. Εφ ΠΑΤΡ 360/2009, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, Εφ ΑΘ 2181/2007, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΕφΑΘ 1457/2004 ΕλλΔνη 45.836, ΕφΠΕΙΡ 846/2004 ΕλλΔνη 46.502, ΕφΑΘ 1983/2006 ΕλλΔνη 48.222

¹⁶⁰ Εφη Κουνουγέρη-Μανωλεδάκη, Οικ. Δίκαιο, Τεύχος ΙΙβ, Δ΄ έκδ. 2009, σελ. 364 επ., Δημήτρης Χ. Μακρής, ο.π. σελ. 46

¹⁶¹ Χριστόφορου Κοσμίδη, ο.π. σελ. 1044-1045, ΕΦ ΔΩΔ 82/2008, ΜΠΡ ΑΘ 510/2007 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ

δε συντάσσεται έκθεση σχετικά με το αποτέλεσμα της συνάντησης προκειμένου να μην εμπλακεί το τέκνο στη διεκυστίδα των γονέων του.¹⁶² Είναι βέβαια πολύ σημαντικό σε αυτά τα ζητήματα να έχει ενεργό ρόλο η σύγχρονη παιδοψυχιατρική που σε συνδυασμό με την ορθή δικαστική κρίση θα οδηγήσει σε σωστή εκτίμηση της «αξιοπιστίας» της γνώμης του τέκνου καθώς και στη διαπίστωση της πραγματικής του επιθυμίας και του συμφέροντός του.

2. Οικογενειακό Δικαστήριο

Εξαιτίας της ιδιαιτερότητας και της φύσης των γαμικών διαφορών, σχέσεων γονέων και τέκνων και των διαφορών που προβλέπει το άρθρο 681B' ΚΠολΔ, με το άρθρο 48 § 1 εδ. α Ν. 2447/1998 ορίστηκε ότι *«η εκδίκαση όλων των υποθέσεων οικογενειακού δικαίου γίνεται υποχρεωτικά, σε όλα τα πολιτικά δικαστήρια της ουσίας από ειδικό τμήμα τους, το οποίο έχει αποκλειστικά αυτήν την αρμοδιότητα»*.

Δεν πρόκειται δηλαδή για την ίδρυση ειδικού δικαστηρίου, αλλά για τη δημιουργία ιδιαίτερου τμήματος μέσα στα ήδη υπάρχοντα και λειτουργούντα δικαστήρια της ουσίας. Άλλωστε, στα μεγάλα δικαστήρια εφαρμόζεται για λόγους πρακτικούς η διαίρεση σε τμήματα, η οποία εξυπηρετεί το διαχωρισμό των υποθέσεων κατά αντικείμενο και την εξειδίκευση των δικαστών. Είναι σημαντικό να επισημανθεί ότι η δημιουργία τμήματος οικογενειακών υποθέσεων επιβάλλεται από το νόμο ως υποχρεωτική και η συγκρότηση του τμήματος γίνεται με τον κανονισμό εσωτερικής υπηρεσίας του οικείου δικαστηρίου. Η αποκλειστικότητα στη δικαιοδοσία του τμήματος εξασφαλίζει το ότι όλες οι οικογενειακές υποθέσεις πρέπει να εισάγονται προς εκδίκαση ενώπιον αυτού του ειδικού τμήματος κάθε δικαστηρίου της ουσίας. Έτσι, επιτυγχάνεται η βαθύτερη συνειδητοποίηση της ανάγκης και των συνεπειών της εξειδίκευσης, αυξάνεται το κύρος του δικαιοδοτικού οργάνου και μένει απερίσπαστη η άσκηση του παρεμβατικού και εποικοδομητικού ρόλου του στη ρύθμιση των οικογενειακών υποθέσεων.¹⁶³

---

¹⁶² Δημήτρης Χ. Μακρής, ο.π. σελ. 46-47

¹⁶³ Χριστόφορου Κοσμίδη, ο.π. σελ. 1048-1049

IV. Αποκλίσεις και ομοιότητες των ειδικών διαδικασιών που αναφέρονται σε οικογενειακές διαφορές

i. Γαμικές διαφορές vs Διαφορές που αναφέρονται σε σχέσεις γονέων και τέκνων

Το άρθρο 614 ΚΠολΔ παραπέμπει ρητώς σε συγκεκριμένες διατάξεις των γαμικών διαφορών που εφαρμόζονται και κατά την ειδική διαδικασία των άρθρων 615 έως 622 ΚΠολΔ. Τα άρθρα αυτά είναι: 598 (πώς παρίστανται οι ανήλικοι που συνάπτουν γάμο κι όσοι βρίσκονται σε επικουρική δικαστική συμπαράσταση), 600 (Ελεύθερη εκτίμηση), 601 (Περιορισμοί ορκοδοσίας), 603 (Ερημοδικία) και 606 (Παραίτηση από ένδικα μέσα) του ΚΠολΔ.

Οι ομοιότητες ανάμεσα στις δύο αυτές ειδικές διαδικασίες είναι εμφανείς με μια απλή ανάγνωση των υπόλοιπων άρθρων που εφαρμόζονται στην καθεμία από αυτές, καθώς υπάρχουν άρθρα που ρυθμίζουν τις ίδιες καταστάσεις και έχουν τα ίδια έννομα αποτελέσματα προσαρμοσμένα στις ανάγκες των διαφορών αυτών. Για παράδειγμα, η διάταξη του άρθρου 613 ΚΠολΔ που ρυθμίζει το δεδικασμένο που παράγεται στις γαμικές διαφορές επαναλαμβάνεται αυτούσιο στη διάταξη του άρθρου 618 ΚΠολΔ προσαρμοσμένο στις διαφορές που αναφέρονται στις σχέσεις γονέων και τέκνων (*δεδικασμένο που ισχύει υπέρ και εναντίον όλων, εφόσον δεν μπορούν να προσβληθούν με αναίρεση και αναψηλάφηση*), με τη μόνη διαφορά ότι το άρθρο 618 ΚΠολΔ στο τελευταίο του εδάφιο δεν επεκτείνει το δεδικασμένο στον τρίτο που δεν έλαβε μέρος στη δίκη και που επικαλείται για τον εαυτό του σχέση γονέα και τέκνου ή γονική μέριμνα. Ομοίως οι διατάξεις των άρθρων 604, 609, 610, 612 ΚΠολΔ επαναλαμβάνουν τα ίδια έννομα αποτελέσματα στις διατάξεις των άρθρων 617, 620, 621, 622 ΚΠολΔ προσαρμοσμένα και πάλι στο διαφορετικό αντικείμενο των διαφορών που ρυθμίζουν, χωρίς όμως καμία ουσιώδη διαφορά.

Τα σημεία απόκλισης των δύο αυτών ειδικών διαδικασιών είναι τα εξής:

1. Η διάταξη του άρθρου 599 ΚΠολΔ δεν εφαρμόζεται και στις διαφορές που αναφέρονται σε σχέσεις γονέων και τέκνων. Έτσι, η προβολή μέσων επίθεσης και άμυνας, η οποία στις γαμικές διαφορές επιτρέπεται έως και την τελευταία συζήτηση στο ακροατήριο του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου, πρέπει στις διαφορές που αναφέρονται σε σχέσεις γονέων και τέκνων να γίνει μέσα στα πλαίσια της γενικής αρχής του συγκεντρωτικού συστήματος, όπως αυτά διαγράφονται στις διατάξεις του άρθρ. 269 ΚΠολΔ.
2. Η διάταξη του άρθρου 602 ΚΠολΔ περί της προσπάθειας συνδιαλλαγής δεν εφαρμόζεται στις διαφορές που αναφέρονται σε σχέσεις γονέων και τέκνων. Η προσπάθεια συνδιαλλαγής των συζύγων, την οποία μπορεί να επιχειρήσει δικαστήριο κατά τη συζήτηση της αγωγής διαζυγίου αποτελεί ευχέρεια που προσιδιάζει μόνο στη συγκεκριμένη διαφορά. Το ίδιο ισχύει και για το δικαίωμα συμμετοχής του Εισαγγελέα στη δίκη για την ακύρωση του γάμου (αρθρ. 607 ΚΠολΔ).

Συμπερασματικά λοιπόν μπορεί να ειπωθεί, ότι κατά την εκδίκαση τόσο των γαμικών διαφορών, όσο και των διαφορών που αναφέρονται σε σχέσεις γονέων και τέκνων, εφαρμόζονται οι ίδιοι διαδικαστικοί κανόνες με μοναδική ουσιώδη διαφορά την απουσία εφαρμογής της διάταξης του άρθρου 599 ΚΠολΔ στις διαφορές που αναφέρονται στις σχέσεις γονέων και τέκνων. Βέβαια, ο λόγος που επιβάλλει στη διαδικασία των γαμικών διαφορών την απόκλιση από το αξίωμα του «άνευ επικουρίας δικάζεσθαι» και που είναι η ικανοποίηση της ανάγκης να βρεθεί η ουσιαστική αλήθεια χάριν του αληθινού συμφέροντος των μελών της οικογένειας που εμπλέκονται στη δικαστική διένεξη, ισχύει και στη διαδικασία των διαφορών που αναφέρονται σε σχέσεις γονέων και τέκνων και συνεπώς δε συντρέχει κάποιος λόγος για να μην εφαρμόζεται η διάταξη του άρθρου 599 ΚΠολΔ και στις διαφορές που ρυθμίζονται από τα άρθρα 615 έως 622 ΚΠολΔ.

ii. Διατροφή και επιμέλεια τέκνων vs Γαμικές διαφορές/Διαφορές που αναφέρονται σε σχέσεις γονέων και τέκνων

Όπως έχει αναφερθεί παραπάνω, η διάταξη του άρθρου 681B προβλέπει ότι οι διαφορές που αφορούν διατροφή και επιμέλεια τέκνων δικάζονται με την ειδική διαδικασία των εργατικών διαφορών και μάλιστα παραπέμπει ρητώς στις διατάξεις των άρθρων 666 παρ. 1, 667,670,671 παρ. 1-3 και 672-676. Η ειδική διαδικασία των εργατικών διαφορών, προσαρμοσμένη στην ιδιαίτερη φύση της εργασιακής σχέσης, η οποία χαρακτηρίζεται κυρίως από την ανισότητα των δύο μερών (εργαζομένου-εργοδότη) εφαρμόζεται και στις διαφορές από διατροφή και επιμέλεια τέκνων όπου και εδώ διαπιστώνεται ένα είδος ανισότητας ανάμεσα στο «αδύναμο» μέρος που ζητά τη διατροφή και στο «δυνατό» που μπορεί να την παράσχει.

Ωστόσο, η ειδική αυτή διαδικασία των εργατικών διαφορών δεν παρουσιάζει μεγάλες αποκλίσεις από τις άλλες δύο ειδικές διαδικασίες που εξετάστηκαν παραπάνω, αυτές που ρυθμίζονται από τα άρθρ. 592-613 ΚΠολΔ και 614-622 ΚΠολΔ. Από τα πλέον χαρακτηριστικά στοιχεία της εργατικής διαδικασίας είναι η έντονη προφορικότητα της στον πρώτο βαθμό. Η κατάθεση προτάσεων είναι προαιρετική (αρ. 666§1, 115§3ΚΠολΔ) στον πρώτο βαθμό και υποχρεωτική στο δεύτερο όπου οι προτάσεις κατατίθενται στο ακροατήριο (αρ. 591§1εδ.β' ΚΠολΔ)¹⁶⁴. Αντιθέτως, στις γαμικές διαφορές και στις διαφορές που αναφέρονται σε σχέσεις γονέων και τέκνων η κατάθεση προτάσεων είναι υποχρεωτική και γίνεται στο ακροατήριο (αρ. 591§1εδ.β' ΚΠολΔ).

Ένα άλλο σημείο απόκλισης είναι η ερημοδικία διαδίκων, όπου το άρθρ. 672 ΚΠολΔ προβλέπει ότι εφόσον ο ενάγων ή ο εναγόμενος, που κλητεύθηκε νόμιμα και εμπρόθεσμα, δεν εμφανιστεί στο ακροατήριο του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου, δικάζεται ωσει παρών, ενώ στις άλλες δύο εξεταζόμενες διαδικασίες εφαρμόζεται το άρθρ. 603 ΚΠολΔ που προβλέπει ότι αν ερημοδικεί ο εναγόμενος ή ο εφεσίβλητος, το δικαστήριο εκδικάζει την υπόθεση σαν να ήταν παρόντες, αλλά δεν λέει το ίδιο και

¹⁶⁴ Καλλιόπη Μακρίδου, Δικονομία Εργατικών Διαφορών 2009, σελ. 135

για τον ενάγοντα/εκκαλούντα όπου και εφαρμόζεται το άρθρ. 272 ΚΠολΔ, οπότε και απορρίπτεται η αγωγή/έφεση αν ερημοδικεί ο ενάγων/εκκαλών. Το σύστημα της μονομερούς συζητήσεως ίσχυε ανέκαθεν στη διαδικασία των εργατικών διαφορών, με σκοπό την ανεύρεση της ουσιαστικής αλήθειας και συνακόλουθα την έκδοση ορθής δικαστικής κρίσης. Ωστόσο, όπως έχει ήδη αναφερθεί παραπάνω, η ανεύρεση της ουσιαστικής αλήθειας αποτελεί σκοπό του νομοθέτη και στις άλλες δύο διαδικασίες, των γαμικών διαφορών και των διαφορών που αναφέρονται σε σχέσεις γονέων και τέκνων και ο λόγος είναι εξίσου σημαντικός, γι' αυτό και δεν δικαιολογείται η υπάρχουσα διαφοροποίηση ανάμεσα σε αυτές τις διαδικασίες.

Ένα σημαντικό σημείο απόκλισης της ειδικής διαδικασίας των εργατικών διαφορών από τις άλλες δύο ειδικές διαδικασίες είναι η αποδεικτική διαδικασία. Στο άρθρο 670 ΚΠολΔ καθιερώνεται η προαπόδειξη, με την έννοια της προσυγκεντρώσεως του αποδεικτικού υλικού στον πρώτο βαθμό, με ποινή το απαράδεκτο της μεταγενέστερης προσαγωγής του. Αυτή η διάταξη βέβαια καταλαμβάνει μόνο τα έγγραφα, τις ένορκες βεβαιώσεις και όσα δικαστικά τεκμήρια και μη πληρούντα τους όρους του νόμου αποδεικτικά μέσα θεμελιώνονται σε γραπτές πηγές. Για τα υπόλοιπα αποδεικτικά μέσα προβλέπει η διάταξη του αρθρ. 671 ΚΠολΔ. Βέβαια, όσες ένορκες βεβαιώσεις, έγγραφα, δικαστικά τεκμήρια και μη πληρούντα τους όρους του νόμου αποδεικτικά μέσα αφορούν σε αντίκρουση ισχυρισμού που προτάθηκε κατά τη συζήτηση, προσκομίζονται παραδεκτά εντός της προθεσμίας για κατάθεση προσθήκης, δηλαδή μέχρι τη δωδέκατη ώρα της τρίτης εργάσιμης ημέρας από τη συζήτηση¹⁶⁵. Η βασική διαφοροποίηση κατά την αποδεικτική διαδικασία ανάμεσα στη διαδικασία των εργατικών διαφορών και τις άλλες δύο ειδικές διαδικασίες που εξετάζονται εδώ εντοπίζεται: α) στην αποδεικτική ισχύ της ομολογίας, β) στη λήψη υπόψη από το δικαστήριο αποδεικτικών μέσων που δεν πληρούν τους όρους του νόμου, γ) χρόνος κλήτευσης για λήψη ενόρκων βεβαιώσεων. Όσον αφορά στην ομολογία, ενώ στις γαμικές διαφορές και στις διαφορές που αναφέρονται σε σχέσεις γονέων και τέκνων λαμβάνεται υπόψη σε συνδυασμό με τις άλλες αποδείξεις και εκτιμάται ελεύθερα (άρθρ. 600ΚΠολΔ), στη διαδικασία των εργατικών διαφορών η δικαστική ομολογία αποτελεί πλήρη απόδειξη.¹⁶⁶ Σχετικά με τα αποδεικτικά μέσα που δεν πληρούν τους όρους του νόμου, δεν ισχύει στην εργατική διαδικασία η συμπληρωματική λήψη υπόψη τους από το δικαστήριο, όπως συμβαίνει στις άλλες δύο ειδικές διαδικασίες καθώς επίσης και στην τακτική (άρθρ. 270§2 εδ.β'). Εδώ τα εν λόγω αποδεικτικά μέσα επιτρέπονται απεριόριστα. Ως μη πληρούντα τους όρους του νόμου αποδεικτικά μέσα εκλαμβάνονται ιδιόγραφες και ανυπόγραφες σημειώσεις, άκυρα και αχρονολόγητα έγγραφα ή εκτυπωμένη ηλεκτρονική επιστολή, καθώς και έγγραφα που εκδόθηκαν από το διάδικο που τα επικαλείται μολονότι πρόκειται για τον εκδότη

¹⁶⁵ Καλλιόπη Μακρίδου, ο.π. σελ. 168 επ.

¹⁶⁶ Καλλιόπη Μακρίδου, ο.π. σελ. 172, ΑΠ 1648/2000, ΕλλΔνη 2001.723, ΑΠ 956/2004 ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 1419/2005 ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 473/2007 ΝΟΜΟΣ

τους.¹⁶⁷ Αναφορικά με τη λήψη υπόψη ενόρκων βεβαιώσεων, δεν εφαρμόζεται στην εργατική διαδικασία το άρθρο 270 § 2 εδ.γ'ΚΠολΔ περί του ποσοτικού περιορισμού των προσκομιζόμενων ενόρκων βεβαιώσεων μέχρι τρεις ανά πλευρά, αλλά το δικαστήριο υποχρεούται να λάβει υπόψη όλες τις προσκομιζόμενες ένορκες βεβαιώσεις. Περαιτέρω, η προθεσμία κλητεύσεως του αντιδίκου στη λήψη της ένορκης βεβαίωσης είναι πιο σύντομη της προβλεπόμενης στο άρθρο 270 § 2 εδ.γ'ΚΠολΔ και ανέρχεται σε 24 ώρες (αρθρ. 670 § 1 εδ.δ' ΚΠολΔ).¹⁶⁸

Διαπιστώνεται, ότι η αποδεικτική διαδικασία κατά την ειδική διαδικασία των εργατικών διαφορών είναι πιο ευέλικτη σε σχέση τόσο με την τακτική όσο και με τις ειδικές διαδικασίες των γαμικών διαφορών και των διαφορών που αναφέρονται σε σχέσεις γονέων και τέκνων. Ratio αυτής της διαφοροποίησης είναι το γεγονός ότι οι διαφορές που αφορούν διατροφή και επιμέλεια τέκνων και δικάζονται κατά τη διαδικασία των εργατικών διαφορών έχουν ως αποκλειστικό σκοπό την εξυπηρέτηση του συμφέροντος του τέκνου, τόσο όσον αφορά στη διατροφή όσο και στην επιμέλειά τους. Συνεπώς μπορεί έτσι να δικαιολογηθεί η εφαρμογή εδώ αυτής της πιο χαλαρής διαδικασίας που αποβλέπει κυρίως στην ανεύρεση της ουσιαστικής αλήθειας με την απαλλαγή από το βάρος των αυστηρών δικονομικών κανόνων της τακτικής διαδικασίας. Άλλωστε όπως και στις εργατικές διαφορές όπου υπάρχει ανισότητα ανάμεσα στα μέρη, εργοδότη-εργαζομένου, έτσι και εδώ εντοπίζεται μια εγγενής ανισότητα ανάμεσα στο αδύναμο μέρος, το παιδί, το συμφέρον του οποίου ανάγεται σε ύψιστο προστατευόμενο αγαθό και στον γονέα που φέρει την ευθύνη για τη διατροφή και επιμέλειά του.

---

¹⁶⁷ Καλλιόπη Μακρίδου, ο.π. σελ. 187 επ., ΟΛΑΠ 15/2003, ΕλλΔνη 2003.937, ΑΠ 405/2008, ΕΠολΔ 2008.657, ΑΠ 648/2003 ΝΟΜΟΣ

¹⁶⁸ ΕΦ ΛΑΜ 98/2009, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ

I. Κανονισμός 2201/2003 «για τη διεθνή δικαιοδοσία και την αναγνώριση και εκτέλεση αποφάσεων σε γαμικές διαφορές και διαφορές γονικής μέριμνας»

Στις 27-11-2003 εκδόθηκε ο Κανονισμός (ΕΚ) 2201/2003 του Συμβουλίου «για τη διεθνή δικαιοδοσία και την αναγνώριση και εκτέλεση αποφάσεων σε γαμικές διαφορές και διαφορές γονικής μέριμνας». Ο νέος αυτός Κανονισμός καταργεί στο σύνολό του τον Κανονισμό 1347/2000 «περί της διεθνούς δικαιοδοσίας, αναγνώρισης και εκτέλεσης αποφάσεων σε γαμικές διαφορές και διαφορές γονικής μέριμνας έναντι των κοινών τέκνων των συζύγων». Ο Κανονισμός 1347/2000 «Βρυξέλλες ΙΙ» ήταν το πρώτο κοινοτικό μέσο που θεσπίστηκε στον τομέα της δικαστικής συνεργασίας σε αστικές υποθέσεις και αποτέλεσε ένα σημαντικό βήμα για την ενίσχυση της κυκλοφορίας των αποφάσεων στο πεδίο του οικογενειακού δικαίου. Ωστόσο ο Κ 2201 περιέχει μία ριζικά διαφορετική ρύθμιση, σε σχέση με τον Κ 1347 όσον αφορά στις υποθέσεις γονικής μέριμνας, οι οποίες, από παρακολούθημα γαμικής διαφοράς κατά τον Κ 1347, ρυθμίζονται στον Κ 2201 αυτόνομα¹⁶⁹.

ι. Οι καινοτομίες του Κ 2201/2003 σε σχέση με τον Κ 1347/2000

Τρία είναι τα βασικά γνωρίσματα που χαρακτηρίζουν τα αντίστοιχα κεφάλαια του νέου Κανονισμού: Α) Η διατήρηση του συστήματος της αυτοδίκαιης αναγνώρισης των αποφάσεων που αποτέλεσαν το βασικό πεδίο εφαρμογής του καταργηθέντος Κανονισμού 1347/2000, δηλαδή των αποφάσεων διαζυγίου, δικαστικού χωρισμού και ακύρωσης γάμου καθώς και της διαδικασίας κήρυξης exequatur των αποφάσεων γονικής μέριμνας. Β) Η απόσπαση από τις υποθέσεις γονικής μέριμνας των περιπτώσεων επικοινωνίας και η καθιέρωση της δυνατότητας ευθείας, χωρίς ενδιάμεσες διαδικασίες, εκτέλεσης των σχετικών αποφάσεων με την εισαγωγή ενός ενιαίου ευρωπαϊκού εκτελεστού τίτλου¹⁷⁰. Γ) Η διεύρυνση του πεδίου εφαρμογής του στις περιπτώσεις απαγωγής παιδιών, οι οποίες έως τότε αποτελούσαν αντικείμενο αποκλειστικά της Σύμβασης της Χάγης του 1980 για τη διεθνή απαγωγή παιδιών και

---

¹⁶⁹ Κατερίνα Φουντεδάκη, Οι υποθέσεις γονικής μέριμνας στο νέο κανονισμό (ΕΚ) 2201/2003, εκδ. Σάκκουλα 2004, σελ.18, Ευδοξία Κιουπτσίδου, Ζητήματα των κανονισμών 2201/2003 και 1347/2000 σχετικά με τη διεθνή δικαιοδοσία και αναγνώριση αποφάσεων στις γαμικές διαφορές, ΕλλΔνη 2005, σελ. 654, η νομική βάση και των δύο κανονισμών είναι το άρθρ. 61 ΣυνΕΚ, που προβλέπει την προοδευτική εγκαθίδρυση χώρου «ασφάλειας, ελευθερίας, δικαιοσύνης» με συγκεκριμένα μέτρα. Μεταξύ των μέτρων που αφορούν τον τομέα της δικαστικής συνεργασίας σε αστικές υποθέσεις περιλαμβάνεται και η βελτίωση και απλούστευση της αναγνώρισης των σχετικών αποφάσεων.

¹⁷⁰ Μάλιστα ο κανονισμός 2201/2003 περιέχει ορισμό της έννοιας του όρου «γονική μέριμνα», έννοιας κεντρικής για την ερμηνεία και εφαρμογή του κανονισμού. Στο άρθρ. 2αρ. 7 του κανονισμού αναφέρεται: «ο όρος γονική μέριμνα περιλαμβάνει το σύνολο των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων που παρέχονται σε φυσικό ή νομικό πρόσωπο με δικαστική απόφαση, απευθείας από το νόμο ή με ισχύουσα συμφωνία όσον αφορά το πρόσωπο ή την περιουσία του παιδιού. Ειδικότερα ο όρος περιλαμβάνει το δικαίωμα επιμέλειας και το δικαίωμα προσωπικής επικοινωνίας»

η περαιτέρω υπαγωγή της εκτέλεσης των αποφάσεων επιστροφής του παιδιού σε σύστημα αντίστοιχο προς αυτό του δικαιώματος επικοινωνίας¹⁷¹. Σύμφωνα βέβαια με το άρθρο 61 Κ 2201, ο Κανονισμός υπερισχύει της Σύμβασης της Χάγης όσον αφορά στα θέματα που εμπίπτουν στο ρυθμιστικό του πεδίο, εφόσον το παιδί έχει τη συνήθη διαμονή του στο έδαφος κράτους-μέλους.

Ειδικά, όσον αφορά στην αποσύνδεση των υποθέσεων γονικής μέριμνας από τις γαμικές διαφορές, αποτελεί βασική καινοτομία του Κ 2201 σε σχέση με τον Κ 1347. Το πεδίο εφαρμογής του Κ 1347 σε σχέση με υποθέσεις γονικής μέριμνας οριοθετούνταν με βάση τρία κριτήρια: α) να υπάρχει διαδικασία σχετική με γονική μέριμνα, β) η γονική μέριμνα να αφορά κοινό παιδί συζύγων, γ) η διαδικασία για τη γονική μέριμνα να είναι συνέπεια «γαμικής διαφοράς». Δηλαδή, οι υποθέσεις γονικής μέριμνας υπάγονται στον Κ 1347, μόνον εφόσον αφορούν παιδί γεννημένο σε γάμο και υπάρχει ήδη εκκρεμής γαμική διαφορά. Αντίθετα, ο Κ 2201 εκτείνει τη ρυθμιστική του εμβέλεια σε κάθε διαφορά και απόφαση γονικής μέριμνας κάθε παιδιού, ανεξαρτήτως από το αν πρόκειται για παιδί γεννημένο σε γάμο ή εκτός γάμου και από την ύπαρξη εκκρεμοδικίας γαμικής διαφοράς μεταξύ των γονέων του παιδιού¹⁷².

Αξίζει να σημειωθεί ότι ο Κ 2201/2003 περιέχει ειδικότερο προσδιορισμό των υποθέσεων γονικής μέριμνας που υπάγονται στο πεδίο εφαρμογής του στο άρθρο 1§§1 β', 2, καθώς επίσης και ενδεικτική απαρίθμηση των κυριότερων υποθέσεων γονικής μέριμνας. Αναφέρονται κυρίως οι υποθέσεις που σχετίζονται με το δικαίωμα επιμέλειας και με το δικαίωμα επικοινωνίας. Πρόκειται βέβαια για δικαιώματα που δεν αφορούν μόνο τους γονείς, αλλά και τρίτα πρόσωπα στα οποία μπορεί να ανατίθεται η επιμέλεια ή να αναγνωρίζεται δικαίωμα επικοινωνίας. Πρέπει ακόμη να σημειωθεί, ότι η διατύπωση του Κ 2201 δεν αποκλείει από το πεδίο εφαρμογής του υποθέσεις γονικής μέριμνας που δημιουργούνται στο πλαίσιο αναγνωριζόμενης σε κάποιο εθνικό δίκαιο εξώγαμης συμβίωσης προσώπων του ίδιου ή διαφορετικού φύλου, καθώς επίσης αναγνωρισμένου γάμου ή άλλου ανάλογου θεσμού μεταξύ προσώπων του ίδιου φύλου.¹⁷³

II. Η ρύθμιση διεθνούς δικαιοδοσίας στις υποθέσεις γονικής μέριμνας

Σε αντίθεση με τα ισχύοντα στον Κ 1347 περί διεθνούς δικαιοδοσίας, η οποία απονέμεται σε υποθέσεις γονικής μέριμνας στο δικαστήριο που ασκεί δικαιοδοσία σε γαμική διαφορά (άρθρ. 3 Κ 1347), στον Κ 2201 η διεθνής δικαιοδοσία θεμελιώνεται ανεξάρτητα από τα ισχύοντα για τις γαμικές διαφορές στα άρθρα 8-15 Κ 2201. Το

¹⁷¹ Λήδα Πίψου, Αναγνώριση και εκτέλεση αποφάσεων σε γαμικές διαφορές και διαφορές γον.μέριμνας κατά τον Κ 2201/2003, Αρμεν. 2005, σελ. 155επ.

¹⁷² Κατερίνα Φουντεδάκη, ο.π. σελ. 26 επ., Αναστάσιος Ταμαμίδης, Διεθνής Δικαιοδοσία σε υποθέσεις γονικής μέριμνας Κατά τον κανονισμό (ΕΚ) 2201/2003, σελ. 32 επ., 05-10/2010 ΔΕΚ C-400/10

¹⁷³ Κατερίνα Φουντεδάκη, ο.π. σελ. 52 επ.

άρθρο 8 Κ 2201 καθιερώνει ως βάση διεθνούς δικαιοδοσίας σε υποθέσεις γονικής μέριμνας τη συνήθη διαμονή του παιδιού σε ορισμένο κράτος μέλος, κατά το χρόνο άσκησης της αγωγής. Η επόμενη διάταξη (άρθρ. 9) αφορά στη διατήρηση της δικαιοδοσίας των δικαστηρίων του κράτους μέλους της προηγούμενης συνήθους διαμονής του παιδιού, όταν αυτό νομίμως μετοικεί από ένα κράτος μέλος σε άλλο, στο οποίο και αποκτά πλέον νέα συνήθη διαμονή. Σε αυτήν την περίπτωση, τα δικαστήρια του κράτους μέλους της προηγούμενης συνήθους διαμονής διατηρούν τη δικαιοδοσία τους για περιορισμένο χρονικό διάστημα τριών μηνών μετά τη μετοικεσία, προκειμένου να τροποποιήσουν απόφαση που αφορά το δικαίωμα επικοινωνίας και είχε εκδοθεί στο ίδιο αυτό κράτος μέλος πριν από τη μετοικεσία του παιδιού, εφόσον ο δικαιούχος του δικαιώματος επικοινωνία εξακολουθεί να διαμένει συνήθως στο κράτος μέλος της προηγούμενης συνήθους διαμονής του παιδιού¹⁷⁴. Το κριτήριο της συνήθους διαμονής του παιδιού έχει αναχθεί σε θεμελιώδη δικαιοδοτικό σύνδεσμο. Άλλωστε, η πλήρης αποδέσμευση της διεθνούς δικαιοδοσίας επί των υποθέσεων γονικής μέριμνας από τη διεθνή δικαιοδοσία επί των γαμικών διαφορών επιτρέπει, μετά την κατάργηση του κανονισμού 1347/2000, την επιλογή των κρίσιμων δικαιοδοτικών συνδέσμων και, αντίστοιχα, τον καθορισμό των δικαιοδοτικών βάσεων με βασικό, αν όχι μοναδικό κριτήριο και γνώμονα, το συμφέρον του παιδιού.¹⁷⁵

Ο κανονισμός δεν περιέχει ορισμό του όρου «συνήθης διαμονή του παιδιού». Επομένως εναπόκειται στη νομολογία να προβεί σε προσδιορισμό αυτής της αόριστης έννοιας. Ο ορισμός που είχε δοθεί από το ΔΕΚ, στα πλαίσια της ερμηνείας αυτού του όρου, η συνήθης διαμονή εντοπίζεται στον τόπο όπου το πρόσωπο έχει ορίσει, με σταθερό χαρακτήρα, το μόνιμο ή σύνθητες κέντρο των ενδιαφερόντων του. Έτσι, ο τόπος στον οποίο βρίσκεται το κέντρο της ζωής του παιδιού θα πρέπει να αναζητείται με συνεκτίμηση όλων των σχετικών με το ζήτημα πραγματικών καταστάσεων καθώς και των υλικών και ηθικών συμφερόντων του παιδιού.¹⁷⁶

Στα επόμενα άρθρα προβλέπονται διαφορετικές δικαιοδοτικές βάσεις πχ παρέκταση δικαιοδοσίας αρ. 12, δικαιοδοσία μέσω παραπομπής σε δικαστήριο που είναι

---

¹⁷⁴ Αναστάσιος Ταμαμίδης, ο.π. σελ. 65επ., ΜΠΡ ΚΑΒ 24/2009, ΜΠΡ ΗΡΑΚΛ 1009/2007 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ

¹⁷⁵ Αναστάσιος Ταμαμίδης, ο.π. σελ. 69 επ., Siehr, RabelsZ 2000.715 επ., ΑΠ 873/2010, ΜΠΡ ΘΕΣΣΑΛ 14038/2005, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, 09-11-2010 ΔΕΚ C-296/10 «πρέπει να υπομνησθεί ότι ο κανονισμός 2201/2003 αποσκοπεί, προς το ύψιστο συμφέρον του τέκνου, στο να δοθεί στο δικαστήριο, το οποίο είναι εγγύτερα του παιδιού και έχει συνεπώς καλύτερη επίγνωση της καταστάσεως και του σταδίου αναπτύξεώς του, η δυνατότητα να λάβει τις αναγκαίες αποφάσεις.», 02-04/2009 ΔΕΚ C-523/2007 «ο όρος συνήθης διαμονή έχει την έννοια ότι η διαμονή αυτή αντιστοιχεί στον τόπο που εκφράζει κάποια ενσωμάτωση του παιδιού σε ένα κοινωνικό και οικογενειακό περιβάλλον με κριτήριο τη διάρκεια, τις συνθήκες, τους λόγους διαμονής επί του εδάφους κράτους μέλους, τον τόπο και τις συνθήκες φοίτησης καθώς και τις οικογενειακές και κοινωνικές σχέσεις του παιδιού εντός του εν λόγω κράτους.»

¹⁷⁶ Αναστάσιος Ταμαμίδης, ο.π. σελ. 83

καταλληλότερο να δικάσει την υπόθεση αρ.15 κ.α., οι οποίες όμως δεν είναι συντρέχουσες, αλλά αντίθετα η θεμελίωση της διεθνούς δικαιοδοσίας σύμφωνα με τα άρθρα 9,10,12,14,15 Κ 2201 υπάρχει είτε κατ' αποκλεισμό της γενικής δωσιδικίας της συνήθους διαμονής, είτε για την περίπτωση που αυτή δεν μπορεί να θεμελιωθεί.¹⁷⁷

III. Αναγνώριση και εκτέλεση των αποφάσεων επί γαμικών διαφορών και διαφορών γονικής μέριμνας

1) Η έννοια της απόφασης

Η έννοια της υπό αναγνώριση ή εκτέλεση απόφασης προσδιορίζεται στο άρθρο 2 αρ. 4 του Κ 2201: «*Ο όρος απόφαση περιλαμβάνει κάθε απόφαση διαζυγίου, δικαστικού χωρισμού ή ακύρωσης γάμου, καθώς και κάθε απόφαση σχετικά με τη γονική μέριμνα που εκδίδεται από δικαστήριο κράτους μέλους, ασχέτως της ονομασίας της, όπως “διαταγή”, “διάταξη” ή “απόφαση”*». Αντίθετα, δεν υπάγονται εδώ οι αποφάσεις που επιδικάζουν διατροφή κατά τη διάρκεια ή μετά τη λύση της έγγαμης συμβίωσης, καθώς και οι αποφάσεις που ρυθμίζουν τις περιουσιακές ή άλλης φύσης σχέσεις των συζύγων. Βασικός σκοπός του κοινοτικού νομοθέτη ήταν η διευκόλυνση της κυκλοφορίας των αποφάσεων που λύνουν το γάμο, γι' αυτό και αντίστοιχη λύση πρέπει να γίνει δεκτή και για τις αναγνωριστικές αποφάσεις, δηλ. αυτές που διαπιστώνουν απλώς την ανυπαρξία ή το ανυπόστατο του γάμου. Στην έννοια της απόφασης γονικής μέριμνας περιλαμβάνονται όχι μόνον οι τελεσίδικες, αλλά και οι προσωρινώς εκτελεστές αποφάσεις υπό τον όρο ότι η προσωρινή εκτελεστικότητα δεν έχει ανασταλεί με την άσκηση ενδίκου μέσου στη χώρα έκδοσης της απόφασης. Επίσης, και αποφάσεις ασφαλιστικών μέτρων που εκδόθηκαν κατά τη διάρκεια της κύριας δίκης για τη λύση του γάμου και εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του Κανονισμού λχ προσωρινή ρύθμιση της γονικής μέριμνας, αναγνωρίζονται και εκτελούνται σε άλλο κράτος μέλος.¹⁷⁸

2) Η αρχή της αυτοδίκαιης αναγνώρισης

Η αναγνώριση των αποφάσεων ρυθμίζεται στο τμήμα 1 του τρίτου κεφαλαίου του Κ 2201/2003 (άρθρ. 23-27). Το κράτος αναγνώρισης αποδέχεται την αυτοδίκαιη ένταξη των αποτελεσμάτων της αλλοδαπής απόφασης στην έννομη τάξη του, χωρίς την παρεμβολή καμιάς ιδιαίτερης εθνικής διαδικασίας (άρθρ. 21§1)¹⁷⁹. Καθίστανται έτσι ανεφάρμοστες οι διαδικασίες που τυχόν προβλέπονται στα κράτη μέλη για την αναγνώριση των αποφάσεων ανάμεσα στις οποίες συγκαταλέγεται και η ρύθμιση του

¹⁷⁷ Κατερίνα Φουντεδάκη, ο.π. σελ. 65 επ.

¹⁷⁸ Λήδα Πίψου, ο.π. σελ. 157 επ., Ευδοξία Κιουπτσίδου, ο.π. σελ. 664 επ.

¹⁷⁹ 15-07/2010 ΔΕΚ C-256/09 «η αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης των δικαστικών αποφάσεων είναι ο ακρογωνιαίος λίθος για τη δημιουργία ενιαίου δικαστικού χώρου και η αναγνώριση αυτή πρέπει να στηρίζεται στην αρχή της αμοιβαίας εμπιστοσύνης», ΜΠΡ ΡΟΔΟΥ 488/2010, ΕΦ ΑΘ 589/2008, ΜΠΡ ΙΩΑΝΝ 84/2008, ΜΠΡ ΚΕΡΚ 168/2007 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ

άρθρου 905 § 4 ΚΠολΔ, έτσι ώστε κάθε ενδιαφερόμενος διάδικος να μπορεί να επικαλεστεί την απόφαση άμεσα έναντι οποιασδήποτε αρχής της ελληνικής επικράτειας. Η αυτοδίκαιη αυτή αναγνώριση δεν αποστειρεί, ωστόσο, κάθε ενδιαφερόμενο από το δικαίωμα να επιδιώξει τη δικαστική αναγνώριση της απόφασης στη χώρα υποδοχής της, αδιάφορα από το αν αμφισβητείται ή όχι. Έτσι, διατηρείται η δυνατότητα δημιουργίας κύριας δίκης αναφορικά με την αναγνώριση, η οποία θα διέπεται από τις διατάξεις που προβλέπονται για την κήρυξη της εκτελεστότητας (αρ. 21 σημ.3 εδ.α').¹⁸⁰

3) Κωλύματα αναγνώρισης/εκτέλεσης

Τα κωλύματα αναγνώρισης/εκτέλεσης των αποφάσεων για τις αποφάσεις που λύνουν το γάμο ή ρυθμίζουν τη γονική μέριμνα προβλέπονται στις διατάξεις των άρθρων 22 και 23 του Κ 2201. Τα κωλύματα αναγνώρισης παρουσιάζουν διαφορές από τα προβλεπόμενα στα άρθρ. 905 και 323 ΚΠολΔ. Η κυριότερη από αυτές έγκειται στο ότι, αντίθετα με το άρθρ. 323 αρ.2 ΚΠολΔ, για την αναγνώριση κατά τους κανονισμούς δεν ερευνάται η δικαιοδοσία των δικαστηρίων του κράτους-μέλους που εξέδωσαν την απόφαση. Οι σχετικές διατάξεις στηρίζονται στην αρχή της αμοιβαίας εμπιστοσύνης μεταξύ των κρατών-μελών και η δικαιοδοσία των παραπάνω δικαστηρίων θεωρείται, κατ' αμάχητο τεκμήριο, ερευνηθείσα και δεδομένη.¹⁸¹

Άρθρο 22 – Αποφάσεις διαζυγίου/δικαστικού χωρισμού/ακύρωσης γάμου

i. Πρόδηλη αντίθεση στη δημόσια τάξη του κράτους αναγνώρισης

Το πρώτο κώλυμα αφορά στην πρόδηλη αντίθεση της αλλοδαπής απόφασης προς τη δημόσια τάξη του κράτους μέλους αναγνώρισης. Τονίζεται βέβαια ο εξαιρετικός χαρακτήρας της ρήτρας με τον όρο της «πρόδηλης» αντίθεσης προκειμένου να αποφεύγεται καταστρατήγηση του νόμου και καταχρηστική άσκηση αυτού. Έτσι, αντίθεση στη δημόσια τάξη υπάρχει μόνον όταν η αναγνώριση προσκρούει κατά τρόπο ανεπίτρεπτο στην έννομη τάξη του κράτους υποδοχής παραβιάζοντας κατάφωρα θεμελιώδεις αρχές και δικαιώματά του. Δεν είναι λοιπόν δυνατό, με το πρόσχημα της αντίθεσης στη δημόσια τάξη να απορρίπτεται η αίτηση αναγνώρισης πχ μιας απόφασης διαζυγίου επειδή το αλλοδαπό δίκαιο στηρίχθηκε σε λόγους διαφορετικούς ή μη προβλεπόμενους από την έννομη τάξη του κράτους αναγνώρισης

¹⁸⁰ Λήδα Πίψου, ο.π. σελ. 160 επ., Ευδοξία Κιουπτσίδου, ο.π. σελ. 665, ΑΠ 873/2010 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, βλ. 11-07/2008 ΔΕΚ C-195/2008 «..κάθε ενδιαφερόμενος μπορεί να ζητήσει τη μη αναγνώριση δικαστικής απόφασης, έστω κι αν δεν έχει προηγουμένως υποβληθεί αίτηση αναγνώρισεως της απόφασης», ΜΠΡ ΡΟΔΟΥ 488/2010 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ

¹⁸¹ Ευδοξία Κιουπτσίδου, ο.π. σελ. 666

(λχ τριετής αντί για διετή διάσταση των συζύγων, συναινετικό διαζύγιο που δεν προβλέπεται στη χώρα υποδοχής κτλ)¹⁸²

ii. Προστασία του δικαιώματος ακρόασης

Αυτό το κώλυμα αποσκοπεί στη διασφάλιση του δικαιώματος άμυνας του ερημοδικασθέντος εναγομένου. Σύμφωνα με το άρθρ. 22 περ. β', η απόφαση δεν αναγνωρίζεται αν το εισαγωγικό της δίκης δικόγραφο ή άλλο ισοδύναμο έγγραφο δεν έχει επιδοθεί ή κοινοποιηθεί στον ερημοδικήσαντα εναγόμενο έγκαιρα, ώστε να μπορεί να αμυνθεί, εκτός αν διαπιστώνεται ότι ο εναγόμενος έχει δεχθεί την απόφαση κατά τρόπο μη επιδεχόμενο αμφισβήτηση. Η αποδοχή θα πρέπει να είναι έμπρακτη και να συνάγεται από συγκεκριμένες πράξεις του ερημοδικασθέντος διαδίκου, όπως πχ όταν αυτός παραιτήθηκε ρητά μετά την έκδοση της απόφασης από τα ένδικα μέσα. Επίσης, για να αποφευχθούν καταχρήσεις, γίνεται δεκτό ότι ακόμη και αν δικαστής του κράτους υποδοχής διαπιστώσει ότι παρά την παράτυπη επίδοση πχ παραβίαση εθνικών δικονομικών κανόνων, ο εναγόμενος είχε στην πραγματικότητα επαρκή χρόνο για να προετοιμάσει την άμυνά του, δεν θεμελιώνεται κώλυμα αναγνώρισης.¹⁸³

iii. Ασυμβίβαστο αποφάσεων

Σε δύο κατηγορίες διακρίνεται το ασυμβίβαστο των προς αναγνώριση αποφάσεων που ρυθμίζονται στο άρθρο 22 στοιχ. γ' και δ' του Κ 2201/2003.

Η πρώτη περίπτωση αναφέρεται στο ασυμβίβαστο της απόφασης με άλλη απόφαση που έχει εκδοθεί μεταξύ των ιδίων διαδίκων στο κράτος μέλος όπου ζητείται η αναγνώριση. Η διαφύλαξη του δικαιώματος κάθε κράτους μέλους για σεβασμό των δικαστικών αποφάσεών του, παρέχει απόλυτο προβάδισμα στην εγχώρια απόφαση, αδιάφορα από το χρόνο έκδοσής της, αν δηλαδή είναι προγενέστερη ή μεταγενέστερη από την φερόμενη προς αναγνώριση.¹⁸⁴ Όσον αφορά στον καθορισμό της έννοιας του ασυμβίβαστου, το ΔΕυρΚ έχει ήδη αποφανθεί ότι αυτή κρίνεται με αυτόνομα κοινοτικά κριτήρια, έτσι ώστε να θεωρείται ότι εμπίπτουν εδώ αποφάσεις των οποίων απλώς οι έννομες συνέπειες αποκλείουν η μία την άλλη.¹⁸⁵

Η δεύτερη περίπτωση αναφέρεται στο ασυμβίβαστο της φερόμενης προς αναγνώριση/εκτέλεση απόφασης με απόφαση που έχει εκδοθεί προγενέστερα μεταξύ των ιδίων διαδίκων σε άλλο κράτος μέλος ή και σε τρίτο μη κοινοτικό, εφόσον η

¹⁸² Λήδα Πίψου, ο.π. σελ. 163-164, Ευδοξία Κιουπτσίδου, ο.π. σελ. 666

¹⁸³ Λήδα Πίψου, ο.π. σελ. 164-165, Ευδοξία Κιουπτσίδου, ο.π. σελ. 666

¹⁸⁴ Λήδα Πίψου, ο.π. σελ. 165, Ευδοξία Κιουπτσίδου, ο.π. σελ. 667

¹⁸⁵ Λήδα Πίψου, ο.π. σελ. 165, Ευδοξία Κιουπτσίδου, ο.π. σελ. 667, ΔΕυρΚ 4.2.1988 (Hoffman/Krieg) 145/86, Συλλ.Νομολ 1988.656, η οποία κρίνοντας το ζήτημα, αν η αλλοδαπή απόφαση διατροφής εκ του γάμου είναι ασυμβίβαστη με εγχώρια απόφαση διαζυγίου, απάντησε θετικά, παρεμποδίζοντας την εκτέλεση της πρώτης στη χώρα υποδοχής της.

προγενέστερη απόφαση συγκεντρώνει τις προϋποθέσεις αναγνώρισής της στο κράτος υποδοχής. Εδώ, εξομοιώνονται οι αποφάσεις που εκδόθηκαν στα άλλα κράτη μέλη με τις εκδοθείσες σε τρίτα κράτη. Οι προϋποθέσεις αναγνώρισης που πρέπει να πληρούν οι τελευταίες είναι οι απαιτούμενες από το εσωτερικό δικονομικό δίκαιο του κράτους υποδοχής. Η ύπαρξη ασυμβίβαστου και εδώ εξαρτάται από την ευρύτητα των αποτελεσμάτων των αποφάσεων.¹⁸⁶

Άρθρο 23 – Αποφάσεις γονικής μέριμνας

i. Αντίθεση στη δημόσια τάξη

Σύμφωνα με το άρθρο 23 στοιχ. α', απόφαση που αφορά τη γονική μέριμνα δεν αναγνωρίζεται «αν η αναγνώριση αντίκειται προδήλως στη δημόσια τάξη του κράτους αναγνώρισης, λαμβάνοντας υπόψη το ύψιστο συμφέρον του παιδιού». Έτσι, η προστασία των συμφερόντων του τέκνου ανυψώνεται σε πρωταρχικό κριτήριο κατά την εκτίμηση της προσβολής ή μη της δημόσιας τάξης του κράτους υποδοχής της αλλοδαπής απόφασης.

ii. Παραβίαση του δικαιώματος υπεράσπισης

Κώλυμα αναγνώρισης/εκτέλεσης των αποφάσεων γονικής μέριμνας θεμελιώνεται εφόσον παραβιαστεί το δικαίωμα ακρόασης τριών κατηγοριών προσώπων. Καταρχήν, προστατεύεται το δικαίωμα δικαστικής ακρόασης του παιδιού στη χώρα έκδοσης της απόφασης (αρ. 23 εδ.β) και απόφαση που αφορά τη γονική μέριμνα δεν αναγνωρίζεται καν αν έχει εκδοθεί χωρίς να δοθεί στο παιδί η δυνατότητα ακρόασης. Εξαίρεση εισάγεται όταν προέκυψαν λόγοι κατεπείγοντος που κατέστησαν απρόσφορη την ακρόαση του παιδιού και εκδόθηκε απόφαση ασφαλιστικών μέτρων.

iii. Ασυμβίβαστο αποφάσεων

Εισάγεται ως κώλυμα αναγνώρισης το ασυμβίβαστο της φερόμενης προς αναγνώριση απόφασης γονικής μέριμνας με μεταγενέστερη απόφαση γονικής μέριμνας που εκδόθηκε στο κράτος υποδοχής, σε άλλο κράτος μέλος ή και σε τρίτο κράτος όπου το παιδί έχει συνήθη διαμονή. Η ύπαρξη προγενέστερης απόφασης γονικής μέριμνας δεν αποτελεί κώλυμα, αφού η φύση των σχέσεων γονέων-τέκνων απαιτεί να λαμβάνονται πάντοτε υπόψη τα πιο επίκαιρα πραγματικά δεδομένα σχετικά με την κατάσταση του παιδιού.

iv. Τοποθέτηση του παιδιού σε άλλο κράτος

Το άρθρ. 23 περ. ζ' εισάγει ως κώλυμα τη μη τήρηση της προβλεπόμενης από το άρθρ. 56 διαδικασίας. Το άρθρο 56 αφορά στους όρους τοποθέτησης ενός παιδιού σε ίδρυμα ή ανάδοχη οικογένεια που βρίσκεται σε κράτος διαφορετικό από εκείνο στο οποίο διεξάγεται η δίκη για την επιμέλεια. Αν λοιπόν το αρμόδιο δικαστήριο προτίθεται να τοποθετήσει το παιδί σε ίδρυμα ή ανάδοχη οικογένεια άλλου κράτους

¹⁸⁶ Ευδοξία Κιουπτσίδου, ο.π. σελ. 668

μέλους, πρέπει να συμβουλευτείται προηγουμένως την Κεντρική Αρχή ή άλλη δημόσια αρχή του κράτους αυτού.

4) Εκτέλεση των αποφάσεων

i. Αποφάσεις γονικής μέριμνας

Το άρθρ. 28 του Κ 2201 ρυθμίζει την εκτέλεση αποφάσεων γονικής μέριμνας και προβλέπει ότι αυτές εκτελούνται σε άλλο κράτος μέλος αφού πρώτα κηρυχθούν εκτελεστές με αίτηση κάθε ενδιαφερομένου. Επειδή η ρύθμιση του δικαιώματος επικοινωνίας αποσπάστηκε από τη γονική μέριμνα, το πεδίο εφαρμογής αυτού του τμήματος περιλαμβάνει πλέον τις αποφάσεις γονικής μέριμνας που ρυθμίζουν ή τροποποιούν το δικαίωμα επιμέλειας προσδιορίζοντας και τον τόπο διαμονής του τέκνου. Αν όμως το δικαίωμα επιμέλειας έχει καταστρατηγηθεί με την παράνομη μετακίνηση ή παρακράτηση του παιδιού από τον άλλο γονέα, δεν εφαρμόζεται το παρόν τμήμα, αλλά το τμήμα 4 του Κ 2201.

Για να κηρυχθεί εκτελεστή μια απόφαση πρέπει το πρώτον να υποβληθεί αίτηση ενώπιον του αρμοδίου δικαστηρίου (άρθρ. 29). Το δικαστήριο αυτό εξετάζει αυτεπαγγέλτως την ύπαρξη των κωλυμάτων που προβλέπουν τα άρθρ. 22 και 23 του Κ. 2201. Ο καθ' ου δεν έχει δικαίωμα άμυνας σε αυτό το στάδιο της διαδικασίας, οπότε μιλάμε για μια διαδικασία αμιγώς μονομερή (άρθρ. 31). Η κήρυξη της εκτελεστότητας μπορεί να αμφισβητηθεί σε δεύτερο στάδιο της διαδικασίας από τον καθ' ου, καθώς του αναγνωρίζεται δικαίωμα άσκησης προσφυγής κατά της απόφασης που έχει εκδοθεί (άρθρ. 33). Για την εκδίκαση της αίτησης εφαρμόζεται στην Ελλάδα η διαδικασία της εκουσίας δικαιοδοσίας (άρθρ. 905 ΚΠολΔ).

ii. Αποφάσεις που αφορούν στο δικαίωμα επικοινωνίας και την επιστροφή του παιδιού

Στο τμήμα 4 του Κανονισμού 2201 προβλέπεται η εκτέλεση των αποφάσεων που αφορούν το δικαίωμα επικοινωνίας και την επιστροφή του παιδιού σε περίπτωση απαγωγής του. Εδώ εισάγεται η αυτόματη επιβολή των αποφάσεων επικοινωνίας και απόδοσης παιδιού, χωρίς την παρεμβολή της ενδιάμεσης διαδικασίας για την προηγούμενη κήρυξη της εκτελεστότητας από τα δικαστήρια του κράτους υποδοχής. Δημιουργείται έτσι στο πλαίσιο του οικογενειακού δικαίου ένας ενιαίος ευρωπαϊκός τίτλος, ο οποίος εξομοιώνεται με τις εγχώριες αποφάσεις (αρ.47§2). Παρατηρείται βέβαια εδώ η διάσπαση του τρόπου εκτέλεσης του δικαιώματος της γονικής μέριμνας, αφού τα δύο βασικά συστατικά στοιχεία του, η επιμέλεια και η επικοινωνία, υπάγονται σε διαφορετικό σύστημα. Η κατάργηση του *exequatur* περιορίζεται μόνο στις αποφάσεις που ρυθμίζουν την επικοινωνία. Έτσι, η παρεχόμενη από τον Κ 2201 προστασία σε περιπτώσεις παράνομης κατακράτησης τέκνου χαρακτηρίζεται από μεγάλη δραστηριότητα, καθώς καταργεί οποιαδήποτε προβλεπόμενη παρεμβολή ενδιάμεσων διαδικασιών για την εκτέλεση αποφάσεων που διατάσσουν την επιστροφή του παιδιού σε περίπτωση απαγωγής του¹⁸⁷. Αυτό συνιστά

¹⁸⁷ Λήδα Πίψου, ο.π. σελ. 174 επ.

και ένα χαρακτηριστικό του Κανονισμού που τον διαφοροποιεί από τη Σύμβαση της Χάγης για τα αστικά θέματα της διεθνούς απαγωγής παιδιών του 1980. Βέβαια, η Σύμβαση της Χάγης εξακολουθεί να είναι το κύριο νομοθέτημα σχετικά με υποθέσεις απαγωγής παιδιών.¹⁸⁸ Ο προστατευτικός μηχανισμός της Σύμβασης της Χάγης ενεργοποιείται με την παραβίαση του δικαιώματος επικοινωνίας διά της παράνομης μετακίνησης του παιδιού κατά τρόπο που καθιστά αδύνατη την άσκηση του από το δικαιούχο της. Περαιτέρω, εφόσον ο χρόνος επικοινωνίας έχει λήξει και το παιδί δεν επιστρέφεται, ο γονέας που έχει την επιμέλεια έχει το δικαίωμα να θεωρήσει ότι συντρέχει περίπτωση παράνομης κατακράτησης και να ζητήσει την άμεση επιστροφή του παιδιού κατά το σύστημα της Σύμβασης. Η Σύμβαση της Χάγης προβλέπει διπλή δυνατότητα: Αφενός μεν ανάμειξη και συνεργασία των Κεντρικών Αρχών που οφείλουν να προβαίνουν σε κατάργηση τυχόν εμποδίων (άρθρ.21), αφετέρου δε κατοχύρωση του δικαιώματος του δικαιούχου να προσφύγει για παροχή έννομης προστασίας απευθείας στα δικαστήρια κάποιας από τις συμβαλλόμενες χώρες.¹⁸⁹ Είναι αξιοσημείωτο, το ότι αν κατ' εφαρμογή του άρθρου 13 της Σύμβασης της Χάγης τα δικαστήρια του κράτους στο οποίο μεταφέρθηκε ή κατακρατείται παράνομα το παιδί, αποφανθούν ότι συντρέχει λόγος μη επιστροφής του, η απόφαση αυτή υποχωρεί έναντι οποιασδήποτε απόφασης επιμέλειας και επιστροφής του παιδιού που εκδίδεται νόμιμα από τα δικαστήρια του κράτους της συνήθους διαμονής του παιδιού πριν από την παράνομη μετακίνησή του (άρθρ. 11 αρ. 8).¹⁹⁰

iii. Σύμβαση της Χάγης – Κανονισμός 2201/2003

Το άρθρο 62 του Κανονισμού ορίζει ότι η Σύμβαση της Χάγης του 1980 συνεχίζει, και μετά την έναρξη ισχύος του, να παράγει αποτελέσματα μεταξύ των συμβαλλομένων κρατών μελών, υπό τον περιορισμό ότι δεν πρόκειται για ζήτημα που ρυθμίζεται από αυτόν. Και τα δύο κείμενα έχουν κοινό στόχο, αφενός την προστασία του παιδιού και την επιστροφή του στον τόπο της συνήθους διαμονής του, αφετέρου δε τη διασφάλιση ότι το δικαίωμα επιμέλειας που υφίσταται κατά το δίκαιο ενός από τα συμβαλλόμενα κράτη θα τύχει σεβασμού και στα υπόλοιπα. Η άμεση επιστροφή του παιδιού κατά μεν τη Σύμβαση της Χάγης συντελείται με διαδικασίες επείγοντος χαρακτήρα, ενώ και ο Κανονισμός προβλέπει ότι η επιστροφή επιτυγχάνεται με σύντομες διαδικασίες που προβλέπει το εθνικό δίκαιο, στα δικαστήρια του οποίου εισάγεται η αίτηση (αρθρ. 11§3)¹⁹¹. Επίσης, και στα δύο

¹⁸⁸ Κατερίνα Φουντεδάκη, ο.π. σελ. 33

¹⁸⁹ Λήδα Πίψου, ο.π. σελ. 175-176

¹⁹⁰ Λήδα Πίψου, ο.π. σελ. 177

¹⁹¹ Χαρούλα Α. Απαλαγάκη, Οι ρυθμίσεις του κανονισμού 2201/2003 για τη διεθνή απαγωγή παιδιών, Αρμενόπ. 2005, σελ. 1016 επ., ΑΠ 1382/1995 ΕλλΔνη 39.540, ΑΠ 1857/2011, ΕΦ ΠΑΤΡ 268/2009 αν και ακολουθείται η διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων, δεν πρόκειται ούτε για ασφαλ. μέτρο, ούτε για μέτρο ρυθμιστικό κατάστασης, αλλά απλά για λόγους επιτάχυνσης της διαδικασίας εκδικάζεται κατά τη διαδικασία επείγοντος χαρακτήρα, έτσι αφενός τέμνεται οριστικά η διαφορά, αφετέρου η εκδιδόμενη απόφαση υπόκειται σε έφεση

νομοθετήματα η μετακίνηση του παιδιού αντιμετωπίζεται ως παράνομη, όταν παραβιάζεται το δικαίωμα επιμέλειας που προκύπτει από δικαστική απόφαση, από το νόμο ή από συμφωνία ισχυρή κατά το δίκαιο του κράτους στο οποίο το παιδί είχε τη συνήθη διαμονή του αμέσως πριν τη μετακίνηση¹⁹²

Όσον αφορά στα σημεία απόκλισης των δύο νομοθετημάτων παρατηρούνται τα εξής:

Οι διατάξεις της ΣΧάγης εφαρμόζονται και όταν θίγεται το δικαίωμα επικοινωνίας. Η μετακίνηση του παιδιού θεωρείται παράνομη όχι μόνον όταν θίγει το δικαίωμα ασκήσεως της επιμέλειας του δικαιούχου, αλλά και όταν εμποδίζει την άσκηση επικοινωνίας του άλλου γονέα (αρθρ. 4,5,21). Αντίθετα, ο Κανονισμός δεν ασχολείται καθόλου με την επικοινωνία κι αυτό γιατί στις μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ έννομες σχέσεις η απόφαση που ρυθμίζει την επικοινωνία εκτελείται, κατά το άρθρ. 41 του Κανονισμού, αυτόματα σε όλες τις κοινοτικές χώρες, χωρίς να απαιτείται η προηγούμενη κήρυξή της ως εκτελεστής στη χώρα στην οποία μετακινήθηκε παράνομα το τέκνο. Εάν όμως το δικαίωμα επικοινωνίας δεν έχει ρυθμιστεί με δικαστική απόφαση, αλλά με ιδιωτική συμφωνία των γονέων, τότε ο δικαιούχος της επικοινωνίας παραπέμπεται υποχρεωτικά στις διατάξεις της ΣΧάγης. Έτσι, η προστασία της ΣΧάγης εμφανίζεται ευρύτερη.¹⁹³ Επιδίωξη της ΣΧάγης δεν είναι να ρυθμίσει οριστικά το θέμα της επιμέλειας, αλλά να αποκαταστήσει για χάρη του συμφέροντος του τέκνου το status quo ante, δηλαδή την επαναφορά στην προτέρα κατάσταση¹⁹⁴. Επειδή όμως η ΣΧάγης στο άρθρ. 13§2, εισάγει, ως εξαίρεση, ότι τα Δικαστήρια του τόπου όπου μετακινήθηκε παράνομα το παιδί έχουν το δικαίωμα να αρνηθούν την επιστροφή του εάν υπάρχει σοβαρός κίνδυνος η επιστροφή του παιδιού να το εκθέσει σε φυσική ή ψυχική δοκιμασία ή με οποιονδήποτε άλλο τρόπο να το περιαγάγει σε μία αφόρητη κατάσταση, παρατηρείται στην πράξη πολλές φορές, η «απαγωγή» να καταλήγει υπέρ του απαγωγέα γονέα. Διότι, μεσολαβεί συνήθως μεγάλο χρονικό διάστημα από την κατάθεση της αίτησης μέχρι την έκδοση της απόφασης, κατά το οποίο δημιουργούνται μόνιμοι δεσμοί του παιδιού με τον απαγωγέα γονέα, με αποτέλεσμα εν τέλει το δικαστήριο να κρίνει, ότι τυχόν επιστροφή του παιδιού θα θίξει το συμφέρον του.¹⁹⁵

¹⁹² Βλ. αρθρ. 2§11 στοιχείο α', β' του Κανονισμού και αρθρ. 3 της ΣΧάγης

¹⁹³ Χαρούλα Α. Απαλαγάκη, ο.π. σελ. 1018

¹⁹⁴ ΜΠΡ ΘΕΣΣΑΛ 2706/2013, ΕΦ ΑΘ 8468/2007, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ

¹⁹⁵ Χαρούλα Α. Απαλαγάκη, ο.π. σελ. 1018 επ., αντιθέτως στην υπ' αριθμ. 2706/2013 απόφαση ΜΠΡ ΘΕΣΣΑΛ «από τότε που έλαβε χώρα η παράνομη κατακράτηση (23-7-2012) μέχρι την υποβολή της αιτήσεως σύμφωνα με τις διατάξεις της ΣΧάγης (20-9-2012) δεν μεσολάβησε διάστημα μεγαλύτερο του ενός έτους και η προβληθείσα από την καθ' ης ένσταση ότι υπάρχει σοβαρός κίνδυνος η επιστροφή των παιδιών να τα εκθέσει σε ψυχική δοκιμασία ή να τα περιαγάγει σε μία αφόρητη κατάσταση δεν αποδείχθηκε βάσιμη από ουσιαστική άποψη», ΑΠ 873/2010, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ «Τα δικαστήρια του κράτους μέλους στο οποίο στο παιδί έχει μετακινηθεί ή κατακρατείται παράνομα, θα πρέπει να μπορούν να αντισταθούν στην επιστροφή του σε συγκεκριμένες και δεόντως αιτιολογημένες περιπτώσεις», ΕΦ ΠΑΤΡ 268/2009 όπου απορρίπτεται αίτηση μητέρας να επιστραφεί η κόρη της στον Καναδά λόγω των

IV. Συμπερασματικές παρατηρήσεις

Ύστερα από αυτήν την σύντομη επισκόπηση στο τέταρτο βιβλίο του ΚΠολΔ και συγκεκριμένα στις γαμικές διαφορές, διαφορές που αναφέρονται σε σχέσεις γονέων και τέκνων και στις διαφορές που αφορούν διατροφή και επιμέλεια τέκνων, μπορεί κανείς να διαπιστώσει, ότι ο νομοθέτης, με την ειδικότερη ρύθμιση αυτών των κατηγοριών ειδικών διαδικασιών που άπτονται στα ευαίσθητα θέματα της οικογενειακής ζωής και του έγγαμου βίου, θέλησε να τονίσει κατά κάποιο τρόπο την ιδιαιτερότητα και την σημασία που αποδίδει η πολιτεία στο θεσμό της οικογένειας, του έγγαμου βίου, της προστασίας των συμφερόντων του παιδιού και στις σχέσεις αυτού με τους γονείς του. Γι' αυτόν ακριβώς το λόγο, οι ειδικές διαδικασίες καθιερώνονται ως διαδικαστικές αποκλίσεις της τακτικής, για να υπηρετήσουν τις ιδιάζουσες ανάγκες των ως άνω κατηγοριών προσώπων. Στη θέση αυστηρών δικονομικών κανόνων υπεισέρχεται η αναγνώριση μεγαλύτερης ελευθερίας και η απονομή ευρύτερων πρωτοβουλιών στον δικαστή, ο οποίος επωμίζεται συνακόλουθα και βαρύτερη ευθύνη για την ορθή και δίκαιη απονομή της δικαιοσύνης. Τίθεται βέβαια το ερώτημα, κατά πόσον οι αποκλίσεις ανάμεσα στις επιμέρους αυτές ειδικές διαδικασίες είναι τόσο ουσιώδεις που να δικαιολογούν την ύπαρξη τριών διαφορετικών διαδικασιών/ρυθμίσεων, ερώτημα στο οποίο θα κληθεί να απαντήσει ο σύγχρονος νομοθέτης, εφόσον αφουγκραστεί τις κοινωνικές ανάγκες που διέρχονται ιδίως μέσα από την δικαστηριακή πρακτική.

έντονων ψυχολογικών προβλημάτων της μητέρας και το δικαστήριο δέχεται ότι υπάρχει σοβαρός κίνδυνος η επιστροφή του τέκνου στον τόπο διαμονής του να το εκθέσει σε ψυχική δοκιμασία και να το περιάγει σε αφόρητη κατάσταση, ΜΠΡ ΑΓΡ 340/2009 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ-ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ

Χαρούλα Α. Απαλαγάκη, Οι ρυθμίσεις του κανονισμού 2201/2003 για τη διεθνή απαγωγή παιδιών, *Αρμενόπουλος* 2005.1015

Βαθρακοκοίλης, κατ' άρθρο Ερμηνεία ΚΠολΔ

Βλαστός, Δίκη 10, σελ. 51

Αστ. Γεωργιάδη, *Αρμενόπουλος* 1960.649

Γεωργίου Ν. Διαμαντόπουλου Αποδεικτικής φύσης ιδιορρυθμίες στις γαμικές διαφορές και στις διαφορές που αφορούν τις σχέσεις γονέων και τέκνων, *ΕλλΔνη* 1990.967-981

Π. Θεοδωρόπουλος, Δίκη 11 (1980)

Κεραμέυς/Κονδύλης/Νίκας, ΚΠολΔ II, 2000

Κιουπτσίδου Ευδοξία, Ζητήματα των κανονισμών 2201/2003 και 1347/2000 (του Συμβουλίου της ΕΚ) σχετικά με τη διεθνή δικαιοδοσία και αναγνώριση αποφάσεων στις γαμικές διαφορές, *ΕλλΔνη* 46 (2005)

Κοσμίδης Χριστόφορος, *Εφέτης*, Η Εκδίκαση των υποθέσεων οικογενειακού δικαίου μετά τις πρόσφατες δικονομικές μεταρρυθμίσεις, *Αρμενόπουλος* 1998. 1037

Κουμανταράκης, Δ 5, 552

Κουνουγέρη-Μανωλεδάκη Οικογενειακό Δίκαιο Τόμος I, Ε' έκδοση 2012, εκδ. Σάκκουλα

Κουνουγέρη-Μανωλεδάκη Η δικαστική αναγνώριση της πατρότητας

Δημήτρης Χ. Μακρής Οι Διαφορές του άρθρου 681B' ΚΠολΔ για τη διατροφή και την επιμέλεια τέκνων, εκδ. Τσίμος 2007

Κ. Μακρίδου, Οι ειδικές διαδικασίες μετά το ν. 2915/2001, στον Τόμο «Ο ΚΠολΔ μετά το ν. 2915/2001» 2002

Κ. Μακρίδου Η δικονομική μεταχείριση των επιστημονικών μεθόδων διαπιστώσεως της πατρότητας *Αρμενόπουλος* 38 697

Κ. Μακρίδου Δικονομία Εργατικών Διαφορών εκδ. Σάκκουλα 2009

Κώστα Ε. Μπέη, Πολιτική Δικονομία, Γενικές αρχές και ερμηνεία των άρθρων

Βασ. Κ. Μπρακατσούλα Οικογενειακό Δικονομικό Δίκαιο, Θεωρία-Νομολογία-Πράξη, εκδ. Σάκκουλα 1989

Βασ. Κ. Μπρακατσούλα, Μεταλληγός Τίνα περί διεθνούς δικαιοδοσίας των ελληνικών δικαστηρίων επί διαζυγίου αλλοδαπών, Ξένιο Ζέπου

Νικόλαος Θ. Νίκας Πολιτική Δικονομία ΙΙ εκδ.Σάκκουλα 2003

Β.Νικόπουλος, πρωτοδίκης Δ 7.47

Γ. Οικονομόπουλος, Πρακτικά Συντακτικής Επιτροπής ΚΠολΔ

Παπαθανασίου, Δνη 1976

Πίππου Λήδα, Αναγνώριση και εκτέλεση αποφάσεων σε γαμικές διαφορές και διαφορές γονικής μέριμνας κατά τον Κανονισμό 2201/2003, Αρμενόπουλος 2005.153

Ράμμος, Εισηγήσεις Αστ.Δικ.Δικ., σελ. 173

Λάμπρος Δ. Σινανιώτης Δικονομικές Μελέτες, εκδ. Π.Ν. Σάκκουλας 2009

Λάμπρος Δ. Σινανιώτης, Ειδικές Διαδικασίες, εκδ. Π.Ν. Σάκκουλας 2008

Λάμπρος Δ. Σινανιώτης, Ειδική διαδικασία διαφορών αναφερόμενων εις σχέσεις γονέων και τέκνων Δ 2.125

Δεληκωστόπουλου-Σινανιώτου, Ερμ. Κώδ. Δικ. Α αρθρ. 43 113

Αναστάσιος Ταμαμίδης, Διεθνής Δικαιοδοσία σε υποθέσεις γονικής μέριμνας κατά τον κανονισμό (ΕΚ) 2201/2003, εκδ. Σάκκουλα 2004

Κατερίνα Φουντεδάκη, Οι υποθέσεις γονικής μέριμνας στο νέο κανονισμό (ΕΚ) 2201/2003, εκδ. Σάκκουλα 2004

Φραγκίστας Αστ. Δικονομικόν Δίκαιον (Πανεπιστημιακές Παραδόσεις) τεύχος Β, δίκαιο αποδείξεως §4

Blomeyer, Zivilprozessrecht § 94 IV, Zeuner, Die objektiven Grenzen des Rechtskraft

Siehr K., Das Haager Ubereinkommen uber den internationalen Schultz Erwachsener, RabelsZ 2000.715 επ.

Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών , ΝΟΜΟΣ